

Библиотека „Аријел”

књига 8

Copyright © 2014 Александар Ристовић

Copyright © 2014 за Србију, АГОРА

Ова публикација се у целини или у деловима не сме умножавати, прештамповати или преносити у било којој форми или било којим средством без дозволе аутора или издавача, нити може бити на било који други начин или било којим другим средствима дистрибуирана или умножавана без одобрења издавача. Сва права за објављивање ове књиге задржавају аутор и издавач по одредбама Закона о ауторским правима.

АЛЕКСАНДАР РИСТОВИЋ

СЕМЕНКА ПОД ЈЕЗИКОМ

Изабране ђесме

Избор и ђојовор
Тања Крагујевић



ПРОЛОГ

Уђите у мој дом ви тамни, ви тајни
ви последњи на брегу, ви мали слушачи,
ви небеско камење, ви скрушени, ви са
чудних путева,
ви са конопљом у наручју, ви са птицама за
ухом.

Ходајте, насмешите се, заљубљени у бело
дрвце,
понављајући за мнош гласове и тапшући
длановима –
јер ујутру се морамо пробудити
обогањени под столетним јелима.

* Песме из књига *Сунце једне сезоне* (1959), *Име природе* (1962), *Дрвеће и светлост унаоколо* (1964), *Венчања* (1966), *Текстови* (1969) и *О путовању и смрти* (1976).

ПТИЦА

О тај простор
којим сам ишао!
Природа лета:
отпадништво.

Моја нежна
истинита жено.
Памћење и близина,
две историје.

Душа пастира:
летње звезде.
Крици који
не напуштају тле.

Планине
снажне као дах.
Вода:
моје срце.

Крпе мора:
ствари непокретне.
Линије поља,
Линије бескраја.

ДРВЕЋЕ И СВЕТЛОСТ УНАОКОЛО

Моја десна рука коју стављам на главу детета
што је поред мене док ме држи око струка и
док ме воли,

једноставна и кротка
као каква животиња
чини ме срећним јер узима што сматрам да
ми припада.

То је рука Берача плодова који не одваја око
од летњих стабала у јуну за време непогоде;
мирис брда допире до снажне ноздрве и
пет стварних прстију обухвата савршено
плаветнило.

Ова рука којом приносим хлеб устима
док седим међу пријатељима разјарен или
мртав,
она којом обухватам бедро жене и сањарим,
шака у којој држим воду,
у коју стављам своје напрегнуто лице.

ВЕНЧАЊА

*

*И дечак – сџваралац, вечери – дошавши
к мени који лежах у ружичњаку, ѓодиже
крајичак одеће и, видећи ме наоѓ, оде у ѓоље
смејући се.*

И њеѓово лице би лице дечака у ѓољу.

*И узев комад ѓрске и зарезавши ѓа с
крајева, начини узану цев и она на њеѓовим
устѓима доби ѓанак ѓлас налик ѓиску ѓѓице у
ѓрави.*

*И ѓрилазећи ми још једном, сѓави усне на
моју шаку и моје ѓа ѓело ѓрими у радосѓи.*

*И мамећи ѓѓице ошѓрим звиждуком, на
оном шѓаѓу чији звук ѓодешаваше језиком и
ѓриѓиском ѓрсѓа на оѓвор, он учини да му се
одазову вода и живоѓиње унаоколо.*

*И њеѓово срце би срце дечака у ѓољу: куцало
је јасним уједначеним ритѓмом као вода,
цветѓови и ѓоље.*

ИМЕНУЈЕМ ТО МЕСТО ГДЕ ДРХТИШ, ГДЕ ПОЧИЊЕШ

Именујем то место где дрхтиш, где почињеш
као језерце у пени, у сопственој сапуници,
именујем тренутак, гужвање одеће
и треперење над пољем као над купатилом.

Именујем овај почетак, то стварање
ни из чег, и у свему разуман поступак,
именујем твоју женственост као крик птице
и талас који ти одузима дах блеском и
покретљивошћу.

Именујем путовање, одасвуд, тамо и овамо,
болове у глави под дрвећем у завичају,
светиљку коју гасим свлачећи се и одустајући
и сјај који пада на наго раме док ме
засмејаваш у недоумици.

О ПУТОВАЊУ И СМРТИ

1.

Ево ме на половини мог пута, ни тамо ни
овде,
ни у заветрини куће, ни под небеским
светлом;
нити сам онај који тресе грану са цвећем у
доколици,
нити ми је ноћ одвећ дуга да бих премеао по
старудијама успомена.

Присећајући се овог ил' оног, тражећи
разлоге за и против,
ја држим две нити међу пажљивим прстима,
кораци којима прилазим као и они који ме
удаљују
исте су јачине и исти им је јек на тлу које
трепери.

Земља под снегом или она што је април
опчини
вајкадашњим занатом брујања и пупљења:

она која ми шаље у лице бубице и жито,
она која заробљава копито овце и хлади ми
чашу у руци.

О путовање у прозачним двоколицама на
замагљеном друму,
о безнадежна ноћи ове књиге, као и перца
којим се дописујем,
ту где моја жена удева нит другојачију од
моје,
у кући где је дух зиме, где су довољни штап и
тешке ципеле под столом.

2.

Довољан ми је друм са варницом између
коњских копита,
ветровита страна куће или сенке облака,
довољно ми је стадо чији се воњ шири
унаоколо,
лепет крила над јамом где блеска вода, и где
је и моје лице.

Довољан ми је један разлог, не недоумица,
и поглед на њена састављена колена под
танком свилом,
довољна ми је смрт општинара са мирисном
руком у недрима,
прошлогодишње забаве, у вејавици или за
летњег поподнева.

Довољна ми је клупа у крчми и боца вина под
надстрешницом,
лелујање хаљине и свирка на неком од
старинских инструмената,
задовољан сам ако ми приђу они које сам
видео
на постаји, са конопљаном торбом и у капама

с наушницом.

Довољан ми је овај живот да бих хтео нешто
друго,
са муцавим говором и с разумом идиота,
кричање птичурина и њихов измет на мојој
одећи;
довољне су ми године које су преда мном,
ако их буде.

8.

Није довољна рука да се затворе уста,
да се рашири марама или окрене точак,
није довољан откуцај срца, ни свежа крв
да се замени лице за лице под летњим
дрветом.

Већ твоје име које сам изговорио у пò гласа
у дивљој крчми и у зноју празника,
већ прасак на завијутку друма и воља
оног који посеже, не двоумећи се, за свилом
лампе.

Нису довољни књига и штап у наборима
одеће,
ни голубице, ни новац у руци сметењака,
није довољан страх као убод под пазухо,
ни крила, након смрти, која нас враћају
истом простору.

Већ округлина јабуке и њено светлуцање на
овом месту и другде,
и вода – украс куће на сваком од четири
окна,

већ палидрвце између прстију, бледило на
образима
и краткотрајан живот на који, по ко зна који
пут, не пристајем.

11.

Гледаћу те одоздо, драга моја вољена кћери,
или ти, жено,
ти која идеш данас овим путем да би га сутра
заобишла,
гледаћу те из ситног цвећа, просте траве
запамјући као никад струјањем сокова у
непомирљивим стабљикама.

Нећеш ме препознати, уистину, сада када сам
толико удаљен
и будући да припадам оном што је доле и што
ће се успети тек другим обликом,
стабаоцем и зеленилом листова, ухолажама
и зузукањем муве,
ка твојим стопалима, босим у јуну, или зими
у јакој обући.

Гледајући те из ове јаме у коју цури киша,
из бразде за колским точком или преко
пољане с дангубама,

из воде потока над коју надносиш младо
лице,
из оборене јабуке којом се сладе твоја
набрекла уста.

Гледаћу те одоздо, драга моја вољена кћери,
или ти, жено,
погледом преточеним у оно што је “једно у
различитом”,
ти која можда осећаш моје присуство међ’
тим старудијама духова и природе,
или, пак, ти која пролазиш овуда и која
извргаваш руглу могућност метафизике.

31.

О, не дозивај ме из баште, ти јуни,
са весељем које ми је познато и навикама
које сам заборавио,
моје су успомене већ забележене и не
верујем
да ћу упамтити оне што су преда мном и на
које ме упућујеш.

Све вртећи се у круг и међ' ускомешаним
корацама,
ја сам један од оних који ти не верују, али
које си ипак опчинио,
не обећавам ти дуг живот, одиста не дужи од
живота ове мастионице или маслачака који
светле у пољу.

Нису ми познати рукописи које ми
приписујеш,
ни вода неког потока на чији шум се позиваш
доказујући ово и оно,
твој повратак не пада ове године
и све је припремљено да се избегну
могућности на које си рачунао.

О, не дозивај ме из баште, ти јуни,
ти дечја чегртаљко, и ви, уста, што
покушавате да изговорите исто,
не почињи са старинским хвалоспевом
и успоменама за које, ево, нисам довољно
одрастао.

39.

Довољан ми је штап, лепа одећа и украдена
лампа,
светлост која долази одоздо, семенка под
језиком,
довољан ми је поглед у страну док се
удаљујем
на обасјаним двоколицама или затворен у
дрвен ковчег.

Довољно ми је ово тело које не познајем,
механизам дисања и мокрења, уношења
хране и давања одушка
извесним нагонима,
довољан ми је разум који ми омогућава да се
присећам
оног што би јуче за столом или у постељи,
над раскопаном земљом ил' у читаоници с
ружама.

Довољни су ми вретено и ваздух, месо и крв,
слаткоћа јабуке и њен савршен облик у мојој
шаци,
жена дугих бедара и њена глатка стражњица
под танушном хаљином,

цврчак међ' саставцима греда и његов глас
који се прекида на сваки мој покрет
или шкрипање потпетица.

Оно што не могу видети ни чути, нити
досегнути било којим од чула,
на небесима што је колико и у земљи, која
измиче мојим стопалима,
оно што је непознато у познатом и што га
оваплоћује у другој слици,
једно које одиста проистиче из другог, и које
му је налик као јаје јајету.

41.

Ниједно путовање није било налик ономе
које сам предузео
из једне године у другу и готово не либећи се
да говорим о њему,
и ове песме које ми богзна ко ставља у уста
начин су старински да се помену мраз и
светло у паоцима точкова.

Не могу а да ме не понове житно зрно ил'
грана са хладном јабуком,
роса на доколеницама и јек гајди у
испражњеној просторији,
могуће је да ме очекује још која ружа у
повртњаку дуж куће,
са змајевима и чарањем, и слатки преображај
опнокрилца уз светиљку.

Јер ја сам онај који држи узде у једној шаци и
бич у другој, сањајући,
тај смртник на празном друму исцрљујући се
у “невероватним задовољствима”,
јер ја сам онај који није одолео гласу што му
допре до уха из огромне удаљености,

коме је досуђено чистилиште: сјај у књизи и
сврака за појасом.

Ниједно путовање није било налик ономе
које сам предузео,
поломљена кормила, са рупом у једру, и
изгубљеног сећања;
мој тас не претеже но лети у ваздух када на
онај други падне сенка вечери,
претварам се да не осећам ништа од оног што
је напољу, пролазећи кроз сва четири
елемента одједном.

ЈАБУКА У ГОСТИОНИЦИ

Приносим јабуку лицу,
осећам како ми пламичак њеног мириса
улази у ноздрве,
и док је делим на танке кришке
тањир је пун иња.
Седим за столом под првобитним дрветом
и гледам оне који су до јуче били овде,
имам јабуку у руци,
имам половину јабуке,
залогај,
на крају немам ни толико.
И нека сјајна реченица као светао кончић
стиже до мојих уста право из утробе:
настаје опет јабука
са руменилом, мирисом и прозрачним
ткивом,
са семенкама које се виде споља,
Не Јабука сазнања,
него истинит облик, исцурео између
размакнутих прстију
дословце у вечност.

КАП ВОДЕ

Овде је кап воде
која задржава свој облик неколико тренутака
пре него што буде уклоњена упијачем од
разнобојне хартије,
овде сам ја
који је посматрам покушавајући да дам
известан смисао нeredу који је у стварима
што нам се нуде посредовањем чула или
гонетањем стварног и измишљеног.

ПОСЛЕДЊА ПЕСМА

Сандук је довршен,
мајстори одоше по новине и пиво,
док се огледам
на његовом тамном глатком дрвету,
ја сам у исто време и напољу и унутра,
не поседујем ништа,
ни крпицу од оног што је био предмет
песничке расправе.

Мајстори одоше по новине и пиво.

Ова олупина погођена је тачно у толико и
толико часова

ђаволским зрном

што је дошло равно из мора.

Уистину, пометен сам оним што видим:

таласима који доносе

отворену књигу

неоштећених страница

до моје летње обуће и руку умочених у воду.

ДРВО

Старомодно је дрво.

Старомодна је његова склоност шуморењу с
вечери док се враћам из библиотеке с
књигама под пазухом.

Гране му се повијају онако како ветар дува
и сва лепота је у оном што човек или
дете имају трчећи под зањиханим
крошњама.

Једино је још можда Платон рачунао на то
да ће извући какву поуку из слободног
посматрања свеколиког кретања у природи.

Једна па друга грана не описују круг него
подражавају већ одређене слике до којих
долазимо готово сами размењујући
искуства о виђеном и измишљеном.

Али сам старомодан и ја

који волим да застајкујем и гледам одоздо
посежући за симболима краткотрајности
и вечног.

СРЕДИШТЕ

Ниси сам
него је простор у теби,
чист
као прозирно крило у ваздуху;
ниси сам
док су око тебе
куће, камен и светлост,
иста мисао
једне жене која те прати
држећи за руку
дете
у старинском вагону
са седиштима од зелена плиша,
или у пољу
са изокренутим цвећем;
ниси сам
док божја уста говоре на твоја уста
реч по реч
из једног непрегледног
сјаја чије је време заустављено.

БИЋЕ

Од мене до тебе нема ни један сантиметар,
ни место за убод игле,
лица су нам посве налик једно другом, једно
су лице,
када погледаш у огледало, видиш моје
ноздрве, обрву и коврџе на бради,
када превлачим руком преко свог лица, имам
утисак да додирујем твоје образе или
крупна уста.

Ујутру сам срећан
јер уместо свог тела осећам да постоји твоје:
обао трбух,
глатка кожа,
дојке
и бедра
сасвим женска.

Не устручавам се да говорим о ономе што је
једноставно будући да припада природи
или је именује или је произишло из ње
те јој се враћа као капљица води из које
је утекла.

Иду ми на руку
године које ми преостају, цео живот.

ПРИСУСТВО

Овде је моја сенка од једног дрвета до другог,
самоћа

мутавог или на смрт осуђеног,

овде је чаша из које пијем воду у кратким
гутљајима,

пуж

детињства,

јабука

раздора,

овде су твоје чарапе, грудњак, кошуља у

којој ћеш провести вече, палидрвце,

књига са Хајнеовим осмехом, новчић

у посуди

и

нежна

затворена шака

која покушава

да додирне сваки од ових предмета.

ЉУБАВНА ПЕСМА

Као у Овидија време је недељиво и немогуће
га је одгонетнути,

старинске песме

воде ме према теби

и уста су ти пуна

пролећних пупољака;

као у Овидија време је недељиво и немогуће
га је одгонетнути,

ружан

као у младости,

ставио сам светиљку

између твога и мог лица,

док су ти ноге

мало раздвојене

колико за моје одважно, усправно, наго,
дивље, свакидашње, благословено месо.

ВЕЧЕРА МОЈЕ СУПРУГЕ

На столу су
зрно пшенице
и свежа вода
у напрстку.

Десет капи
магленог вина
у скотураном
листу зове.

Птичје месо
под испруженим прстом,
и једна једина
јагода која светли.

Свитац обасјава
раскош твога столњака.

ПЕСНИК СЕ ОБРАЋА СВОЈОЈ СУПРУЗИ

Немој посезати за мојим књигама,
остани ту где јеси,
немој померати ниједан од предмета,
довољно је што си у близини
и што дишеш овај ваздух:
сваки твој покрет ствара олују у соби,
твоје грицкање оловке
дивна је слика неких божанских уста
која растржу плен.
Остани у мраку,
на столици
док светло обасјава
мој сто, лист хартије и моју руку која се
покреће слева у десно.

САБЛАЖЊИВ ОДНОС

Свакоме оно што има: хаљетак или тамничку
одећу

Зелен пашњак пред кућом

И јабуке које саме од себе падају у крило

Или мршаву стоку

Крај пресахла бунара

Шуштаве новчанице обиље у храни и
скупоценим предметима

Или празну зделу из вечери у вече

Буђав орах

Мишеве у дувару

Пригушен и стидљив глас док говори о овом
или оном

Усамљеност где двоје нису довољни једно
другом него

траже трећег стављајући свако свој улог
под суху шаку чувара улога док игра траје у
зачараној просторији

Свакоме оно што има: кључеве од тамнице
или кључеве

од какве породичне куће са псима и
послугом

Него мени дај друго

Овај папирћ од свиле
И перо које лети с једног његовог краја на
други
Нижући словца.

ВРЕМЕ СА ДРУГЕ СТРАНЕ

Моја кћер чита грчке филозофе
И док своје вазда лепо лице подиже према
мору

Један плав талас
Облива јој уска стопала
И она претурала по глави мисли овага и мисли
онога

Покушавајући да доведе у везу
Начело живљења
И начело ужитка

А за то време коза неког сеоског шерета на
два корака од ње и сасвим безазлена

Појела њене чарапе мален прслук и ружу
коју је она до пре неки час држала
у руци силазећи према обали

Моја кћер чита грчке филозофе
И не знајући за ову песму коју сам написао
петнаест година раније

Штујући оно што сам мислио да је вредно
штовања:

Дух земље и мудар
Начин га се домогнем.

РАВНОТЕЖА

Стави ружу у уста

Допусти да ти ова пчелица мили преко усне и
левог образа

Не говори о сновима

Него чини снове као што они тебе чине

Немој помаћи шаку док ти на њу све време
капље

Кап по кап

Вода

Доиста стави ружу у уста.

МЕХАНИЗАМ СМРТИ

Окрените ме на леђа
Како бих гледао велике љубичасте змајеве од
хартије

Са загенутим или опуштеним
Нитима
Невидљива конца
Лаким замахом хируршког ножа отворите ми
трбух

Грудни кош
Пробушите срчани мишић
Нека крв из главне артерије попрска
Ваша задихана лица
Окрените ме на леђа
Да бих могао видети неуобичајене покрете
У висини
Летњих змајева који лете у паровима
Или усамљени
Преко љубичастог поља о које се ослањам
Сваким могућим нервом који извирује кроз
своју рупицу
На загетнутој или опуштеној
Кожи.

У СЈАЈУ ЗАЛАЗЕЋЕГ СУНЦА

Седео сам на улици и читао песме

Око мене

Пролазили су мушкарци и жене

Младићи

И девојке

Што сакупљали су пужеве

У доконој триви

Седео сам на улици и читао песме

Био сам стар човек

Уосталом – већ Бог.

ДРУГОЈАЧИЈИ ПРИЗОР

Убоди свој мали прст

Каменом који држиш у десној руци

Удари по левој

Учини да ти хладна вода цури јаким
млазевима

На трбух прса или удове

Готово наг

Уђи у једну од оних купаоница где неке жене

Танка лица

И округлих гузова

Дотичу једна другој дојке и крупна уста

Одрежи косу

Ископај лево и десно око

Клином

Пробуши лобању на оном месту које си
претходно означио

Замени шаку стварног

За целину привида

Никако не губећи из вида оно од чега си
начињен:

Месо крв и кост.

РЕЧИ

Велике поетске слике: дрво снег или птица

Имају потребу да говоре

Али исто тако:

Моја лева и десна ципела

Наочари

Новчаник надут од новца или провидан
као стакло

Али исто тако:

Животиње вазда лишене поетичности

Црв глиста буба

Која заудара пацов

Што држи се чврсто ножицама за ивицу рупе
у каквом јавном заходу

Али исто тако:

Клин забијен у танку и гипку даску

Чаша са провидном и лелујавом водом

Сто о који се заправо сада ослањам или сто
над који се надноси

Твоје лице

Имају посве разумљиву

Потребу да говоре.

У ОДБРАНУ ПОЕЗИЈЕ

Писати прозу једноставно је колико и писати
писама

Може се то чинити у било које доба дана
И у присуству других особа
Ако будете прекинути у оном што бих пре
назвао послом него уметношћу

Можете ставити зарез тамо где сте стали
И наставити у неко друго време
Које сматрате погодним
Све зависи од случаја од спољних услова
И наравно од расположења онога који се
одаје писању

Чарима писања рекао бих
Где једна реченица
Изазива другу извлачећи је из пукe
анонимности

И додаје јој нову а да при том не тражи
никакав залог

Одвратни су ми томови књига које је написао
један човек

Па ма био у питању неко ко се зове Оноре
или Марсел

Или Франц или она жена са мушким именом

Које никако да утувим
Кадикад сам обузет правом мржњом према
такозваним великанима пера
Чија дела су обележена бројевима од 1 до 14
и даље
И дражи ми је један једини стих неког посве
осредњег песника
Него гомиле чађавих књига које како веле
сликају доба разнолике судбине и
спокојну или неуравнотежену
људску нарав.

ПОЉСКИ РУЧАК

Сунце је наизменична лампа коју облаци
трну и пале када је то потребно
Да бих над столњаком траве могао јасније
видети

Твоје господско лице
Које се грчи од различитих узбуђења
Док једеш
Ову ружу овде и ону ружу тамо
Горки маслачак
Слатку детелину
Ову бубицу која мили по твоје колону
И коју си сад ставила у уста за часак
усредсређена на њен
изванредан укус.

Задржимо се јаш мало овде
Док нам киша не напуни чаше
Од вешто савијених листова.

НЕВИДЉИВИ РУЧАК

Чује се шум пивске пене

А не види се ни боца с пивом ни онај што
сипа пиво у чашу од тешког стакла

Чује се сркање чорбе

А не виде се

Уста која срчу чорбу (а која би по свему
судећи морала припадати каквом
облапорном човеку)

Чује се куцање чаше о чашу

Чује се нож који сече

Месо и хлеб

Чују се зуби који жваћу залогај по залогај

Чује се мљацкање језика непца унутрашње
стране образа

Чује се задовољно крчање пуног трбуха

А не види се онај који још неко време седи за
СТОЛОМ

Сакупља мрве

И загледан у таваницу

Размишља о чињеницама од необичне
важности.

РУЧАК ПЕСНИКА

Не виде се ни сто ни столица
Него провидан столњак
Држи у равнотежи
Неколико различито обојених предмета
На једном од његова четири руба
Лампа обасјава лице оног човека
Који би да доведе у склад
Целину и део
Вешто користећи
Виљушку нож и кашику
При том у чаши што наливена је вином
Два прста округлих ноктију
Лове час зелен час златан
Листић који им непрестано измиче
Песнички ручак подразумева
Много шта
Што се да видети чути и опипати
Овај обед налик је божанственом обеду
Гусенице
Ухолаже
Или обеду неке друге
Посве недужне и веселе животиње.

СНАГА ДОКАЗА

Шта је велико а шта је мало? Овај предмет
овде рече неко да је велики

А онај предмет тамо

Да је пак мали

Но је ли велико садржано у малом и мало
садржано у великом?

На пример:

Јабука и њена семенка кокош и јаје

Немаћу ли поређење нуде ли одговор?

Коњски измет

И измет канаринке

Имају исто име и погодни су за ђубрење

Један: узоране ледине

Други: оно мало земље у коју ће бити
засађено једно једино стабаоце

Нека ми опросте они што метафизику гурају
у кут и којима је довољна једна одгонетка
па да свет сматрају својим

Гледајући га

Из такозваног позитивног угла

Турајући му под нос своје вазда ружичасте
прсте

Идем унаоколо и тражим напуштена
скровишта

Рупе

Празна гнезда

(Где бих населио младе тице чији кљун има
снагу чекића

И чија крила бацају пода се

Хладан ваздух)

Уистину ја сам нико и ништа

У овој кући

Где је мојој жени Бог хитнуо црвену јабуку у
крило

Као и свагда

Размећући се вештим покретима

Својих невидљивих руку.

УРА ТРАВО

Ура траво

Кожа ми је ишарана сенкама

Твојих стабљика

Док лежим крај оне

Која полако свлачи капутић сукњу грудњак
једну па другу чарапу

Ура траво

Која се њишеш око њених дојки струка и
меснатих гузова

Која додирујеш и моје ухо

Док главом ударам

Лево и десно

Замуцкујући

Држећи се за оно “ништа”.

ПУТ ЗА ПЕШАЧЕЊЕ

Куда ме водиш, ти путу за пешачење,
док идем ни левом ни десном страном него
се држећи средине,
заклоњен огртачем и у обући са јаким
ђоновима?

Не скраћујеш се него се продужаваш, ти путу
за пешачење,
јер дужина коју пређем бива придодата оној
што је преда мном
и време које сам утрошио умножава оно коју
ћу тек утрошити.

За тили час изгубив памет, суновраћујеш се
низ какву падину
или се пењеш лаким кораком уз брег ни за
шта се не држећи
док капље вода, кап по кап, из дрвене посуде
у нечија зарумењена уста.

Куда ме водиш, ти путу за пешачење,
док ми киша успорава покрете или ме
пожурује ударајући ме с леђа,
док преда ме искачу (из зелене траве) жабице
не веће од дечје шаке?

ЧИТАВ ПРИЗОР

Не гледај кроз наочаре
него скини наочаре и гледај свет
који је посве другачији но виђен кроз округла
стакла.

Наједном ће ти бити све непознато:
семенка, стабаоце и одраз
било ког предмета на било којој површи.

Не читај овог или оног песника,
твоје и песничко искуство два су искуства
које је тешко спојити у једно.

Не веруј оном који каже “да”
и оном који каже “не” јер исти су човек
који умаче прст у штампарско мастило
никада се не двоумећи.

Покушај да идеш натрашке
не оборивши ниједан од постављених
предмета
и говорећи наизуст оно што ти се чинило
вредним да буде изговорено.

МОЛИТВА

Дај ми лак сан и лаку смрт
ти коме су за петама
овца и јагње и жена у трудовима.

Али пре тога дај ми угодан кревет,
чашицу вина да бих га сркутао
седећи на кревету спрам лампе несрећнице.

И дај ми житно поље,
са плавим и црвеним цветовима у житу,
којим ћу одлазити и којим ћу се враћати, све
једнако застајкујући.

И дај ми оно што дајеш тек изабранима:
мало памети да виде себе у другом
и оно што је напољу да препознају у оном
што је

унутра и обрнуто.

ГРЧКА

Најзад, ево те светлости о којој си ми
говорила на путу за Грчку
и коју сипамо из малих чаша у уста
и доливамо у чаше из неке невидљиве посуде.

Ни Аристотел није веровао да ће наћи
оно што је тражио
будући већ у годинама и све једнако мислећи
на смрт.

(Пресвукао се, изашао пред кућу са
капљицама зноја у бради,
обасјан траком светла,
преврнув стопалом жабу на поплочаном
путељку.)

Али, одиста, ево и нас, тебе и мене,
што имамо уши да чујемо
и очи да бисмо двојили Нешто од Ничег.

ВИШЕ СВЕТЛОСТИ!

На удаљеном и пустом месту
граде вешала,
подижу јако дрво, ударају бочну греду.

У постељи са светлим балдахиним
муж и жена леже окренути на бок
док им ноге вире испод танана покривача.

Низа завојито степениште силази лепојка у
цвикерима
док јој дуга сукња открива
наизменично лево и десно стопало.

У затворско двориште пада снег
и осуђеник на смрт хода укруг
гледајући другару у потиљак.

У колима са воловском запрегом
стижу чиновници и свештеник,
међу њима су преврнут чанак и ружа.

За то време у згради беде
једна мајчица оставља овај свет
док неко лице провирује кроз окно са
решеткама.

На удаљено и пусто место доводе оног
што за који час треба да буде обешен.

Стоји уз крвника, пуши, гледа у снег.

ослушкујући једном једно и други пут друго и
трећи пут треће,
и не дајући за право ни једном, него
поступајући онако како нам се чини најбоље
за обоје.

Ти која си овде у исто време си и тамо,
измишљајући стотину разлога да ми утекнеш
или да стојиш уза ме
док држим у једној руци перо, а другом
притискам комадић хартије.

О СМРТИ И О ЈОШ КОЈЕЧЕМУ

Како ће бити чудна та моја смрт на коју
мислим од детињих година:

старац једва покретљив излази из мале
библиотеке

и нагиње се на једну страну док сасвим не
клоне у зеленило травњака.

Имам разлога да верујем да ће се и мени
догодити што и другима

док се пењем уза степенице носећи храну за
вечерњи обед у најлонској кеси

и не осврнув се ни једном на ону која у тај
час силази, главе у ситним коврцама и у

хаљини за излазак.

Можда би то могла бити сасвим обична смрт
у путничком вагону:

човек који је пажљиво гледао поља,
брежуљке и снег

затвара очи, спушта руке у крило и не види
више од онога што је до малочас
посматрао.

Покушавам да се присетим и других
могућности и ево ме још једном
преобучена у себе какав ћу тек бити у
веселом друштванцету
где након испијене чаше и смејући се, падам
под сто повукав за собом столњак и вазу
са ружама.

Моја би смрт имала посве духовно значење
у каквом санаторијуму за умоболне међу
планинским венцима,
док умиремо јадајући се један другоме у
постељи са тек пресвученим чаршавима.

Али, можда бих могао умрети сасвим
другојачијом смрћу од оне коју
очекујем:
уз кћер и жену и окружен књигама са сваке
стране,
док напољу сусед покушава да упали мотор
свог аута што га је преко
ноћи изненадио снег.

НИГДЕ НИКОГ

Буди задовољан ако су уза те овца и јагње,
ако корњача домили до кућног прага,
ако ластавица начини гнездо под
надстрешницом.

Буди задовољан ако пас мокри уз твој дувар,
ако учествујеш у каквом дволичном
разговору,
ако се пробудиш и видиш да сем твоје има
још једна сенка.

Удари другим правцем, не оним који си
одабрао,
учиниће ти се, можда, настањеним
дворане, суднице и читаоница са отвореним
окном.

Дабоме, буди пријатељ сенки
бића и предмета
што ти изгледају савршени у својој
одсутности.

У ДОСЛУХУ СА СТВАРНИМ ПРЕДМЕТОМ

Нека те ништа не омета, ти убого сањарење,
док ме водиш лево и десно, навише и наниже,
да бих препознао извесна места или да бих
именовао она друга.

Задајеш ми самртни страх, ти грозо
путовања,
будући да више нисам онај који сам могао
бити,
уздајући се тек у ону каја је уза ме и којој не
видим лице.

Оно што ми је било ускраћено сад ми је под
руком:
ти, срећни часу, који ми стојиш на
располагању,
ти, користољубива мисли, ти, сазнање да сам
у оном што ме доказује или пориче.

Ти, уобразиљо, која си вазда у дослуху са
стварним предметом,
стави свој улог на оно што је тек незнатне

вредности
и не очекуј много од оног који те
употребљава са толико
притворности.

ОДСЈАЈ

На теби је да завршиш
оно што си започео у мађији године,
ти читаоче.

Служећи се речима свакако
и домаћући им смисао од којег су узмицале
све тежећи једном значењу.

Јер једног нема без другог,
садржај и значење садржаја
тек су предмет и његова једва уочљива сенка.

Јер оно што је било иза тебе
сад је пред тобом и оно чему си ишао у
сусрет
већ поодавно ти је за леђима.

ПРИВИЂЕЊЕ

Узми танку оловку и лист хартије,
пиши танком оловком преко листа хартије
све док не осетиш лаку вртоглавицу.

А ти, вечерња бубице, напрегни крила
да прелетиш ово растојање до мене
како би пала на мој прслук од љубичастог
сомота.

И док будем писао о овом и о оном,
немој догорети, ти светиљко,
нека потраје твој сјај дуж сваке строфе.

И оно једно што је проистекло из другог
већ садржано је у трећем
земећући распру и држећи се једнако истог
начела.

ТАЈНА

Рекоше ми да трава ни о чему не говори
него да онај
коме је што на памети и што би и сам хтео
рећи
док седи у трави
или док налакћен лежи у трави
ставља у њена тобожња уста.
А ја, спорећи се с другима колико и са самим
собом
и идући преко траве,
опажам да је свака стабљичица у разговору с
оном до себе
и да ми се, све заједно, обраћају једним
гласом
који ми удева у ухо
чаролију љубавне реченице.

високо у ваздух, где не допире људски глас
колико ни звук звона што дозива у помоћ!

Песници, у божју матер!

Био сам са вама,

ишли смо руку под руку неким одвећ
нестварним пределом, уста су нам се
дотицала,

док смо пили из исте чаше исто вино,
а сад нам је време да пођемо тамо где нас
шаљу

они који имају уши

а не чују,

они који имају очи

а не виде

ни светлост што долази озго,

ни светлост што се шири околу

уз крике и шапутања.

СТОГОДИШЊЕ ДРВО

Па хајде већ једном започни ту причу о
пролећу,
помени диносаурусе,
помени издувне гасове,
помени експлозије,
помени срећне љубавнике,
мртвачнице,
робијашницу,
огромне чељусти пролећа,
трубе у које дувају облапорни гвоздени
анђели,
укроћене горопади
и горопади које се не дају укротити,
војничку наслалу,
луднице,
шумску грозницу
оних који стоје иза тебе и који те пожурују,
ниткове и нове
крститеље,
сове чија се хука чује с младих стабала,
помени заљуљана вешала,
помени господаре

и слуге,
та почни већ једном ту причу о пролећу.

ЈЕДНО У РАЗЛИЧИТОМ

Има оних који двоје живот од уметности:
једно је храна потребна
да се напуни трбух,
да се напоје сисаљке бачене као удице у
разнолике састојке,
да набрекну црева,
да отежају крвни судови, посредници између
најудаљенијих делова тела,
да све крене у једном правцу,
и у више праваца у исти мах,
да се оно што је изгубљено у једном облику
врати у другом,
и да материја покаже шта је она уистину
кружећи око саме себе
у себи,
ал' оно друго којем приписујемо (најчешће
погрешно)
важније значење
тек је танан мирис који се шири око пуна
крчага,
у којем се по ко зна који пут вари
исто вариво. Мирис је уметност,

од којег никакве користи до те да оно што је
унутра
можемо препознати
нагињући се за који час, ширећи ноздрве или
ослушкујући
звукове који долазе из готово херметички
затворене
Посуде.

ИСКУСТВО

Сањати,
сањати једну бубицу која мили
преко чела неке девојке,
преко њене леве обрве,
а онда преко десне,
сањати бубицу која мили
преко левог и десног образа
оне девојке,
а затим преко њених уста
која све више бледе
док не добију боју управо овог папира
на коме исписујем свој сан,
сањати, дакле, ту бубицу
која убрзава своје кретање
силазећи низ нешто истурену браду
и доспев на врат, застане
неодлучна,
а онда настави да мили уз
лепу, облупљену и белу
дојку оне девојке
која за то време сања свакако
другојачије снове,

стичући једно искуство које је готово
ненадокнадиво
и које враћа руменило
у њене образе.

ПОСЛЕДЊИ РАЗГОВОР

Бићу мањи од маковог зрна,
бићу толико мален да могу проћи кроз
иглене уши,
бићу део нечега
што је заправо ништа,
потчинићу се свему што је веће од мене,
свему што је достојно
ма и трунке штовања;
ни о чему нећу рећи ни речи,
ниједна мисао неће ми пасти на памет,
једноставно: нећу постојати
ни у којем облику, стању и садржини.
Ја сам то Ништа.
Ја сам Нико и Ништа.

ЈЕДНИМ ПОКРЕТОМ РУКЕ

Довољна је једна Андерсенова ружа,
у коју не морамо гледати
да бисмо били сигурни да је то уистину
Андерсенова ружа
и чији мирис не морамо осетити
да бисмо били сигурни да је то уистину
Андерсенова ружа,
нити је додирнути
било којим од пет прстију,
него је довољно да она буде ту на начин посве
неуобичајен
затворена у своју сопствену довољност
док налазиш хиљаду разлога да је одгурнеш у
страну
једним покретом руке.

БОЖЈИ ДЕО

Гледам кинеску траву пред кућом,
преко ње су повучене црвене и беле линије,
у недоумици сам:
кад будем корачао преко траве
да ли ћу исте линије видети на другом каквом
предмету
који буде стајао наспрам мене
у водоравном или вертикалном положају
и да ли ћу, одлазећи даље,
моћи да видим исте линије
било где,
у пољу, на води, у планинском пределу
из којег (за сада) излећу,
ширећи танушна крила,
црвени и бели голубови, као одлепљени
од предела начињеног уистину
од хартије, свиле и дрвених штапића.

КУЋНЕ МУВЕ

Поново ћемо имати муве за вечеру,
муве које падају на столњак попрскан вином
или на мрвице воћних колача
или на прсте масне од претходног обеда,
муве што нам посла нико други до
Аристофан,
кућне муве као црне капи неке течности
које имају моћ да лете, зује и да се хране
сићушним деловима овог и оног,
па зато спусти завесу претходно затворивши
ОКНО
и послужи се вештином која ти је позната
да бисмо имали шта вечерати, драга моја,
ти која ме гледаш из вечери у вече
где окапавам над неким стихом тражећи
његов једини могућан облик
и стављај једну по једну муву на бео тањир
украшен ружама
на чијој се глаткој површи огледају кадикад
моје и твоје збуњено лице.

ПЕСНИК СЕ ОБРАЂА СВОЈОЈ СУПРУЗИ

Писање песама и није некакав посао
да би ти морала
ћутати све време,
или ићи на прстима,
или разговарати с неким
поневши телефон у купатило,
или се устручавати да уђеш у собу,
или ако уђеш, подешавати
пламен светиљке
док седим нагнут над једним комадићем
хартије

трудећи се да утекнем
извесним застрашујућим гласовима
на начин толико скроман и толико лишен
достојанства
да ме и сама помисао на њега
доводи у недоумицу. Јер уистину,
писање песама и није некакав посао
и не улива
ни кап самопоштовања.

НАДМЕНОСТ

Хтео бих да ме добро чујеш,
хтео бих да мој глас има за тебе ону важност
коју си му негда придавала
док си лежала уза ме под хладним
чаршавима
и држала ме за онај део тела који овом
приликом не бих хтео именовати,
док лежао сам уза те у истом кревету
и држао под шаком онај део твог тела који
такође не именујем
(као какву животињицу топлог крзна која је
хтела сваког часа утећи опирући ми се),
него слушај ово што говорим
и што бих хтео за тебе да има исту вредност
једном већ започетог разговора
пре него што учиниш нешто
два пута брже од мене
два пута боље од мене, у било којем положају
и с било којим предметом,
на неком месту
где не постоји услов ни за хладноћу ни за
топлоту,
нити за било шта што би окрњило
величанствен и себи довољан појам празнине.

СТЕПЕНИШТЕ

Не вреди помињати
оно што се догодило у међувремену,
него завређује пажњу
пуцањ који се зачуо с терасе,
али пре него што смо га чули
видели смо анђеле
који падају попут сувог лишћа
лагано
и задржавајући се неко време у ваздуху
као да оклевају
или бирају место где ће опружити своја узана
крила
или укаљати
бела стопала.

Не вреди се присећати
породичног обеда
док се куцамо малим стакленим чашама
идући тешким ходом
из једне одаје у другу.

Увече опајам
да имам светао круг око главе
као сјај уперене батеријске лампе.

АНТИМОЛИТВА

Одричем се твога плаветнила,
одричем се твојих стабала, твоје шуме, твојих
мртваца који још нису у твојој земљи,
одричем се црвенила сваких уста, или
пољубаца што пољубљени су из
једноставног осећања љубави,
твојих кртица – усамљеника,
твог једрења уз ветар или шапутања у
сумрачној просторији,
твоје наде да све што буде учињено
буде учињено с извесног одстојања и с
осећањем мере,
одричем се твоје строгости колико и твоје
попустљивости,
твога поветарца који носи овај лист хартије
исписан читким рукописом,
твога лица што приљубљено је уз свако окно с
другим лицима и у исто време овима
окренуто,
твог поља с блејањем овце док је стрижу
великим маказама трпајући вуну у
набијене кошаре,
одричем се ствари које смо навикли називати
великим, док су то ствари готово
ништавне,

предмета међ којима не разликујемо
суштину од споредних делова
и помоћу којих смо кадри сваку целину
заменити множином која је чини
путујући с краја на крај овог или оног
значања,
док нам се укуским чине
плод дивљаке
или шиб чији један крај држимо међ зубима,
а другим покушавамо заголицати
нечије пазухо кроз рупицу на овешталој
хаљини.

ВОЖЊА БИЦИКЛОМ

Док вам лете у лице старинске разгледнице
не посустајте у ономе што би се могло
назвати вожња бициклом,
убрзана даха
и с уоченим педалама,
једну природу замењујете другом, а да
ниједна од њих не губи ништа од
првобитних својстава.

Дакле: не асфалтним друмом
него сеоским путељком,
не сеоским путељком
него преко ливаде,
не преко ливаде
него уз и низ поток.

Посувраћених ногавица и са пчелицом на
образу,
испитујете по ко зна који пут могућност још
једне брзоплете одлуке.

ХЕГЕЛ НА ПЛАТОНОВОЈ ГОЗБИ

Добро је видети онога који седи у зачељу
и који посматра
укућане, родбину и госте
плавооким погледом странца, придошлице и
посве непозната човека.

Добро је сести уз оног који седи у зачељу
и чија капа чудновата облика има
једну или две прогоретине
које га подсећају на оно што му се догодило
на сличном скупу

у Гетингену
или у Франкфурту,
или док је ишао кроз шуму пуну запаљених
лисица

једном од двеју обала Рајне
расправљајући с неким сељаком о двојству
људске природе.

Али, оставимо га тамо где јесте,
међу младим Грцима
који слушају човека што му је име Платон
и који се вешто служи доказом и
противдоказима

како би истина
о којој говори
имала онај облик који управо жели трудећи
се да је не изневери.

За то време једна једина кап вина
канула је
у малу посуду коју је Хегел имао пред собом
и овај се окренуо ка жени која му је тако дала
свој знак

да може отићи од стола, узевши је за руку, и
одвести је у постељу
само ако то жели. Али, Хегел је видео друго
у оном што је учинила и упутио је Платону
два питања

од којих се једно односило на право
појединца у мноштву,
а друго на оно што ће бити јасно
и малом детету

али неколико стотина година касније. (Када
не остане ни траг
од ових столица, покривача, одеће, од овог
стола

као и од бродова што сада ударају о обалу,
натоварени
уљем, житом и вином. А камоли

од било којег човека
који има замишљен изглед,
јавља се за реч
или ћути умујући о нечем што му ваља
чинити).

Кад Хегел напусти одају
и не сачекавши крај гозбе но вазда мотрећи у
страну,

Платон,
кришом од осталих,
броји посуђе и чини му се по ко зна који пут
да је странац доиста утекао
поневши са собом оно што му је изгледало
најдрагоценије.

ДИЈАЛЕКТИЧКИ КОНЧИЋ

Оно што је ново увек је нејасно,
новина подразумева нејасност,
новина и нејасност иду заједно,
и када оно што је ново
престане бити ново,
онда престане бити и нејасно
и свака новина постаје стареж
с рупама од дуге употребе,
кроз које се јасно виде
могућности, намере и средства
којима је начињена било која ствар
у било које доба
све до следећег часа
када се на неком другом непредвиђеном
месту
не укаже нова новина
неразумљива,
очаравајућа,
дозглабога нејасна
за неко време.

НЕУОБИЧАЈЕНО

Било је вече и управо те вечери
пошло му је за руком
да одузме себи живот
ножићем за отварање конзерви
док су у суседној соби
узалуд тражили по фиокама
тај ножић спремајући се да вечерају
месо из округлих металних кутијица,
он у поодмаклим годинама
и она са ситним борама око очију.
Био је то случај
из такозване породичне праксе:
самоубиство са предумишљајем
и изведено на начин
који улива поштовање сродника,
пријатеља, али и било ког
коме је познат овај предмет
за свакодневну домаћу употребу.

ЈАВНЕ ДЕВОЈКЕ

8.

Са мношом је мађионичар,
носи кавез за птице,
у кавезу се котрљају
кугле од метала.

Има штап,
има обојене прсте,
има прибор за писање
у виду гушчијег пера.

Скида са мене
један по један део одеће
једва их дотичући
оним штапићем.

Што чини мени
то чини и себи,
најзад смо наги
у округлом кревету.
Кад год му пође за руком
оно што и другима,
кугле од метала произведу
звук сличан птичјем цвркуту.

9.

Са мнош је мачевалац
наоружан танким мачем,
мачем као жаоком пробада
замишљеног противника.

Лице му је скрито
иза чађавог визира,
гледа у мене кроз уске
прорезе на визиру.

Оставља ми на образу
малу бразготину;
говори, као у сну,
о дијалектици мачевања.

Онда води љубав
у пуној опреми,
са челичном кацигом
и у челичном оклопу.

Тело ми је хладно
од додира са металом.
Наједном имам потребу
да говорим у хексаметрима.

11.

Са мном је калуђер
уз молитвеник и бројанице,
одевен је у тамно
са покојом белом мрљом.

Док гледа у под, из овог
расту васколике стабљике,
голицају нам ножне прсте,
пењу се уз колена.

Опште осећање побожности
траје све време;
испод мантије је човек
од сељачке крви и меса.

Чиним оно што тражи
за хлеб и со,
за крстић од гвожђа,
за стакаоце с вином.

А онда се он одева
у хаљетак од проста платна
док му низ образ цури
божја суза.

12.

Са мном је курат ђак,
са капицом нахеро,
из уста му миришу
лукац и вино.

Изуо је пред вратима
лаковане ципеле,
поклонио ми се,
љуби ми прсте.

Напољу снег
завејава коња
и аутомобили су завејани
пахуљицама као дводинарке.

Завукао се ђак
под танко ћебе,
једно му стопало
вири испод дугог ћебета.

Говори у сну,
помиње матер и руже,
слаткоречив је и у сну
с капљицом млека на усни.

13.

Са мном је људски костур
насмејан као и обично,
док хода производи
више различитих звукова.

Понекад изгуби
понеку малу кост,
онда тражимо кошчицу
поваздан међу постељним рубљем.

Вештим прстима намештам
кост између две друге,
заморан посао, али ми
причињава задовољство.

Кадикад покуша
да пије из моје чаше,
уистину, несрећним га чине
винске барице на поду.

Да има живаца
погубио би их у кревету,
принуђен је да слуша непрекидно
клопарање својих костију.

14.

Са мном је анђео,
вози сребрни бицикл,
бела су му крила
наслоњена на управљач.

Начињен је од плаветнила,
од кишних капи,
од пољубаца младих људи,
од ударања гране у прозор.

Ставља ми ону ствар
у полуотворена уста,
прекрива ме пеном
по грудима и лицу.

На крају га доиста
однесу киша и ветар,
остане тек перце
залепљено за врата.

Бицикл сад вози
други мајстор:
ветропир из суседства,
са “лењинком” и цвикерима.

22.

Са мном је девојка
заљубљена у девојке,
пуши јак дуван,
клати се у ходу.

Плаћа услуге
искључиво страном валутом.
Сисице су јој тек
две капи меда.

Употребљава бич
и страшне напитке.
Сањамо једна другу,
заменејемо места.

Када се пробудим, видим уза своје
смешно дечје лице,
с истуреним зубима,
уских јагодица.

Увече јој порасту
брада и бркови,
ујутру је опет она
ни боља ни гора од себе.

24.

Са мнош је пчелар,
затворио се у кошницу,
зуји из кошнице
као рој пчела.

Дутурам му у кошницу
храну и пиће:
различите цветове,
капљице воде.

Кошница је у постељи,
не може пчелар без кошнице
видим му лице
кроз пчелиње прорезе.

Обрушава се на мене
са страхотом пчелињака,
довршава започет посао
започињући нови.

Прекривена сам пчелама
од косе до ножних прстију,
бруји ми у ушима,
пчеле ми улећу и излећу из уста.

25.

Са мном је Бог
свих богова,
немам других богова
осим њега.

Љуби ме где стигне,
много не извољевајући,
у чело и потиљак,
у расплетене витице.

У уста док говорим,
под пазухо такође,
у мокре сисе,
у лево и десно колено.

У плућа, у срце,
у танко црево,
у оба бубрега,
у празан и пун желудац.

Вешто се служи
древном алатком.
Бог је одиста у мени
или у било којој од нас.

РАЗГОВОР СА САМИМ СОБОМ

Ти магаре
и ти сово
и ти птичице што излећеш из жита
и ти бубамаро на отвореној књизи
и ти дрво
и ти друго дрво
и ти дрво до овог другог дрвета
и ти цврчку крај домаћег огњишта
и ти пауче
и ти стоного
и ти гусенице на мојој ногавици
и ти лептиру који си постао од гусенице
и ти шумски мишу
и ти пољско псето
и ти овцо црног и белог руна
и ти јагње што си уз овцу
наравно, и ти сладокушче кога природа не
омета
ни у једном од послова које је започео
пишући и бришући, дабоме.

НЕ О РАЗМЕТЉИВОСТИ

Још увек могу добро читати,
једним оком видим колико и оним другим,
могу јести,
до сита се најести свињског, овчјег или
телећег меса,
чак и меса младих орлова
које ловим нарочитом справом коју сам
начинио
(из потребе или у доколици),
још увек могу спавати
у краљевски намештеној постељи
колико и за столом у каквој успутној крчми
или на трonoжној столици уз пећ,
још увек могу спавати са било којом од
младих девојака,
или са оном брбљивом женом у годинама,
крупних сиса и разметљивих покрета,
што прибира посуђе у кухињи,
доноси воду, угаљ и нафту,
што је са убрусом преко руке
и с љубичицом на врху језика,
још увек могу отићи тамо где досад нисам
био

на магарету или пешице
док ми ноћни ветар дува у лице
или говори у само ухо неку будаласту
причицу
о ономе што јесам или о ономе што бих још
увек могао бити.

КАПЕТАНОВА КЋИ

Има оних које привлачи војнички позив,
касарне и коњушнице,
шуме и обрадива земља претворени у
борилишта,
шифровани дозови
у виду птичјег цвркута или жабљих гласова,
сличице у нужнику,
јутарње вежбе и вечерње читање новина.
Мене привлачи капетанова кћи:
држи витице у води,
танушни јој прсти шију заставу,
клони се ветра, јесење измаглице и раних
мразева,
ружа јој је у уху,
мокри у малу посуду,
гледа разроко,
гледа ме изблиза тарући свој нос о мој нос.

ЕКСПЛОЗИЈА

Лете сељачка гробља,
лети планинско камење,
лети ливада високе траве и других заљуљаних
стабљика,
лете обезглављени коњи,
лете јахачи окренути наглавце,
лете крчме и бурад пива и вина,
лете јутарњи пијанци,
лети сељак за својом овчицом, за секиром,
лете шуме, потоци, реке и њиве под усевом,
лете бубе без крила као и оне са крилима,
лети све што је било под земљом и што је
било на земљи,
лети све што је ходало, храмало и пузило.

Лете градске четврти,
дигнуте су у ваздух вишеспратнице
као и ниске куће са травњаком и оградом,
лети срећна породица и до ње друга срећна
породица,
лете железна постројења,
лете крадљивци јабука и других ситнијих
плодова,

лете војни бегунци из различитих окршаја,
лете народни непријатељи и пријатељи
народа,
лете деца божја, курвинска деца,
одлетеше у ваздух птичице које ћемо тек
сањати.

Лете пчелари и пчеле медоноснице,
лете анђели у ружичастој одећи,
лети златно говедо,
лете бели мишеви,
лете књижевна чуда,
лете девојке провидне као хартија за
копирање,
лете метални предмети: ланци, катанци и
ножеви,
лете дрвени предмети: столови, столице и
кутије у различитим бојама,
лете свадбене кокоши,
лете волшебници под маскама,
лете давнашње рептилије,
лете чудовишта начињена од стакла и олова,
све лети једно ка другом и лети једно од
другог
истовремено навише и наниже.

Лети пролећни снег,
лете власници кућа, кола̄ и размажене
 послуге,
лете читава насеља са школама,
 обдаништима,
 полицијом и спортским дворанама,
лете судови, касарне, фабричке хале и силоси
 са житном храном за више година,
лете цркве и звонаре,
лети распаљено угљевље,
лете железни стубови, малтер и дрвна грађа,
лете бесплатна одмаралишта,
лете купопродајни уговори и новчанице без
 вредности,
лети нечија власуља чији власник узалуд
 покушава да је досегне,
него удаљен је од ње већ стотине година,
те ће по свој прилици остати гологлав још
 који век
застрашујући оне који му долазе у сусрет
наравно, посредством других експлозија.

Лети Христ крст свој употребив као кормило.

Одлетеше у ваздух господари и слуге.

ЖЕНСКИ ДУХ

Погађају ме у лице
орах,
онда птичје перо,
онда куглица од станјола,
онда кутија палидрваца,
онда некакав предмет који не бих умео
именовати,
онда дрвен клин,
онда пољска буба,
онда измет неке посве мале птице,
она лист хартије
савијен начетворо,
онда речни камичак,
онда прстен за који ми се чини да је још
топао од нечијег прста.
Стојим обрван невољом
очекујући још који предмет
са стране или озго.

НАДА И РАСИПНИШТВО

Срећнима срећна смрт,
а мени
чаша пива, отворена књига, Галилејеви
рукописи, зимски прозор, пси уз кревет,
мећава и сањарење
о жени чија једна дојка има облик ђавољег
лица,
а мени
прозобла уста, просо у носу, слике сићушних
предмета,
оно што се чује,
оно што се види,
оно што се у исто време чује и види,
као и оно што се више не да
ни чути ни видети.

РАЗЛОЗИ ЗА И ПРОТИВ

Има разлога да се упали светиљка,
има разлога да се стоји на прстима,
има разлога да се свака ствар стави на друго
 место,
има разлога да се сањају деца, шумски пожар
 и књиге,
има разлога да се не види шта је унутра,
има разлога за коње, чудовишта и
 манастирско огледало,
има разлога да оно што је било у моме
 власништву пређе у твоје
 власништво,
има разлога да се не наводе други разлози,
има разлога да се види оно што је до пре неки
 час било невидљиво,
има разлога да се потрчи, застане и настави
 лаганим корацима,
има разлога за безразложне поступке
као и за оне који нам се чине разложним, а
 такође су безразложни;
нема разлога да се не присетимо и других
 разлога
који оправдавају оно што ћемо чинити

сањајући о предметима који нам припадају
на више начина,
а који кадикад имају особине бића: множе се
и умиру.

КРИТИКА ПОЕЗИЈЕ

Моја кћер ми рече
да могу написати песму
о било чему,
о ма којој ствари
коју видим
или коју призивам у сећању,
о једноставним предметима:
кутији за шећер,
о виљушкама,
ножу
и посућу.
Држао сам је за руку. Била је
јединствени критичар моје поезије.

СРЕЂА

Миш је од злата,
од злата су корњача и паук,
стонога исто тако
и камичак којим покушаваш да је уклониш
не помичући се с места
одакле се виде и други златни предмети и
бића.

ТРЕНУТАК

Стављам на сто шест семенки јабуке
слушајући оно што ми говориш,
нагнута к мени,
нашминкана,
лепа као у младости и са дојкама од којих је
свака сличица по једног анђела.

СА СВИХ СТРАНА

На власти су социјалисти,
монархисти,
утописти,
али, исто тако,
на власти су
и:
гундељи, жабе,
скакавци,
коњи, магарад и козе,
наравно и:
травке које повоздан стоје
на једном истом месту
клатећи се,
не очајавајући.

СЛИКА ИЗ СУСЕДСТВА

Бог седи пред кућом
у вечерњем руменилу,
на дрвеној столици,
пије пиво,
пуши јак дуван,
димом гони комарце,
за то време његово друго “ја”
у другом обличју
удвара се некој сеоској девојци која послује
у крчми,
која пере суђе,
која шареном крпом таре окно,
која огромне сисе умива у лавору од плавог
порцулана.

СЛЕПА КУЋА

Црвендаћ је на прозору,
треба убити црвендаћа,
треба затворити прозор,
треба крикнути
да се затресу окна,
да се преврне мастионица
у коју сте до малочас умакали перо
пишући о црвендаћу
у оквиру другојачије слике.

Мртав је црвендаћ.
Година почиње музиком
на прокаженим инструментима.

ВИ, ДУГЕ ПЕСМЕ

Ви, дуге песме
уступите место кратким песмама,
онима што се дају изговорити
у једном даху,
оним песмама чију су
крај и почетак
садржани
у једној јединој реченици.
(Хиљаде кишних капи
Тек чине пљусак).

ПРАЗНА КУЋА

Неко покушава да откључа врата,
али се кључ заглавио па се врата не дају
откључати,
онда онај покушава још једном и још једном
и тако све док се кључ не преломи.

После ја притиснем кваку и врата се отворе
јер брава није ни била закључана,
тад истрчим и зовем онога што је отишао,
али он је већ у другој улици, звиждуће и држи
руке у цеповима.

Не занимају га више ни кључеви ни врата,
нити шта је било пошто је отишао.
Гледа у ветар што носи црвено лишће и који
подиже сукње девојкама те им се виде
листови и колена.

А иза оних врата нема никога и ничега,
само паучина изнад кревета и лонче са
сасушеном љубичицом.

Чује се миш у дувару и сврака у прозорском
окну
и неко ко куцка сребрном кашичицом о
сребрну кашичицу, а уопште се не види.

О КЛАЊУ СВИЊЕ

Када хоћемо да закољемо нашу свињу,
мој отац порани пре свих
и заложи ватру
у дворишту иза куће.

Око ватре постави чађаве цигле
и на њих стави
казан с водом.

Тада стигне касапин кога зову Бимбо.

Преко рамена носи
уже с кукама,
а у торби
оштре ножеве.

Када Бимбо коље свињу,
побегнем чак на улицу,
али се и тамо чује
како свиња
скичи и кркља.

Пада

ситан снег.

Неки дечаци и ја шутирамо
по дворишту

пувало,
а то је свињски мокраћни мехур.
Бака
носи суседима
тањире
на којима су
чварци
и месо.
Цела кућа мирише на свињску маст.
Двориште је већ покрио
дубок снег.
Бимбо ставља у торбу
оне ножеве.
Гледа у полутаман прозор с пахуљицама
и с неким разговара.

НЕКО И НЕШТО

Неко иде кроз наше двориште у лакованим
ципелама.

Неко пролази поред куће и држи шешир у
руци.

Неко се сагиње да би боље видео
нешто на шта је наишао.

Неко удара штапом о пробушену шерпу у
дворишту.

Нешто светлуца на прагу наше куће.

Нешто шушти у суседној соби, као да неко
гужва хартију.

Нешто мало и нешто велико померају се у
дну дворишта.

МАЈ

Док идем испод зеленог дрвећа,
нека грана,
као бич,
удари ме по лицу.
Кроз нечији отворен осветљен прозор
види се
једна жена:
насмешена,
с прстом на устима
шапуће нешто
некоме
који се не види.
Испред суседових врата
неки човек
с шеширом намакнутим на чело
окреће
ручицу
вергла.
Новчићи куцкају о плочник.
Једна девојка,
обасјана светлошћу лампе,
стоји на прагу куће.

Намакла је ципелицу на леву руку,
док десном
замахује четком
и у ваздуху се осећа јак мирис
масти за обућу.

НЕКА ГОШЋА

Док пада крупан снег, наша гошћа седи преко
пута мене,
на нераспремљеном кревету,
и навлачи
дуге
свилене
чарапе.
Види се
њено бело
колено.
За то време ја се претварам да читам неку
књигу
о ловцима
на ирвасе.
Пахуљице се лепе за прозорска окна
и клизе.
Наша гошћа сад стоји крај окна и гледа
од снега
сасвим побелело
дрво на улици.
Онда се окрене према мени и додаје ми
некакве мале предмете који ми брзо испадају
из руке.

О НЕКОМЕ И РУЖАМА

Не видим никог испред себе сем ружа.

Можда сам толико мали да су оне више од
мене.

Тада чујем како се неко смеје иза ружа,
али ја не знам ко је тај који се смеје.

Можда то није нико.

Можда ми се то само чини да се неко смеје.

А можда доиста неко

сакривен

не стоји иза ружа

него чучи

и смеје се,

а чучнуо је да га не бих видео.

МИРИСИ

Другачије мирише сува дашчица,
а другачије дашчица која је стајала на киши.
Лист букве разликује се по мирису
од листа тополе, а лист тополе
од листа липе. Земља у башти
другачије мирише него земља
крај пута. Вода са пумпе
разликује се и по мирису од воде
из бунара. Цвеће које не мирише
има различит мирис од неког другог
цвећа које такође не мирише.
Другачије мирише длан моје десне руке
од длана леве. И сваки предмет у кући
има свој мирис: сто, мушема на њему,
столице, дрва за потпалу и дрва
за ложење, зидови у једној соби
и зидови у другој соби, па онда:
чешљеви, прибадаче, шнале и укоснице.

ХИТЛЕР

Када не могу да једем, а нуде ме, ја истрчим
напоље

и парче хлеба намазано пекмезом

сакријем у олук,

а онда кажем да сам га појео,

па тражим још

и гледам задовољна лица моје баке и мајке.

А када упорно одбијам да једем

јер уопште немам апетит,

бака каже:

“Доћи ће теби Хитлер,

па доиста нећеш имати шта да једеш.”

Онда ноћу сањам Хитлера као неку крупу

високу жену,

са црним вуненим шалом преко главе

и с војничким цокулама на ногама.

Држи револвер

и њиме гурка од мене тањир с јелом

све до ивице стола,

а онда тањир падне

и разбије се.

Хитлер се смеје, удара цокулом о цокулу

и маше оним револвером

као да је у питању каква играчка.
А једна бубашваба му цело време мили по
образу.

СНЕГ

Толико пада снег
 да једва гледам
јер су ми се пахуљице нахватале
на трепавице, а на раменима
имам две беле еполете. Кад погледам у небо,
пахуљице изгледају сасвим црне,
роје се и лагано слећу. А кад станем
испод неког дрвета,
 чујем како шуми снег
који пада по голим гранама.

РУЖА ЗА УВЕК

Када су Немци повели на стрељање
мога стрица Милутина,
он се окренуо према друговима који су
остали у затвору
и рекао им
да ако буду живи
после рата,
поздраве његовог брата када се врати из
ропства.

Мој стриц је стрељан
на месту које се зове Алвадиница,
а то је изван града,
али за његов гроб не знамо где је.

Сада је зима
и с грана од страшне студени
падају птичице
у снег.
Понеку подигнем и покушавам
да је оживим
држећи је у шапи
и дувајући јој топао дах под крила.

ПЛАТНО

4.

Пчела је у дућану
као кап светла
између пера и дрвене рачунаљке.

8.

Дрво је олистало
лишћем неодређених тренутака.
Безвремене су и птице.

11.

Јануарска поподнева.
Лежимо у полумараку
наги. Вечити, дабоме.

13.

Једино си ти крај мене,
мала лампо. И ти кутијице
с презервативима.

ПЛАТНО

16.

Лаку ноћ, ти моје самољубље
у злаћаној одори
и с пламичком око уста.

18.

А ви се пењете
као да су на брегу још увек
крст и разговори о Ничем.

23.

О цепидлачења,
у травкама, капљицама, у расулу
извесних поетских предмета.

26.

Учитељ седи под белим дрветом,
чита из беле књиге. Око њега су
беле голубице и бели голубови.

28.

Анђели су доиста мањи
него што смо их замишљали.
Падају нам на сто лемећи крилца.

33.

Свуда су сенке, али нигде
ниједне ствари ни бића
од којих потичу.

35.

Прочитала је малу песму,
осећала се као да лебди.
Био је 17. мај 1985.

37.

Црвени секретар
стиже на оближње градилиште
бициклом сопствене израде.

44.

Лаку ноћ, нови краљеви,
лаку ноћ, краљевски поданици;
добро јутро, шеширцијо и ви цуре,
у шеширцијиној радионици.

46.

Ти, дрво,
како трепере пламичци
твојих листова.

48.

Ружа је за гостионичареву кћер,
а за гостионичара су
клин и уже.

51.

Овде је моја кћи
канула кап мастила. Рече ми
да је довршила песмицу.

53.

Лако ћемо уз брег,
него како ћемо с брега?
Потребан нам је јак разлог.

58.

Опет пада снег.
Опет ми душа оде
међ књиге и анђеле.

62.

Месар и његов помоћник
од раног јутра
режу, секу и боду.

64.

Дух је под кључем,
тело чини ово и оно,
изазива јавну саблазан.

73.

Ставио је наочаре,
али ни с њима није могао да разликује
измишљен снег од истинског.

76.

Танка су јој уста,
танушне дојке.
Не иде него трепери.

81.

Ти зраку сунца,
и ти четко за чишћење обуће,
а тек ви кутијице за накит и друге вредности!

87.

Нећемо остати на киши,
а нећемо ни унутра.
Па где ћете, јебемвам матер.

88.

Више светлости!
Више празних путељака!
И разговора ни о чем.

92.

Нема будућности,
прошлост нам је иза леђа,
немерљив је такође и садашњи тренутак.

93.

Онај десно је гробар.
Лево стоји Бог, окружен
гробљанским шеретима.

96.

Заспало јој је лице,
Али су јој још будни
уши, један увојак и нокти.

102.

Логика ствари:
један по један лист,
а онда и ми за лишћем.

115.

О пореклу наших идеја?
Ево, на пример, траве. А ако не ње,
онда су ту бетон и метални предмети.

119.

Ни два дела мене немају исту вредност:
увек једна страна претеже.
Она лакша.

122.

Господе, сад је ред на тебе:
одабери место, време и начин.
Не добијаш много, још мање ћеш изгубити.

127.

Чује се звоно,
а нема звона ни звонара.
Једино је снег унаоколо.

133.

Душа ми виси о концу.
Прекинуће се, неће се прекинути
невидљиви кончић?

141.

До овог предмета дошао сам служећи се
аналогијом,
а до оног другог користећи закон
супротности.
И аналогија и супротност потребни су за овај
трећи.

142.

Еее, рече неко,
ово је Србија.
И удари ножем јагње у врат.

143.

Седе уз пиво
очеви и деца.
А баке лете изнад травњака.

146.

А дрвце се усправило.
Још му само недостају
наша уста.

152.

Отегли су се у бесконачност
слаткоумни говори.
Гробари су нестрпљиви,
нестрпљив је, богме, и покојник.

155.

Лако је Христу:
лети над пољем
док ми идемо пољем.

156.

Те утопио се,
те обесио се о јабуку у дворишту,
а он, ено га, игра домина с баком
на старинском отоману.

161.

Дан је као створен
за оптужбе и хапшења
на улици и у кућама.

174.

Ниси сам:
поред тебе је једно перце
и празна конзерва с бубашвабом.

175.

Ветропир и ветропирка
у једној од оних гостионица.
А Бодлер за суседним столом!

176.

Док пада девојачки снег,
ви сте више пута устајали,
а да се ниједном нисте подигли са столице.

181.

Лонче с вином.
Тврд хлеб.
Нож као у дечјим сновима.

195.

Хлеб, а онда вино.
Бог нам узео реч за столом.
А шта нам је остало?
Остали су хлеб и вино.

199.

Док носимо мајчицу
на недељно гробље,
час ми недостаје ухо,
час уста.

211.

Кроз прозор ме гледају
деца и њине матере. Мисле:
Пијан је овај чова, трештен пијан.

221.

Већ су нас престигли
пуж и корњача,
а и дрво нам је за петама.

234.

У Овчарско-кабларској клисури
пале се манастирске светиљке.
Калуђерице трче путељком.

237.

Ушла је у нужник ветропирка,
изашла је из нужника
госпа у годинама, и с псетанцетом.

240.

Ти, моја душо,
не верујем да ћеш се икада
игде поновити.

254.

Голубе, сиротињска птицо,
сиротињско весеље
са мрвицама и пољупцима.

259.

Овуда је пролазио Овидије.
Било је то недавно. Ни вода ни камен
нису изгубили она својства.

261.

Узори за подражавање:
пољски снег, на пример. Или:
њено лице у различитим бојама.

263.

Част ми је да вас поздравим,
Хомере. Одавно вас не видех
у својој кући и другде.

268.

Смеје се.
Опет се смеје ни поводом чега
моја кћи.

270.

Послужише нас киша и сунце,
летње олује, она читања Шекспира
у малој кухињи.

273.

Сањам дрво:
као дрво је оживело,
певуши и креће се пољем,
а уз то може и да говори.

275.

Сањао сам Лава Толстоја:
заусти: “Александре, ви сте...”
и удари у плач.

282.

Угланцане ципеле,
коврце око ушију,
поглед усамљеног шетача.
Нисте ли ви Вилијем Блејк?

283.

Испред мене је зид,
зид је и иза мене,
зидови су лево и десно од мене.

288.

Полиција је опколила кућу.
Песник чека наоружан до зуба
троредним строфама.

292.

Опет је зима,
старији смо за једну годину.
Навлачим гвоздену рукавицу пре но изађем
до првог угла.

298.

У кључаоници је
метафизички кључ.
Али, врата и кључаоница су од стварног
материјала.

337.

Окрећи се, окрећи, ти точку,
судњи је дан преда мном,
неко боље време ми је иза леђа.

341.

Свудприсутност
мене и вас,
онда и: воде и речних камичака.

347.

Зове се Немања.
Клати се држећи се за две влати траве.
За сада га нико не види и не чује.

351.

Ти, мала бубо,
једва да постојиш
за оног што је у цокулама и са ручердом
мокром од вина.

356.

Нешто провидно и непостојеће
пролази кроз друго нешто
такође провидно и непостојеће.

358.

Неугодна је одећа.

Неугодни су кревет и узглавље.

Неугодна је кућа са једним јединим
станаром.

363.

Прићи на прстима,

подићи крајичак нечега

што стоји на нечему.

Испустити га из руке.

Уздахнути.

368.

Богови и демони

први су нам суседи. Сусрећемо се, заплашени

боговима и демонима.

380.

Лаку ноћ, кућна муво,
лаку ноћ, мишеви у дувару,
лаку ноћ, празна здело на столу.

383.

Ти, несувисло створење,
сматрам те несувислим јер су ти потребе
далеко мање од мојих.

384.

Христ је дошао у кућу.
Пажљиво нас слуша. А онда одлучи
да остане у кући.

396.

Ти, овцо,
не можеш даље за мном.
Далеееко сам се ја упутио.

401.

Ти, Боже,
па ниси ти једини бог,
има и других богова осим тебе.

410.

Непотребна си ти, ружо,
и непотребно је твоје мирисање и цветање.
Потребно је нешто стварније од тебе
да би ме учинило стварнијим но јесам.

430.

Ово је света земља:
не можемо из ње,
а не можемо ни остати у њој.

447.

Страх ме је да напишем ову песму:
можда ћу после тога отићи
куда нисам наумио.

448.

Уклони кревет,
златно јастуче, уклони њене дојке
и њу начињену од једног јединог комада
свиле.

452.

Прође нам време уз Конфуција
док смо гледали изблиза
оно што је уистину далеко.

456.

Савршенство је у довршености
онога што никад не може бити довршено.
Зар је трава довршена, а тек дрво?

468.

Сироти гробар
трчи уз брдо.
Лице му је окрњено са једне стране.

472.

У читаоници
постоји одговарајућа светлост
да бисмо обневидели пре него изађемо.

475.

Кратке песме изгледају
као део дугачких песама.
А оне су само кратке песме.

477.

Радосни призори
у кући и пољу
које чине трава, поветарац и варнице.

488.

Господе,
ево поклањам ти
оно што си умислио да је твоје.

494.

А себе не видимо
у метафизичком простору.
На нултој су нам тачци дужина и ширина.

498.

Детињство: гледати,
ухватити крајичак одеће,
не заплакати.

506.

Иде чудовиште.
Не осврће се на друга чудовишта.
Гледа своја посла.

517.

Не растужуј ме више!
Има и других осим мене.
Мрав̄а, на пример, и гуштер̄а, и пауков̄а.

520.

Слепи, глуви и неми,
из ноћи у ноћ разговарате
са слепима, глумима и немима.

РАНИ И ПОЗНИ РАДОВИ

Ти цврчку, чији глас чујем, готово обневидео,
у кући с једним напуклим прозором,
ти моја жено, која приносиш тањир и која га
одмичеш господственим покретима,
ви дарежљива сањарења, на два корака од
оног што јесте или што ће тек бити,
ти неодређено “једно”, које си садржано у
мноштву различитих предмета.

Ти оскудно домаћинство, састављено од једне
једине чаше, кутије шибица или
отворене књиге,
ви вечерње седељке, са светиљчицом која
чини видљивим тек једно лице,
ти обожавање слика, док прсти остају
растављени и дојке откривене као у
детињству
ти Нешто, недалеко од овог места, које
свакако изискујеш другојачију
милост
у виду грицкања или мирисања.

И ви који имате седамнаест година и који
путујете из Ничег у Ништа,
и ви који сте начињени од дугих костију,
танких мишићних влакана,
невидљивих крвних судова,
и ви који негујете извесну склоност за рад
клиновима и длетом,
наравно, и ти ружо, која још увек миришеш
уз нечија бескрвна уста.

И ви који сте заменили место са Богом у
вечерњој распри за столом и у пољу,
и ти који се држиш по страни, мајушно дрвце,
чију ћуд тек покушавам да одредим,
и ви који настојите да будете невидљиви у
часу када сте доиста невидљиви,
и ви који се служите помало несувислим
строфама да раздвојите оно што
има смисао од несувислих
предмета.

И ви који имате утицаја у извесним
круговима,
док идете речном обалом сакупљајући
пужиће,

ви који сте неоспорно човек
од утицаја на речној обали и
међу пужићима,
и ти који си јемац за све што је око тебе:
за дрво, ону слуз тамо и
јорговане у непрекидном
помицању,
и ти која се служиш одређеним
инструментима
од којих се коса диже на
глави и крв удара у образе.

Ти јагорчевино, и ти цвете мака, и ти
ускршње
јаје, и ви првомајска
запљускивања црвеним
листићима,
ти протекла годинино, где нема простора да се
удене ни конач између
“јесте” и “није”,
и ти која си моја жена и која овог часа
покушаваш да нађеш
нешто што си испустила у
траву ил’ другде,

и ти, мој сну, који си узрок сваког гледања,
с толико разума у ономе
што оспораваш или
потврђујеш.

Ви рани радови, кад се од вејавице не виде ни
анђели који падају с неба ни
они који трче за анђелима,
ви позни радови, у кући оног брусача
оптичких
сочива, уз чашу пива, меден
колач и уз превртљиву
служинчад,
ви покушаји летења с књигама под пазухом
над већ више пута опеваном
земљом и водом,
ти подсмевачки гласу, од којег је нагорела и
ова хартија чија словца
читам тек једним оком.

1001 БУБИЦА: СМРТ

1001 бубица
полеће из тамне траве,
носимо светиљке
пролазећи једни поред других,
дух свега што је живо
отвара нам уста,
ставља шаку у шаку,
додирује лица
неким невидљивим предметима.
Мртви смо
има више година,
више хиљада година, зар не?

ЂАВО

Сад је снег у соби, на чарапама и црвеном
прслуку
док славимо мачји празник уз пољупце и
огледала,
у чистилишту су већ они који су сањали
другојачије чистилиште:
снег, на пример, са округлим окном и књигу у
дечјој ципели.

Сад већ нигде не пише “Смрт патриотама”,
већ “Смрт пролећном разуму”,
док се удаљују ауто и госпа са чипканом
подвезицим;
онај који држи у својој њену шаку не види
друго до оно
што се да видети кроз узан отвор између два
истоимена предмета.

Онда и: сентиментално путовање кроз
покретљиве пределе,
док ми се лице скида као сличица и
одлепљени ми нокти
остају у обојеној марами;

ово овде је била сова, а оно тамо нужник с
бочном хризантемом, овде
се још види чађ кухиње,
а ово је празнична одаја: господар седи за
столом крај чаше вина,
преко пута му је супруга
у дрвеним нанулама.

Запамтићемо снег, вешала и обешењака у
ланеној кошуљи,
запамтићемо мајчицу док јој лице светли из
провидна сандука,
страшан огртач и друге предмете за
свакодневну употребу,
књигу која се отвара на сваки дах оне која
покушава да је затвори.

Овде је доиста српска зима са чешљугарима у
картонској кутији,
душа се јавља у више облика и ево је у виду
незапамћене мећаве;
до подне читам Херцена, а онда ме нестане у
мећави,
предвече, отупео, седим у крчми, имам
огромну главу и шаке.

Сад одводе на погубљење ону с дебелим
подваљком и с љубичицама међ
прстима,
ускоро ће је спустити у постељу, помодрелих
дојки и исцурела трбуха
осећа се мирис нагорелог дрвета, запаљених
ноктију и косе,
виде се сенке оних којих пристижу на трг што
је већ застрт танушним
покривачем.

Ђаво стиже у путничком вагону, наравно кроз
дреће,
ђаво је са оном сисатом, већ поцрвенела
језика и обневидео,
док леже у поповој трави, неко се смеје из
кухиње
смешном пољупцу и њиховим измешаним
коврцама.

Ђаво је онај други, не ја, ја се држим других
послова,
крпим обућу, пришивам дугмад, љуштим
јабуку жени у крило,

црвеним на помисао да се говори о мени за
неким другим столом,
у гостиони, с предметима који лебде на два
корака од стола.

ДРУГИ ПУТ

Наћох Бога,
био је мален и мањи од било ког малог
предмета:
од главице чиоде,
од зрна житарице, од труни материје
која лебди у ваздуху и видљива је тек ако је
осветлимо
јаким извором светлости.
Држао сам га између два прста,
кажипрста и палца,
осећао његово мигољење,
мигољење и мигољење и мигољење,
најзад га ставих тамо где му је место
између Ничег и Ничег,
заподенувши разговор с неколицином њих
о великој теми божје промисли и пута који
нам је одредио,
исмевајући реторичаре и поводећи се за
онима
који су седели на другој страни
изводећи драгоцен закључак о бесконачној
дељивости

целине,
припити дабоме
од вечерњег пива и узгредних пољубаца
са оним женама онде
које су цело време шиле и парале,
јеле колачиће,
намицале мак на конач.

ЈАГОДЕ

Путујући Америком

имао сам цело време

осећај да ми је једна страна лица жута,

а друга плава. Више пута

мислио сам на Волта Витмена,

а онда отворио Библију.

Видео сам

мастодонте, слоновске кљове,

питекантропусе.

Преко дана спавао сам више часова,

губио стрпљење,

а на једној књижевној вечери био запљуснут

поругом

док сам хвалио Рилкеа.

Удаљавао сам се,

ма куд пошао, невероватном брзином.

Све ме је привлачило, чак и радијумско

зрачење,

а понајвише

они дрвени штапићи

на сваки од којих је била набодена

по једна доиста зрела јагода.

ПРЕДМЕТ ЗА МЕТАФИЗИЧАРЕ

Пао је снег.

У ишараној просторији
сад су девојке с лицима од злата,
дугих стопала.

Измичу нам
вода,
ваздух
и сенке.

Оно што је било умањено
умањује се и даље.

Пао је снег
на дрвце и твоје огледало.
Сталне су промене
невидљивог у невидљиво.

НИ ВЕРГИЛИЈЕ

Ходам преко траве,
гледам у траву,
из траве не посматра ме нико,
ничији дах не осећам,
не гледа ме из траве ни Вергилије
нити иједан од песника који су живели
пре мене.

ДРВО

Далеко је дрво. Али довољно близу
да се чују детињасти косови
у гранама. Невидљиве птице
које излећу под косом руком ветра.
Сањао сам како идем ка дрвету
пијан од јучерашњег вина, држећи се
стазе од зелених камичака, а она
што оставља за собом различите предмете
по ко зна који пут починила је
исто светогрђе.

Дрво се још једном
удаљило помакавши садашњи тренутак
у заокружено очајање прошлих часова.

ВАГА

Уистину био је то анђео.

Имао је дечје лице,

беле хаљине,

свој крст

и нож.

Стајао је испред гостионице

где су тог часа момци уносили

крваве говеђе бутове,

смејали се,

помињали Бога

и закивали чврсте куке више отворених
врата.

ПОСАО СА ВИШЕ ЗНАЧЕЊА

Пре него што се отвори кутија
потребно је ставити кључић
у браву
са унутрашње стране кутије.
Наравно, да би се то учинило
потребно је имати невидљиве прсте,
невидљиву кутију,
свакако
и
невидљив кључић
којим покушавате да досегнете
такозвану оностраност
предмета и поступака.

ПРЕПОЗНАВАЊЕ

Пошао сам да видим Христа.
Био је прислоњен
леђима
уз бело дрво.
Наг
до појаса
и у вуненим чарапама.
Рече ми
жмирећи због јаке светлости:
“Окрени се
и
иди.”
Тако сам и учинио.
Промицао је готово црн пролећни снег.

СЛОБОДА ДЕЛАЊА

Можемо остати унутра, можемо
изаћи напоље, продавати и куповати,
можемо се исповедати једном* другом,
сањати пре него што останемо без лица
(с малом совом над креветом
или светиљчицом),
можемо волети оне који су нас напустили,
можемо умрети обоје у један мах
идеално усредсређени на низ чињеница
које све скупа представљају Велико Једно.
Слобода делања подразумева такође:
уклањање сувишних предмета,
стављање нужних предмета,
испуштање из руку извесних предмета,
премештање из руке у руку оних других,
отварање нечега што је затворено
и затварање
онога што је отворено,
као и:
одустајање од неке намере
уз повремен смех и јецаје.

* Грешка у рукопису, или у штампи. Требало би: *једно другом.* – Прим. њиређивача

ДА БИСМО ВИДЕЛИ ДРУГЕ И ЗАДРЖАЛИ ИХ ШТО ДУЖЕ У СЕЋАЊУ

Читати Борхеса,
видети неку кућу с каменом оградом и
 усплахиреним анђелима,
отворити једно писмо које је малочас стигло
 и чији је пошиљалац непознат,
отворити и једно друго писмо које је
 написала
 нека жена у плавим папучама,
рецитовати стихове (наравно, не своје),
сањати шуму с ружичасто обојеним дрвећем
 и ружичастом маховином,
обављати домаће послове, мести под, прати
 посуђе, уклањати прашину с
 предмета,
видети правог анђела,
читати наново Спинозине ране радове,
учити се часовничарској вештини да би се
 учиниле јаснијим извесне
 филозофске поставке,
волети своју жену, која овога часа ставља
 једну ружу у уста да би избегла било

какав разговор о поезији,
свакако: бити песник,
као и онај једноставан човек који с времена
на време размишља о смрти, чије
шапутање препознаје између
стотину других шумава.

ПОЗИВ

Ма колико вам се чинило детињасто
и ма колико и ви сами били детињастии,
не тражим много од вас, драга моја.

До да пођемо преко хладне траве,
босоноги наравно, и смејући се при помисли
шта бисмо могли чинити на хладној трави.

Док бубе лете око нас као летњи снег,
док један предмет бива замењен другим,
у васколикој доколици истоветних предмета.

Већ вас замишљаам како ходате преко хладне
траве,
са мном који сам тек Бог,
не већи од других богова око мене.

ПОЕТИКА ЈЕДНОСТАВНОСТИ

Једну малу нејасну песму
не можеш никако написати а да не
испијеш чашу воде, поједеш комадић стакла.

Јер једна мала нејасна песма
захтева од тебе извесну природност,
као и нешто мало настраности уосталом.

Да би написао једну малу нејасну песму
потребно ти је неуобичајено оштроумље:
да свиљу назовеш свилом, жену женом.

Ти који си у мени, помери се већ једном,
изађи напоље да видиш
и другу пустош, не само моју.

СПОМЕН НА КИША

Пред улазом у неку књижару, на улици,
стоји кљусе крај дрвених колица.

Пада крупан мокар снег. Нигде никог,
дабоме.

Песник листа штампане листине. Једна
страна лица му је од дрвета, друга
обасјана господском лампом.

Песник ставља малу жабу на сто
између металне мастионице и кутије
цигарета.

Жабица га гледа неки час пре него што скочи
у Ништа.

Ускоро пале се светиљке у крчми
где вечерње пустахије већ расправљају
о Богу, структурализму и песничкој вештини.

Сада ће онеме што је тек ушао у крчму
уступити место бледолик дечак и Мадона,
обоје у малој препирци око тањира чорбе и
кригле пива.

Песник успоставља нов однос између
предмета и слике помешавши две
стварности.

Гледа у пећ око које се окрећу сада већ
црвене пахуљице.

Очекује га јад сневања још коју годину,
на париском плочнику на пример, наравно и
слава
која се не даје буд зашто него узима заузврат
оно што је
најдрагоценије – живот.

СПОМЕН НА ПОПУ

Попа седи у цркви. Пије
танко вино из белог бокала. Све су
покретљивији
ликови светаца на зидовима и плафону.

Анђели не већи од пчела
слећу на ивицу белог Попиног бокала.
Стрижу крилима, мрште лишца.

Врата на цркви су отворена. Нека жена
стоји на вратима у провидној кошуљи.
Покушава да каже нешто Попи, али је нема.

Сем ње види се и јагње, бело као Попин
бокал.
Мало мало па се изгуби из вида. Но ево га
опет
уз ону жену, пропиње се на задње ноге.

Светлост земаљска обасјава
час Попин вунени џемпер, час
наочари с рожнатим оквиром.

Бог нас види и не види, чује нас и не чује,
обузет је другим послом,
не песничком игром и вештинама живљења.

ПРЕМА ЈЕДНОЈ РАЗГЛЕДНИЦИ

У сасвим празној просторији
две старе жене (белокосе)
играју билијар.

Док једна је ослоњена о тџак,
друга нагнута над сто
циља црвену куглу.

Обе имају танушне носеве
и цвикер на њима.
На ногама су им ципеле с ниском
потпетицом.

Ноћ је, и кроз прозор
види се упаљена улична светиљка,
и ауто паркиран уза сам зид друге зграде.

У празној просторији за билијар
кадикад чују се узвици: Ах! и Ох!
и звук дрвених кугли што ударају једна о
другу.

Две старе жене (белокосе) играју билијар
док анђели смрти, сасвим невидљиви,
помажу час једној час другој.

И сами се надмећући у игри.

ЈАД И БОГАТСТВО

Безазленог ли просјачења из дана у дан:
те дај малу кутију с цвећем, те напрстак,
те воду за косу хватану у посуде у кишно
вече.

Те дај прозуко кромпир, те масне папире,
те часовник с једном откинутом казљком,
на којем
тек видовит може открити који је сат. Па ни
он тачно.

Безазлених ли наших просјачења дуж кућа,
док стојимо уз неки шимшир или светиљку,
молећи се
као боговима неком шимширу или светиљци.

А не тражимо много, но оно што се баца,
што не служи ничем до нашем упорном
сањарењу
уз предмете који су неком већ припадали.

И нагнути над њима, видимо као сну*
њихове тајанствене власнике. Измишљамо
туђе судбине, као уосталом што чинимо и са
својима.

Не живећи, наравно, него сањарећи,
уз повремене псовке и досетке. Ћутећи
најчешће.

* Очигледна штампарска грешка у првом издању.
Вероватно: *видимо као у сну*. – Прим. њиређивача

ТИ МАЛА ЛАМПО

Ти мала лампо,
обасјај кадикад и моје лице.
Не претварај се да ме не видиш.

Ја сам ту негде,
вазда нагнут над својом невољом.

МРТВИ

Господе, гледају у нас мртви дечаци у
униформи,
пробијена трбуха, са ишчупаним срцем, с
рупом у потиљку,
кишица капље кап по кап у њина отворена
уста и очи,
небо је ове јесени обојено уистину јесењим
руменилом.

Па шта нам то желе рећи ови дечаци у
униформи
док седимо једно уз друго на баштенским
клубама и другде,
док бројимо новчиће, док се смејемо у
невољи, или
лежимо у кревету тек тако, послушкујући
ноћну кишу и пуцкетање
дрвених предмета?

Док дебелооки жабац скаче с окрвављене
униформе у бару,
док се руже померају с лева у десно, а онда
здесна у лево,

док црн гавран узлеће са хладне траве и
слеће на хладну траву,
док мио Исус говори с мртвима, такође
одевен у униформу.

Писар, с кером уз колено, бележи пуначком
руком
у војничкој умрлици: разлог смрти:
младалачка радозналост.

Онда изађе из куће, гледа у вечерњи снег или
се игра са децом која вуку мале саоне преко
каљавих клизавица.

ХОРАЦИЈЕ

Седи Хорације пред кућом,
само то није онај Хорације,
него један сасвим други.

Мирише Хорацију дрвљаник,
мирише липово дрво,
мирише усковитлано лишће.

Осећа се Хорације веома чудно:
као он је тај дрвљаник,
као он је липово дрво,
као он је усковитлано лишће.

Али не види ни дрвљаник,
ни липово дрво (бело)
ни усковитлано лишће.

Преврнула се Хорацију сточица,
пао Хорације у траву.
Види небо над собом, али веома му је близу.

И тако је умро Хорације,

али не онај него млинар Хорације,
што има млин крај реке,

А ово сад што има је ништа.

СРЕБРНА КАШИЧИЦА

Душу је испустила
Наталија
као сребрну кашичицу из руке.

ЉУБИЧАСТО

Умире краљичица
у љубичастим рукавицама,
у чарапама љубичастим.

Снег се врти
око љубичасте светиљке.
Снег је сребрн.

Чује се кад пахуљица
дотакне пахуљицу,
кад обе слете на столњак.

Од љубичасте је свиле
прекривач на кревету.
С црним порубом.

Трепере краљичици
љубичаста уста, трепере дуги
љубичасти прсти.

А уоколо
већ се дошаптавају служавке.
Осмехују се једна другој.

Боја снега постепено
прелази у љубичасту.
Кроз прозор се лепо могу видети
сасвим љубичаста небеса.

БАКИНА СМРТ

Хладан је вечерњи прозор.
Хладна је вода у чаши.
Хладна је пећ на електрично грејање.

Хладна су сва четири
дувара. Дрхтури Исус
на пожутелој иконици.

Хладна је бакина рука
и она друга у којој држи
“Вечерње новости”.

Хлада су бакина стопала
у вуненим чарапама,
и у још једним вуненим чарапама.

Хладни су басамци
којима неко непрекидно иде
навише и наниже.

Начињен је од леда
велики анђеоло који покушава
да нас види. А не види нас.

ЗВУК ЗВОНА КАО ДА ДОЛАЗИ ИСПОД ЗЕМЉЕ

Неко иде пртином преко дворишта:
носи малу књигу под пазухом,
носи прибор за писање и јабуку.

А у гостинској соби, окружен званицама
умире онај који је позвао званице:
душа му покушава да утекне, али не дају они
око стола и постеље.

Девојка иде од једног госта до другог
и како стане пред кога, добије ново лице.
Ево је прада мном танких обрва и са устима
као крила црвеног лептира.

Онда самртник устане и седне на ивицу
кревета,
отпије из чаше вино, па опет легне.
У собу улази дрводеља, носи метар и
снисходљиво се осмехује.

А напољу је међава, па се не види ни прст
пред оком,

не види се ни црква ни звонара на брегу.
(Чује се звук звона као да долази испод
земље).

ЈАБУКА

Умире наша мајчица
у зелено окреченој соби
међу зеленим предметима.

Зелене су фотеље,
зелен сто,
зелен прибор за писање.

Само је јабука црвена
на сточићу крај кревета.
Неко је оставио јабуку и отишао.

А ја не знам ни шта би ни куда би.*
Онда узмем ону јабуку
и ставим је мајчици у шаку.

Али, шака се отвори
и јабука се откотрља
на зелен под.

* Песник је употребио граматички нетачан израз (уместо правилног: ... *ни шћа бих ни куда бих*), вероватно са намером да буде ближи говорном. – Прим. *ириређивача*

У јутарњем прозору
види се априлски снег
(такође зелен).

ЈЕФИМИЈА

4.

Везе Јефимија
све словце до словца.
Ставља малу ружу у ружу.

Ставља пчелу до пчеле.
И пчеле медоноснице
лију златан мед по свили.

Сад се кроз манастирски прозор
виде златни коњаници.
И ливада је од злата.

Уписује она у молитвицу
блага сећања и похвале. Анђео
држи у својој њену провидну шаку.

А онда се убодје иглом
и црвена кап склизне с прста
на златан вез. И светли.

Те јој се види вести и без светиљке.

СКЕЛЕТИ

Пред кафаном седе сами скелети:
одела од листера, луле у зубима,
крај сваког светиљка за вечерњи опстанак.

Скелети не виде и не чују једни друге,
споразумевају се на нарочит начин
што својствен је само имагинацији скелета.

Даме обилазе око њих ко око чуда,
пси лижу кости у дубоким ципелама
начињеним од fine коже, са ђоном од бокса.

За коју годину и ја ћу бити међу њима,
с помичном вилицом и дубоког погледа,
производећи нарочит звук кад год се макнем.

А Бог ће ставити пред мене скупоцено
сребрно посуђе, обилат обед, царско вино,
све
што нисам имао док бејач од мишића и меса.

Привешће и стварне жене да ми се наруга,
са стварним сисама и полом.

И ЖИВ ТАКОЂЕ

Поздрављам те, ти хладна траво.
За коју годину
голицаће ме по лицу твоји коренчићи.

Бићу мртав да мртвији не могу бити.
И жив такође.

МОЈА ЖЕНА ЈЕДЕ СНЕГ

Моја жена једе снег.

Гледам

како јој лепа јарко црвена уста

постају модра.

Чујем

како јој оштри секутићи

грицкају и ломе бео кристал.

На њеном лицу не виде се ни бол ни

задовољство.

Моја жена једе снег,

док зимско сунце обасјава око ње све саме

утваре.

ОНИ КОЈИ СУ НАМ БИЛИ ЗА ЛЕЂИМА

Они који су нам били за леђима
сад су испред нас.

Ускоро их нећемо моћи ни видети.

Постојимо тек тако
у свакодневној потреби за постојањем.

ГРАЂА ЗА БУДУЋЕ ПРЕДМЕТЕ

Од овог дрвета биће начињен сточић
за господина судију и госпођу судиницу,
играће за њим карте, пиће вино из дугих
чаша.

А од овог дрвета мртвачки сандук за баку
која сада седи крај отвореног прозора, чешља
се
помоћу два густа чешља, или једе колач.

Од овог дрвета биће начињен колски точак
за отмене двоколице, са упрегнутим белцем
и с господом која седе и разговарају о нечем,
возећи се.

А од овог дрвета зелена ограда око куће,
иза које ће се видети такође зелена трава
и сто са столњаком, и с гостима у случајном
распореду.

Од овог дрвета биће начињена танка вешала
за убојицу, чије префињено лице није у складу

ШЕКСПИРОВА СМРТ

Док је умирао Вилијем Шекспир,
нека кокош пређе праг куће
и загледа се у самртника.

За то време извесна госпођа Дејк
износила је из собе и уносила у собу
различито обојене посуде.

Оне у које је чика Вилијем
мокрио, и оне из којих је пио
заслађену водицу.

Чуо се плач сметларке,
па глас чувара баште и друге служинчади,
као и жене му ако ју је уопште имао.

Тад се неко саже, губећи равнотежу,
и узе с пода (руком у зеленој рукавици)
ону нама добро познату енглеску ружу.

Ставио ју је на округао сточић
крај постеље, око које су већ лебдели
усамљени, провидни анђели.

ПЛАВЕТНИЛО

Ускоро ћеш узети
оно што ти уистину припада:
најмањи део од свих најмањих делова.

Плаветнило или
звук који производе два предмета
који се тару један о други.

Ускоро ћеш бити
онај који дође ни од куд, изгубљен
у случајностима једне једине законитости.

Обневидео од
вазда упаљене светиљке,
и лица у другојачијем распореду.

Враћаш се више пута
извесним предметима за разоноду.
Ускоро ће ти једна ружа постати истинска
милосница.

КОСТ И КОЖА

17.

Ја сам трава
која брбља у пољу,
ја сам брбљање траве
сваког боговетног поподнева.

Ја сам точак
који се окреће преко траве
под двоколицама
са једним коњем.

Ја сам снег
у дворишту
који се топи
око тамног котла.

Ја сам свиња
коју држе за уши
док јој вешти месар
броји последње тренутке.

Ја сам дечак који се игра
свињским мехуром
и његова сам матер
која га гони у кућу.

Ја сам дим
што иде право у небо
након славља
у мразом окованој кући.

Ја сам онај што иде
у гломазним ципелама,
са упаљеном лампом
и са свежњем кључева.

Ја сам вино
у замагљеној чаши
и онај сам часак
кад испустише чашу из руке.

Ја сам бог траве
на волујским колима,
где трава мирише ономе
што је уснуо у трави.

Ја не долазим ниоткуд
и никуда се не враћам,
не распитујем се за пут,
не тражим преноћиште.

22.

Господе, не могу
ружу да ставим у прозор,
Господе, ружа ми је
предалеко од руке.

Господе, нисам ја онај
што ће проћи онуда
и кога очекују
провирујући кроз врата.

Господе, не чујем
добовање кише по крову
ни брбљање кише
у лименом олуку.

Господе, не дишем
ниједним плућним крилом,
Господе, зачепљени су ми
уста и ноздрве.

Господе, не дотичем
ниједно биће ни предмет,
све су ми даљи
бића и предмети.

Господе, имам
пет рупа на трбуху
и у свакој од њих
по један прст.

Господе, неко ми је ставио
својих пет прстију у трбух,
Господе, неко претражује
по мојој утроби.

Господе, не видим
ни једно једино лице.
Господе, не чујем
корак за собом.

Господе, не знам час
када ће доћи по мене
са танким ножевима,
са чврстим ужетом.

Господе, човек сам самотан
међу самотним људима.
Слушам и гледам,
не чујем и не видим.

30.

Изгубио сам се
међу твојим алаткама,
међу иглама,
међу ножевима.

У дугачким цевима
и између точкова,
међ зупчаницима,
међ скотураном ужади.

У ланцима
и светиљкама,
између каишева
и старинског оруђа.

У ђавољим направама
у твојој божјој руци,
међу клиновима
у дрвету.

Изгубио сам се
сред различитих звукова:
цилика и шуштања,
трескова и шкргута.

У шумору
и шапутању,
у праску
и праштању.

У цвиљењу
справа за мучење
(или у шумовима
вечерње траве).

У звоњењу
и звоњави,
у шкрипутању
лакких кључева.

Тураш ми у руку
мале и велике алатке.
Покушавам да их употребим,
оне ме употребљавају.

71.

Господе, затворио си ме
у стаклену одају,
у стакленој одаји су
предмети од стакла.

Кроз стаклене зидове гледам
оне што су напољу,
они што су напољу не виде
мене који сам унутра.

Господе, ставио си ми
ланац око глежњева,
силазим степеништем,
удара ланац о степенике.

На друму ко и други
идем према нечему-ничему.
Овчица ми је уз ногу,
уз њу је јагње.

Господе, угасио си
малу светиљку:
не видим ниједно лице
од оних који су на окупу.

Говоре о било чему,
раде било шта
(у меденом смо воћњаку,
у глувој воденици).

Господе, ставио си ми
камен под главу,
вас дан лежим, не говорим,
други ми говоре у ухо.

Имам четири молитвице
за она четири анђела,
за житног и травног анђела,
за говеђег и коњског.

Водиш ме из вечери у вече
уз речну обалу и даље,
гледам искоса свет
на води и под водом.

Господе, начинио си од мене
сто неједнаких делова;
доиста, од мушица сам,
од летње грађе.

Од околног сам дрвећа,
од птичјих сламки,
на десној нози имам копито,
на левој канцу.

Нећу отићи даље
него што ти одеш,
под ногама су ми предмети
налик један другоме.

Одиста, недалеко
од мене су страшна небеса:
огромна здања од ваздуха,
велелепне пећине и понори.
Пењем се као да силазим
губећи део по део,
најзад, докотрљала ми се
глава до твојих ногу.

Седиш на брежуљку,
држиш ми главу међу коленима,
турио си ми руку у уста,
држиш ме за језик.

Озго те мотре
божје женке:
светлуца накит,
миришу ружа и кармин.

Сада је твоје оно
што је споља и изнутра,
припадају ти једнако
пуноћа и празнина.

Господе, стигао ми је до утробе
твој суштаствени пољубац:
од клинаца је, од чавала,
од ножева са двоструком оштрицом.

74.

(...)

Ти ствараоче малих вредности
које време непрекидно увећава,
ти сумњо која ми долазиш по Декарту
те тражим у другом ово и у овоме друго.

Благословене успомене
са непрекидном сменом дана и ноћи;

обдарен сећањем, начињен сам
од делића хиљаду и једне успомене.

Ти зраку подневног сунца
који управо падаш на моју књигу,
ви облаци који стварате
сенку на мојој књизи.

Ти странпутицо
и ти путе,
ти колски точку
и ти овцо за точком.

Ви филозофска писма
размењена у доколици
између једне госпоје и неког
покварењака у годинама.

Ти бубице на моме длану
и ти друга бубице на моме длану,
ти женско лице које посматраш
бубице на мом длану.

Ти моја кћери, лепа
као влат жита или птица,
ви књиге моје кћери
у ђачкој торби или другде.

Ти господствена навико
састављања стихова,
ти пажљиво усавршавана вештино
од необичне важности за мој живот.

Ти говорљивости која ме
кадикад обузимаш
да не могу препознати себе
у друштву ћутљиваца.
Ви водомари над водом
који се служите лукавством
између хиљаду тренутака
изабравши прави тренутак.

Ти затворско двориште
са полицијским псима,
ти осуђениче који стојиш окренут зиду
раскречен, са подигнутим шакама.

Беспослени цврчци,
безимене влати траве,
беспослене птице,
призивам вас још једном у помоћ.

Ви вране у пољу и ви
гнезда врана у оголелом дрвећу,
ти јесењи шетачу,
с цигаретом међ зубима.

Изгледа ми да не постојим
доли у неком сну,
сањао сам себе и то је оно
што је иоле вредно.
Постоји наравно, и
филозофирање о свему
у соби са белим дуварима,
а кадикад и друга мучеништва.

76.

Сад сам ја ти,
имам твоје лице,
оно које се чини
кадикад невидљивим.

У пивници сам
са брадом од пене,
мишеви цвиле
у дувару пивнице.

Имам твоју браду,
твоју горњу и доњу вилицу,
имам твоје очњаке,
твоје кутњаке и секутиће.

Другар сам ономе
што ми иде у сусрет,
доиста, не видим га,
и сам сам му невидљив.

Имам твој леви
и твој десни образ,
имам твој нос
и твоја оба ока.

Уза ме је псето,
преда мношвом је дрвен валов,
уза ме је девојче
прозебло на месечини.

Имам твоје ноздрве
и твоја коса уста,
имам твој поглед што чини
предмете невидљивим.

Путујем железницом
у старомодном вагону,
гледам ону што се чешља
уснама држећи укоснице.

Имам твој стомак
набрекао од варења,
твоја прса такође
и коврце на прсима.
Радник сам у железари
обасјан црвеним муњама,
под кацигом и у комбинезону
сред металне пене.

Имам твоје прсте са ружичастим
ноктом на сваком прсту,
имам ожиљак од цигарете
на левој надланици.

Учим ученике ономе
што ће сутра научити,
златни одблесак је
у оку ученика.

Имам твоја стопала
и ножне листове,
твоје бедрене кости,
твоје мишиће на бедрима.

Други ме не виде
него видим себе у другима,
имам твој пол и твоју
моћ умножавања.
Постоје и друге детињарије
као у затвореној кући:
једноставна рачуница
одузимања и збрајања.

Сада сам ја ти,
одиста: било ко други.

НЕШТО КАО ПЕСМА

О јуни! Ти куцаш
у наше прозоре као какво биће
од крви и меса.
Држиш нас све на окупу
закратко,
а онда нас шаљеш
једно тамо, друго онамо,
једно на Мораву,
друго у тек отворене полупразне продавнице,
једно на летњи градски корзо,
друго на бедем,
где се шетају младићи и девојке
(младићи с руком око струка девојака,
или с руком на њиховом рамену,
а девојке држећи цвет у руци
или кесицу с бомбонама).
О, јуни! И ја сам ту негде,
или свуда помало.
Само бака лежи у кревету
и гледа сетно у прозор.

21. мај 1991.

СНЕГ

Читам Лава Николајевича Толстоја,
“Детињство”, “Дечаштво” и “Младост”,
у једној књизи. Пада
крупан чист снег и кроз прозор се чује
шкрипутање ципела на пролазницима.
Бака оставља упаљено светло
у свим собама. Не знам зашто,
а не знају ни други. И нико
не сме да је упита зашто то чини.
Иде кроз кућу и шапуће, шапуће,
а понеки пут се и заплаче. Снег који пада
леп је као у причама
Лава Николајевича Толстоја.

октобар 1990.

ЛЕДЕНЕ ЛУШЕ

Када се снег почне да топи,
са кровова висе
ледене луше.
Опасно је тад ићи дуж кућа.
Лепо је
сисати ледену лушу.
Неко трчи
за девојчицама
и покушава да им стави за врат
ледене луше
које је откинуо са олука.
Врапци су се већ ускомешали на крову.
Пролазе велике сеоске санке
са упрегнутим коњем,
а на санкама седи и држи узде
онај Радован
на чијем смо се сену возили прошлог лета.

март 1988.

НЕШТО НАРОЧИТО И ОБИЧНО

Мирис тек пресвучених пресвлака за јастуке
и јоргане,
мирис уља за косу,
мирис “дидити”-прашка,
мирис кожных ципела,
мирис малих месинганих предмета који су
тек очишћени сидолом,
мирис спаваће собе, ујутру када се отворе
прозори,
мирис подрумских врата,
мирис дрва која стоје на сунцу,
мирис ружа за усне који употребљавају
девојчице и који се зове “грожђана маст”,
мирис винске боце у којој је некада стајало
вино, а у којој се сада ухватила паучина,
мирис снега када се унаоколо беле дрвета и
ружино шибље,
мирис петролеја из гасне лампе,
мирис луча,
мирис орибаног пода,
мирис воде на зарђало гвожђе,
мирис кокошијег перја,

мирис коња и коњске опреме,
мирис пролећнег* ваздуха у ком се већ клате
врбове гранчице,
мирис женске кожне торбице која стоји
окачена о чивилуку,
као и мирис женског зимског капута који
такође виси окачен о чивилуку.
Мирис лекова у бакиној соби.

март 1988.

* Према оригиналном издању књиге. - *Прим.
уредјивача*

САН

Сањао сам да је бака умрла.
Лежала је
на овом истом, њеном кревету,
затворених очију,
и била је сасвим провидна.

март 1988.

ПРИЗОРИ

О, ти зелени и љубичасти пауни,
о, та кокошја гнезда,
о, сличице лабудова на намрешканој води,
о, запаљене светиљке,
о, та тајанствена покућства:
фиоке, вазе, наслоњаче,
о, ти прсти који изгледају као преломљени
када их држимо у води,
о, те златне бубе на послужавнику крај коцке
шећера,
о, та огледала у којима када се огледнемо
не видимо своја него туђа лица,
па завојита степеништа,
па мрак који се смењује веома брзо
са дневним светлом,
о, ти отисци на мокрој земљи
испод неког толико густог растиња
да до ње никад сунце не допре ниједним
зраком,
о, то гледање свагда и свугде,
о, то у шта не верујем а хтео бих поверовати,

па ма ме коштало и
нечег вреднијег но што
је мој живот.

март 1988.

ВИСИБАБЕ

Испод снега –
доиста као у песми –
појављују се висибаве.
Личе ми
на нека мала
и бела привиђења.

април 1988.

ЛЕТЊА НОЋ

У нечијој штали, у полумраку,
осећа се
јак мирис коњске мокраће
и сламе.
Коњи стоје,
фркћу
и понекад ме ударе репом.
Ја стојим на вратима,
гледам коње
и држим високо подигнуту
гасну лампу.
Свуда унаоколо је летња ноћ.

март 1988.

МИРИСИ И ГЛАСОВИ

Преко дана док идем
кроз сасушену
високу
траву,
чарапе су ми пуне ошљика.
У трави
зричу
скакавци.
А увече
трава уонаколо
врло лепо мирише.
Чују се различити
шумови,
гласови птица
и понеки зрикавац.
Из стабла храста
чује се хук буљине.
На небу је толико звезда
да је страшно погледати горе.
Ноћу
неко
удара

нечим

о

нешто.

март 1988.

НЕКИ ДЕЧАК

ЛУДО ВРЕМЕ

Киша.

Сунце.

Киша.

Жабице скачу по повртњаку.

Неко

ко носи кишобран

сваки час га

отвара

и затвара.

март 1988.

ЛЕБДЕЊЕ

Неки дечак уме снагом воље
да се подигне
неколико дециметара изнад земље
и да тако остане
лебдећи,
мало нагнут,
раширених руку као да лети.
И ја сам покушао да то учиним,
напрегао се,
мишићи су ми утрнули у ногама,
и за један тренутак
учинило ми се
како се одвајам од земље.
Осећао сам се врло чудно,
мада други уопште ништа нису приметили.

март 1988.

АНЂЕО

У једној клупи
у учионици,
за време одмора,
видео сам
како седи
анђео,
и пише
веома брзо
сасвим ситним словима
неку песмицу.
Али, када сам му се примакао,
ударио ме је
мокрим сунђером по лицу,
устао
из клупе,
замахнуо белим и сребрним крилима
и нестао
кроз отворен прозор.
Доиста,
могао бих се заклети
да је то био
одиста
истински анђео.

март 1988.

ВЕЧЕ

Док читате Борхеса, бестиднице,
оно што је било својство једног предмета
приписујете другом.

На тај начин предмети
не удвајају своју сличност
него је губе.

А штиво из Борхеса помаже вам
да приближите извесне крајности
у некој врсти логичног сањарења.

И бестидност вам иде на руку:
пољупцима, наравно
без оног другог лица.

А месец (луна?) затвара се
у своју претпоследњу необичност,
и ево прилике за вештину дошаптавања ни са
ким.

ДВОСТРУКА СЛИКА

У огледалу се виде
зелене и беле љубичице.
Неко држи огледало и смеје се.

Прошли су празници.
Сада смо опет у невољи
покушавајући да саставимо два дрвена
предмета.

Измичу нам између прстију
миришљаве коцке и кугле.
Напољу је нападао дубок снег.

Огледало је опет окренуто
према нечијем сасвим белом лицу
с ружичастим тачкама.

Ускоро ћемо постати
обоје невидљиви. Као они иза нас.
И они што иду упоредо с нама.

ТИ СОБНА РУЖО

Ти собна ружо, не завидиш ли
оној ружи која је напољу,
која се још држи гране са које је откинута?

Ускоро ће и она за тобом, али у неку другу
посуду.

Нагињаће се над њом неко друго лице,
далеко пријатније од мојег. Можда женско.

Не завиди, ти собна ружо, оној ружи што је
напољу.

Нека трећа ружа, још непропупела,
има вас обе у свом дечјем сну као примере за
углед.

ПЕСМИЦА ОД СРЕБРА

Јеси ли чула крeket жабе,
јеси ли то била ти што слушаш
малог жапца који се успиње степеништем?

Али, ево једног другог који те поздравља
такође крекетом, придајући
својим стиховима необично значење и
важност.

Ја сам, дабоме, тај уважени жабац.
Толико сам доле да тек могу видети
не твоје лице, већ ципелице и провидне
чарапе.

Све је од сребра у овом дану.

Од сребра је башта,
као сребро кад куца о сребро
чује се и моје крекетање.

ЈЕДНО ИСТО

Не стидим се да те опоменем*, ти траво,
иако те спомињу у многим песмама
са твоје лиричности. Но овај пут си изузетна.

Не стидим се да те поменем, ти дрво,
са зеленом крошњом и многоликим
успоменама.

Стојим испод тебе и гледам све кроз једно
необично стакаоце.

Ни тебе, мала кућна ружо,
ни тебе, бубо, сада већ осмокрила.
Од земље сте обе кô и сам што јесам.

Не стидим се да те поменем, ти вилин-
коњицу.

Толико сам сањарио као дете покушавајући
да те ухватим док стојиш састављених крила.

* Могуће, ауторска омашка, или грешка у претходном издању књиге. Имајући у виду наредне стихове, вероватно: *поменем*, или *сиоменем*. - Прим. *приређивача*

Устину створен сам од вас слика
где се мешају у складу
привиди и реалност, сенке и њихови
предмети.

КО И САМ ШТО ЈЕСАМ

Стоји записано да величанствени су
мраз на помолу, затворени крличњаци,
светиљка дуж стазе што не носи је нико.

Пијемо танко вино, пушимо све живо
што се да запалити, да гори
лаким димом сопственог задовољства.

Но не избијају нам из главе
значајне слике: снег и поље под њим,
са детињастим дрвећем, наравно.

И сиромаштво уз то кô дар,
због којег и пишем ову песму, седећи
у некој крчми, готово невидљив.

Са женом која ми додаје листиће хартије
и прибор за писање, такође невидљива
кô и сам што јесам.

ПЕШАЧЕЋИ И УСПУТ ГОВОРЕЋИ С ЉУДИМА О БИЛО ЧЕМУ

Изуј војничке цокуле, пођи бос
преко летње траве која мирише
час на страхотно сунце час на кишу.

Остави шињел окачен о какву грану
са које одлећу бели цветови и наравно
птице (сад већ уплашене твојим покретима и
гласом).

Скини још који део одеће, као да ћеш
за који час скочити у воду, где се купачи
премећу преко глава и говоре бесмислице.

Остави пушку, нож, опасач, капу.
Лепо је прстима држати писаљку или
крајичак хаљине
некој девојци што се чешља седећи у трави.

Пођи тек у тенис-патикама и лакој одећи
преко поља и оним планинским путељком.

Искористи то што си жив на један посве
одређен начин.

Пешачећи и успут говорећи с људима о било
чему.

МАЛИ ТАЊИР

Ми који кусамо из великих тањира
осећамо се помало као кривци, јер тамо неко
(преко пута нас) завирује у свој мали тањир.

Ослушкујући наше сркање и разговор,
тај се огледа у свом малом тањиру: масна
језерца чорбе умножавају му лице.

Срећан је док гледа у свој мали тањир,
осећа се на неки начин Богом, види
оно што други не виде, другу стварност.

За то време ми смо сви ван себе
од јела, од муха што лете нам у чорбу,
од попаца у кухињи, и од простачког
говорења о Ничем.

ДА СМЕТНЕМО С УМА ГРОБОВЕ И ДРУГО

Можда ће бити неко време када опет
седећемо у каквом хотелу од стакла,
или у старинској крчми, скупа и уз вино.

И бодрећи једни друге на пиће, гле,
покушаћемо
да сметнемо с ума прошли спор, црвени у
лицу
од танког вина, а мало и од стида.

Посматраћемо кроз мутно окно лепу кишу,
мале овце где трче преко баште у заклон или
нечије коње
што гледају оздо у нас, пометени кишом.

Или скакутање жаба уз мокар пут,
па вилењака који се поиграва још једном
вештином
да чује оно што види и слуша оно што је
угледао.

Ниједна ноћ нам није тежа но та,
где бисмо да смешном бесмислицом
сметнемо с ума гробове и друго.

НОВА РАДОСТ

Тек понешто упамтио сам од оног што читао сам те вечери. Па нашто читање толиких страница, и то при сјају четири светиљке? Но ево тебе где идеш према мени носећи мален љиљан у руци, боса, тек у папучама, и он ме подсети на сјај других слика. И радост читања испуни ме опет.

СВЕТИЉКЕ ДУЖ ОВИХ ДАНА

Мало треба чинити да дан прође лако:
уз гајење цвећа, гледање у карте,
уз ходање преко летње траве, зацело босоног.

Уз коњске трке, билијар, уз дивљење
неком поетском саставу, док аутор седи
наспрам вас у једној од нарочитих поза.

Уз гатање у боб, талог кафе, висак,
распоред каменчића кад се изруче из шаке
на празан сто, на ком нигде ничег сем чаше
пива.

Мало треба чинити да дан прође лако:
писати дуга писма несталим рођацима,
читати Платона на грчком, или ког другог.

Уз повремено коришћење енциклопедија и
речника.

ПАСУЉ

Куда ћемо с оволиким снегом? Лежимо
у белим гробовима, читајући из дана у дан
драге нам филозофе. Бешумни смо као
предмети.

Крваре нам непца, усне, прсти. Сводимо
своје потребе на оних неколико. Бездушан је
снег
који пада целе године као у дечјем сну.

Али, наједном, у дну собе, до прозора,
у дрвеној кутији напуњеној земљом, гле,
проклијала је грашка пасуља коју си ставила
прексиноћ.

Док лежимо у кревету једно уз друго, наш
пасуљ
не обраћа пажњу на снег, него расте ли расте.
Кад год не гледамо у њега, помери се навише
за који милиметар.

Ова зима ће, изгледа, трајати годинама.
Бели пакао натура нам извесне једиковке* и
сећања,
као и овај пасуљ, уосталом, који увече светли
као права светиљка.

* Грешка у оригиналном издању: свакако треба -
јадиковке. Прим.приређивача

НЕКО ДЕВОЈЧЕ У МОЈИМ УСПОМЕНАМА

Беспрекорна си ти, ружо, миришеш
на један посве одређен начин, уз летњи пут
или на вашаришту где се надмећу и
другојачији мириси.

Читам о теби код Платона, али посредно,
између редова, замишљајући филозофа како
тргује ружама у више боја и величина.

Ево, сада те поклањам оној жени која
има уста слична твојем пупољку,
и чије велике сисе, преко одеће, красе
јевтини украси.

Достојанствена си, ипак, ти ружо,
и онолико разметљива колико је то потребно
да увеличаш овај дан што гори је од
претходног, а бољи од сутрашњег.

Слична си оној скупоценој чаши што
напуњена је
до врха руменим вином, и коју сваки час
приноси свом лепом лицу, за столом, неко
девојче у мојим успоменама.

КИША

Хтела би ићи по киши, руку под руку
са мном који сам написао малу песму
о томе како је лепо ићи по киши.

И ево нас где поступамо тако
што се придржавамо написаних стихова,
задовољства поезије преносећи у живот
готово стваран.

Наједном то више нисмо ни ти ни ја
но две особе, посве туђе. Гледамо их
и судимо о њима док покушавамо да ступимо
у неку врсту разговора.

Довољно мудри да нам ништа не измакне
од оног што оне чине, осећају или намеравају
чинити.

Док киша клати танке стабљике, једну
по једну.

Тако поезија и стварност замењују места,
а две луде гледају себе у иреалном
огледалу поезије и стварности.

У ПУНОМ ЈАДУ И СЛАВИ

У причи *Макарио* Хуан Рулфо говори
о дечаку који је толико гладан
да једе цвеће. И то ме је подсетило

на властито детињство, мада
нисам толико глад тада само цвећем него и
осталим
што сам сматрао да се може појести.

Малим бубама, на пример, али не било којом
но оном што лута по влажном лишћу,
уnezверена
као да очекује моје прсте и непце.

Лептирима који имају слadak укус
јер се и сами хране слатким соковима.
Моје гладовање имало је доиста у себи нечег
поетичног.

Наравно, покушао сам и с палидрвцима без
главе,
и с тракама хартије, и с мравима,

и с листовима неког дрвета од којих се
скупљају уста и једва говори.

Док сам читао причу Хуана Рулфа, вратих се
извесним годинама које су ми биле утекле,
али не заувек: ево их преда мном у пуном
јаду и слави.

ЧАС ПОЕТИКЕ

Како да се домогнем “велике теме”, а уз то да говорим о њој као што се говорило некад, уз пуну концентрацију и не поспрдно?

Но ево, у тражењу “велике теме”, како долазим до стотину малих тема на начин сасвим спонтан.

А онда и тај несташлук: мале теме проглашавам великим и пишем о њима с потребном озбиљношћу.

Убеђен у то да убеђујући друге и сам бивам уверен да су то што чиним изузетно вредне ствари које се не тичу никог доли мене.

ГРОБОВИ ПЕСНИКА

Моја жена чита велике песнике. И док
лежимо једно поред другог под заједничком
светиљком,
замишљам њихове гробове, различита места.

Гроб Волта Витмена, с грањем, цвећем,
лишћем,
с америчком заставицом и празним
конзервама пива
које остави неко друштванце младића и
девојака.

Пушкинов гроб, где се сета меша
са сликама из прочитаног штива,
брезе, наравно, и дубок снег до гроба.

Гроб Томаса Елиота, у строгим линијама
камена и мермерне плоче, крај које неко
девојче
застало је, неразумно, скоро лудо.

И друге гробове мени драгих великих
песника

видим у мислима слушајући стихове које
изговара
глас моје жене, час свечан, час обичан глас
читача штива.

А за то време неко покушава да уђе у кућу,
тражи кључ од куће, заплиће језиком,
говорећи сам са собом, кори саговорника,
пијан као земља.

О СЈАЈУ ЛИПЕ

Ако од липовог дрвета начинимо какав
предмет,
онда он светли. Али светле исто тако
и лица оних који га гледају изблиза.

Твоје лице, драга, узвинутих обрва,
као да је и само начињено
од липових готово провидних дашчица.

Твоје лице кћери, из ког гледа
неки мали бог, срдит уз то, што би
да се домогне сто ствари наједном.

И моје лице, дабоме, мада га не видим,
но говоре ми о њему они што одмичу се
и примичу да виде сјај липе.

И тако док стојимо уз тај малени предмет,
не разликујемо више једни друге,
него смо једно: сјај у сјају, како рече песник.

неупотребљива заувек.
Колико ћеш још пута изести ово и оно,
а да ниси свестан
ни протеклог времена
ни оног које ти је још преостало?

14. јануар 1985.

ДА БИХ СЕ ВИДЕО ЈОШ ЈЕДНОМ

Нисам овај који сам, него
неко сасвим други,
гостионичар на пример,
у папучама
и са шареним оковратником.
За зимског поподнева
на магарету преносим боце пића,
со, брашно, бибер, све оно
што потребно је
домаћинству.
Кадикад пијан од вина, налакћен,
размишљам о себи који ћу бити, једном,
овај који сам сада.

13. октобар 1985.

ДОДИРИ ОДАСВУДА

Не постоји ништа, тек
неки сасвим мален предмет,
нешто
што се условно може назвати предметом,
без облика,
без чврстине, боје, покретљивости,
без ширине или узине,
без било којих опипљивих знакова свог
постојања,
а ипак постоји
у нашој доброј вољи да га хоћемо видети,
послужити се њиме
или му ићи наруку,
учини са њим оно што нам налаже
тренутни распоред других предмета,
на пример:
кључева, светиљке, клешта
или вазда отворене бележнице.

10. јануар 1986.

ОТВАРАЈУЋИ И ЗАТВАРАЈУЋИ ИЗВЕСНУ КУТИЈУ

Жене у мрежастим чарапама
иду дуж ходника од светлеће хартије.
На дну ходника је Бог.
Не чује се и не види,
али га осећамо,
жене
и ја који говорим о њима.
Враћа ми детињасте слике
руменила и злата.
Жене иду у мрежастим чарапама
дуж ходника од светлеће хартије.
Не виде им се лица,
чује се како куца једно срце о друго.

25. октобар 1986.

КИША

Гле, једна жабица је скочила на отворену
књигу.

Гле, једна друга
покушава
да се успне
уз грумен земље.

Трећа скаче у воду и искаче из воде.
За трен видим више њих
у ваздуху,
на земљи
и води.

Тамне, златнозелене капи кише,
узев овај облик,
показују ми
на начин очигледан
како у природи постоји недељивост
ствари и бића.

12. септембар 1987.

ЕГЗИСТЕНЦИЈА

Идући према аутобуској станици
пролазим стазом
између
две брезе и шест канадских топола.
То је сасвим младо
дрвеће.
Ускоро
неће га бити
као уосталом ни аутобуске станице.
Али, наравно,
оно што је најзанимљивије
то је мој случај
који стоји под знаком питања
посве неодређен
у будућности
колико
и
у
садашњици.

11. новембра 1987.

НЕКА ДЕВОЈКА, МОЖДА ТИ

Нагнута
над прибором за писање,
разгледа
разнобојне оловке, пера,
старинску мастионицу,
као снег белу хартију,
исписане листове,
а онда
подигне поглед,
очекујући да ме види
ту где сам био.

Но мене нема,
ја сам на сасвим другом месту.
Врло далеко, дабоме.
Ни срећан, ни несрећан,
задовољан у сваком случају.
Мртав као светлост, вода и предмети
начињени од неког готово провидног дрвета.

15. март 1988.

Сањали смо исти сан, и сад га препривамамо
једно другом присећајући се појединости.

Дотичем твоју унутрашњу телесност,
величајући те непримереним
сликама и ништавношћу своје природе.

У гостима су нам Нико и Нико, поред њих
такође још један
Нико. Бестелесни су као и обично.

Неко говори о драгим песницима, и ето
разлога да нестане
уистину, промећући се бојажљиво у
јагорчевину,
кромпир, лепу цвеклу и лук.

Мањи сам од маковог зрна, док гледам у тебе
начињену од разнобојних зракова и
сопствене себичности.

Помињем северац, јако вино, духове
градитеље и духове који
разграђују свемир, служећи се песничким
говором и инструментима начињеним од
наших костију и меса.

17. април 1991.

РАЗМЕНА ИСКУСТАВА

Не отварај врата, ти мала ружо, нека
остану затворена за извесне посетиоце,
бића од крви и меса, али лишена разума.

Нека оставе своје књиге напољу, тамо
где влажан ветар оставља зелене мрље
на густо одштампаним листовима и одећи.

Уосталом, већ је час да се помиримо ти и ја,
детињаста пријатељи у свакодневној
доколици,
намећући једно другом оно што поседује и
улепшава.

Нека људи од речи задрже своје достојанство
за коју другу прилику, и нека га показују онда
када се то најмање очекује, са снебивањем, не
разметљиво.

Како је то чинио Данте, у каменој собици,
међу листовима перунике, наслађујући се
извесним прогонством и не либећи се да га
заслужи.

А уз то користећи албуме са сликама удатих
жена
чији меснати удови, дојке и шнала на
потилку
помажу песниковом осећању да се врати у
младе године,
поносећи се оним што чини.

А ти, ружо, буди задовољна оним што јесам,
човек пометен невременом, који покушава да
нађе пут
између две крајности: Нечег и Ничег,
свакако.

23. април 1992.

ПЕВАЊЕ И МИШЉЕЊЕ

Лете ми у лице хартије од вредности, али не
банкарски листићи, него рукописи књиге
коју покушавам да напишем.

Нека жена нагиње своје лепо лице над мојим
страницама,
а при том држи ковчежић у наручју, с
огледалом и накитом,
говори ми да одустанем од оног што сам
наумио.

За који час извесни предмети почињу мењати
свој облик промећући се једни у друге. То ја
сањам
властито постојање на начин посве
неуобичајен.

Сада смо опет тамо где ћемо једном бити,
збиља
од земље смо, а онда ни од земље, него
сунчев сјај је садржина наших лица или
удова.

Метафизика чини од нас оно што ми од ње
покушавамо,
користећи исти поступак, преваре и досетке,
апстрактне предмете у апстрактном
простору, и време.

Наравно, и сам одуговљачим у послу ко и она,
у једном од вечних разговора, одмахујући
руком
некој жени која покушава да се подсмехне
мојим стиховима.

3. мај 1992.

СЈАЈ И ЈАД ИЗВЕСНИХ ЧИЊЕНИЦА

Неки дечак, леп ко пена и несталан
ко она, гледајући често шта то чиним,
покушава да и сам напише песму.

Но о чему ће до о месечини, мору
које никад видео није, о ноћи
која улива страх у кости и мртвима а камоли
њему.

Рекох му да пише о онима које гледа
свакодневно и познаје, о матери му, хромој
сестри,
или о оцу који не избија из дивље крчме.

Па о себи, о књигама које чита или
о оном што чини у нужнику загледан
у сличицу неке дебеле госпе без грудњака, и
тако даље.

Мислим да ме није разумео и да му се
учинило
да му се подсмевам, уместо да хвалим

велелепну тему његових стихова: буру на
мору и крик галебова.

И да ће му бити потребан читав живот
да узмогне претакати у стихове
то што обично називамо живот: сјај и јад
наших чињеница.

28. јуни 1992.

НЕВОЉА ОД ЦВЕЋА

Одболоваћу и ове љубичице. Прикован
клиновима њихова мириса, сањам
да их не миришем него једем. Сит сам
од малих цветова које ми непрестано шаљеш
различитим гласницима, а један од њих
и сâм сам, увећавајући невољу од цвећа
на начин посве личан.

23. јули 1992.

МОЛИТВА

Господе, дај ми да кад будем умирао
не будем сам, да држим своју кћер за руку,
да је моја жена поред мене и да ме гледа у
очи с тугом и с довољно опрезности.

Да ми говори како другојачије не може бити
него тако: уз анђеле који све јасније виде,
и пред неким који застрашује својом
самилошћу и Ничим.

Док ме посматра из толике близине
да је у ствари Он ја,
и да сам ја Он.

Господе, дозволи да се у одлучном часу
присетим какве згодне речи или читаве
реченице
од оних, наравно, које сам волео да говорим
у малој крчми, уз вино, трудећи се да
оставим
утисак на саговорника.

И не испусти ме из вида до самог краја,
него пали јасне светиљке дуж пута којим
идем,
нек горе и онда када будемо једно, у свему
даљем што долази
из Ничег и што се Ничем не враћа. Ништа у
Ничем.

4. новембар 1992.

ИГЛА МОЈЕ СУПРУГЕ*

Ти игло међ прстима моје супруге,
док те посматрам, начинила си
сто невероватно брзих убода у фину тканину.

И при сваком од њих севнула
према мени својим јединим сребрним оком,
као да желиш да саопштиш нешто посве
друго од оног што чиниш.

И сада, гле, мењаш свој поступак,
следећи потајну намеру своје власнице:
раскрварила си ми нос, трипут пробола
обрве.

Ушла си ми на једно ухо, изашла на друго,
убодом испразнила десно око,
ево те сад у мом грлу, где си се попречила као
КОСТ.

* Из циклуса *Предмети за домаћу употребу*, 17-19.
новембра 1992. – Прим. иринеђивача

Ти игло, мајушни, корисни предмету,
величаш саму себе загонетним поступцима,
па знај
да очекујем много више од тебе но што ми то
до сада чиниш.

Стојим ти на располагању
било кад и било на ком месту.

О ХОДАЊУ ПО ВОДИ

Покушавам да идем по води,
и гле, то ми кадикад
пође за руком.

Одиста потребно је бити усредсређен
на нешто посве друго,
не на своју властиту тежину.

А онда ево ме где учим и друге
да ходају по води.
Многи остану мокрих ногавица, али науче.

А када више нас хода по води,
цичимо од радости,
уносећи се једни другима у лице.

Моја супруга такође хода по води,
кадикад посве сама.
Има једну малу јабуку у руци и не говори
ништа.

24. новембар 1992.

ДУША

Лако је оном да говори сам са собом,
служи се све самим апстракцијама,
бол за њега има вредност сам по себи, то је
кап од стакла.

Но ја кад то чиним, довијам се на сто начина
да они који ме чују не чују заправо ништа,
свој јад заодевам у слике. И замаглим их
увек.

Онај, већ поменут, што има навику да говори
сам са собом,
филозоф зацело, поставља питања и даје
одговоре,
или их дошапне оном који је упитан.

Ја своју јабуку љуштим сам до краја,
не скидајући јој само кору но и месо,
све док не дођем до својих прстију. И
наставим даље.

ЧВРСТ ПОГЛЕД

Једна мала укусно припремљена сахрана,
са свештеником у као ноћ црној одећи,
и са мртвацем који готово да се осмехује.

И са девојкама које служе вино
и од којих бих једну да заведем
у суседној просторији при упаљеној свећици,
или без ње.

И са ожалошћенима који послују у кухињи
и испијају једну за другом, с ногу,
ракијске чашице, на један од оних познатих
начина.

И са ходом уз гробљанску путању
по снегу, наравно, уз појање,
док гавранови ћуте и гледају с голих дрвета у
снег.

Једна мала укусно припремљена сахрана,
где сам ја тај мртвац који би да проговори,
али не може
јер чим што заусти, сети се да је мртав.

Сахрана уз хлеб, колаче и вино,
где је жалост умерена, а весеље так што није
почело.
Ускоро ће га и бити међ дугоногим момцима
и сисатим женама.

Мој дух се ту врти још неко време пре него
утекне
на пример кроз отворен прозор, али и кроз
затворен исто тако:
тек неко девојче врисне угледавши га, али јој
то нико не верује.

13. децембар 1992.

БРАЊЕ ЈАБУКА

Попни се ти прва,
ја ћу придржавати лестве,
ја ћу чувати књигу Блејкових песама.

Када се нађеш у крошњи јабуке,
видећеш да ти је Бог посве близу,
игра се твојим танким прстима, додирује ти
лице.

Сваки од црвених или зелених плодова
стави у плетену котарицу. Одупири се
колико можеш извесним искушењима и
другом.

Упамти да је ово празник за обоје:
Бог нам поклања самог себе
у виду црвених или зелених плодова.

Него и ја ћу убрзо за тобом,
те ћемо бити близу једно другом више но игда:
тако рећи лицем уз лице и готово
избезумљени.

Док се, доле, укрштају нечији погледи,
док се, доле, чује звук маказа или других
алатки,
док се, доле, извесне Блејкове песме надмећу
са неким другим
песмама.

У опевању Ничег и Никог.

Остало је познато: задржавање даха,
увијање јабука у свилен папир,
ноге довољно раздвојене као у породилишту,
уста уз уста, поглед у страну, сузе горчине и
задовољства.

15. децембар 1992.

у одевању и опхођењу, превртљивост исто
тако,
док око мене узлећу ваздашње авети.

Срећан сам на твом гробљу, дечак
који привлачи пажњу безглавих девојака, чија
бела тела брз поветарац њише тамо-амо о
ускршњим празницима.

Но не пође ми за руком да избришем оно
најважније:
своју дечју жељу која ствара беспрекидно
оно чега се Платон стиди, од чега је Ниче
занемео.

Те слике за скромну светиљку, при којој неко
(незнанац свакако) треби ваши
раширив преко колена подеран веш, смрзло
рубље.

23. децембар 1992.

ВЕЧЕРЊА ПЕСМА

Ти мала свећо, која обасјаваш
не само тањир за који си залепљена
него и околне предмете, остатке неке
вечере.

Чиниш да светле кашике и виљушке,
али исто тако и папир на коме
исписујем ову песму радујући се твоме
присуству.

Нешто даљи предмети изложени твом
сиромашком сјају
добијају нешто од оног тајанства
које носиш у себи и откријеш га кад год си
упаљена.

Кључеви, на пример, и део одеће
пребачен преко наслона столице,
женске чарапе и грудњак, или вунена хаљина.

Не дозвољавам ти да утрнеш, ти мала свећо,
него ти приписујем особине чисто женске,

неко отворено лукавство или подругљивост,
на пример.

Наравно, извесно филозофско значење
дајем твом сјају који ми говори
да је мало садржано у великоме, а велико
дозвољава да буде смањено по мери његова
тајанственог власника.

11. јануар 1993.

ПРАЗНИК ЈЕ, О РУЖО САД ВЕЋ НЕВИДЉИВА

Кос се огласио у шуми, којом су прошли
излетници
оставивши за собом празне конзерве,
папирне марамице, боце, љуске од ораха.

Иза оближње букве двоје сад воде љубав,
у његовој су коси њени танушни прсти, дрхте.
Једна њена дојка помаља се из раскопчаног
прслучета.

Путем на север настављају да лете
страшљиви анђели, искривљена лица и са
поледицом на језику,
препознају их они који сањају другојачије
празнике са
измишљеним датумима.

А ти, празнице, тураш ми у руку
чађаву чашу, напуњену до врха вином од
чађи.
Куцам се са тобом, драга моја, која имаш

лице истоветно с мојим,
ако занемаримо увојке и руж за усне.

Подужу се на прсте деца да виде ватру кроз
прозор,
многобројне светиљке лете око заставица.
Птице такође учествују у томе, али на свој
начин.

Док доручкујемо тек угинуле пужеве, чују се
лаки шумови,
то је свакако стогодишње вино, или не ни оно
него
сенке малих пролазника које боје у црвено
тротоар у сиромашком насељу.

Један самотан анђео указује нам поверење,
уписује се у књигу где су имена непостојећих
лица,
поред стихова, наравно, од чијег значења
крваре нам чело или уста и обрве.

Празник је, о ружо, сад већ невидљива, па
зато

утрнућу ову светиљку настављајући
да гледам извесне бубице што сјаје на тамном
столњаку међу нечијим прстима.

22. јануар 1993.

РУЖА ЗА ОНУ КОЈА НИЈЕ ОВДЕ

Моја мати у старинском аутобусу
прелази огроман пут. Преко залеђених
ливада,
кроз снегом опхрван планински предео.

Седећи иза возача, разговара са њим
о необичном времену. Љуљушка се
на свом седишту са малим птицама у крилу.

Кадикад споља чују се крици,
али се не виде они који су изложени
мучењу, негде од неког.

Наједном у аутобусу осећа се
јак мирис ружа, као да је неко испустио
бочицу
с мирисом, или трља између шака ружине
латице.

Моја мати путује у Нигде
зимским аутобусом. Кадикад јој је
иње на лицу. Побелела су јој уста и обрве.

Имам довољно разлога да верујем у њено
путовање,
томе ме учи метафизика, али и једно
посве лично осећање времена и бесмртности.

3. фебруар 1993.

ДЕЧАНИ

*Према разгледницама моје мајке и како их је
она сањала на смрти већ болесна*

3.

Гради Стефан цркву,
али је не гради од камена,
него му као материјал служе
веселја и јадиковке.

Гради Стефан цркву,
али је не гради ко што се граде грађевине,
гради је на чудан начин:
од крова према манастирском подруму.

Гради Стефан Дечане:
од чистог ваздуха,
од птичјег цвркута,
од мириса смиља и босиља.

Од траве која се повија на ветру,
од замуцкивања неког девојчета

док стоји у кухињи и спрема
ручак радницима.

4.

Слеп човек води ме
преко слепе српске земље;
слеп сам краљ
у слепој земљи.

Слеп човек води ме
према манастирским вратима,
у једној руци му свећица,
другом ме држи за руку.

Не видим црквена врата,
а како би и да их видим
кад сам то ја прикован за врата
златним ножима и стрелицама.

5.

Возимо се у Манастир
сељачким колима,
моја супруга седи на канатама,
мало-мало па ће пасти с каната.

И ето је те паде,
али не покрај кола него у њих.
Гледа ме из кола и руга се:
“О, престрашени краљу...”

Не корим ја жене за несташлук,
ја сам Стефан Урош Дечански,
водим волове за улар,
кадикад се осврнем на краљичицу у колима.

И замало, ето нас у Дечанима,
кад оно, а моје цркве нигде:
развукли је коњима на репове
Турци и трговци.

11. фебруар 1993.

ХТЕО БИХ ДА САМ МРТАВ

Хтео бих да сам мртав,
не, немој ми се обраћати,
хоћу да будем мртав,
не показуј ми лепе слике, наго тело, не
додируј ме,
немој ми се уносити у лице,
хтео бих да сам мртав,
не стављај ми мачку у крило, ни паука под
језик,
не показуј прстом на мене док говориш
неком о нечем,
не седи уз мој кревет вртећи између прстију
шарену марамицу,
затвори оба прозора,
навуци завесе,
хоћу да будем мртав,
не препричавај ми ТВ извештаје с фронта,
док стављаш кармин на уста,
док переш суђе,
док се чешљаш загледана у једно мало
огледало
ослоњена лактом о наслон на столици,

хоћу да будем мртав,
не говори ми о ценама брашна, цвећа и воде,
не рецитуј ми моје стихове с подсмешљивим
нагласком,
не ради јутарње вежбе на поду између
свучене одеће и других предмета,
не читај ми домаћи састав наше кћери
оцењен са пет,
не показуј ми њене цртеже,
ни сама се немој покретати,
одустани од сваког покушаја да ме оживиш
љубећи ме,
дувајући ми у лице мехуриће обојене
сапунице,
или ме ударајући по лицу неким лаким
предметом,
или шаком,
хтео бих да будем мртав,
хоћу да будем мртав.

29. март 1993.

ОСМЕХ

Да једна ружа буде одистинска
потребно је да и они што су нагнути над њом
буду помало одистински, тек да нису мртви.

Покушавам да те не испустим из вида
ниједног трена, ти ружо, и зато с толико
усрдности
говорим о теби трудећи се да те учиним
истинском.

А с тобом доказујем и своје постојање,
не занемарујући ниједан од предмета
песничке раправе,
кô ни доколицу.

17. јуни 1993.

ЧУДОВИШТЕ

Пушим јак дуван, херцеговачки,
што купих га на пијаци од неког младића
у војничкој блузи и у цокулама.

Мирис дувана подсети ме начас
на ђачка путовања ка мору, у возу
где тискали смо се уз смех и уз грдње.

Но неко чудовиште замени ове слике другим:
сликама гробова, новим крстачама, чуо се
и глас оних што жале покојнике.

Пушим јак дуван, херцеговачки,
увијен у папирић тек стеченом вештином.
Кроз дим ме гледају начија мртва лица.

30. септембар 1993.

ПОСЕБАН НАЧИН САЊАЊА

Обично не сањам ништа, тачније речено
сањам тек предмете што један с другим
тешко да имају везе: оловке, точак, нечије
писмо.

Сандук који покушавам да отворим, ружу
коју нека рука спушта на сто с плавим
столњаком,
два увојка одсечена оштрим маказама.

Дубоке ципеле, на шнир, испред напуклих
врата,
снег целац, јагњад, дрвеће које се тресе,
новчић у картонској кутији, зелено обојена
женска уста.

Известан музички инструмент са рупом у
средици,
воду коју пресипају из чаше у чашу, човека
који чита из једне посве мале књиге стојећи
на цичи зими.

Заправо не сањам, него стварам
инвентар различитих предмета и бића за које
не знам
ко ми их шаље у снове и с којом сврхом.

12. октобар 1993.

ТИ КЊИГО МОЈИХ ПЕСАМА

Ти књигу мојих песама,
да ми је видети кога си дотакла
мојом осећајношћу, љутњама и наклоношћу.

Да ми је видети то (неко) лице
које нагнуто над тобом мења се,
час бива намргођено, час озарено неким
осмехом изнутра.

Ти књигу мојих песама,
наводиш можда неког ко ми је драг иако
непознат
да и сам пише сличне стихове, покушавајући
да ме опонаша.

Можда је то неко девојче, или жена у
годинама или
какав млад човек који је начуо о мени, што
читајући оно што сам написао и имајући
сличне доживљаје
отвара се према мом (вазда скривеном)
искуству.

19. октобар 1993.

ДА ГЛЕДАМ У НИШТА

Изађох из куће. Остали
осташе у кући.
Пада ситан, златан снег.

Идем да гледам
жене, књиге,
да гледам у Ништа.

8. децембар 1993.

ЗИМА 1993.

Ове рукавице припадају мојој жени,
исплетене су, с извесном намером наравно,
од грубе сељачке вуне купљене на пијаци.

Али сваки прст на њима израђен је у
различитој боји,
а онај заједнички део има црвене крстиће
са обе стране, и они нису од вуне.

Када је напољу студен, или
када је у соби нарочито хладно,
моја жена с особитом пажњом навуче своје
вунене рукавице.

Кадикад говори о њима поносећи се
јер их је сама исплела, а нико је томе није
научио,
започињући их више пута да би коначно
дошла до краја.

А када код нас нестане светла,
она опет стави рукавице на руке,

и они крстићи сјаје се у мраку као да су од
злата.

И тако лежећи једно поред другог,
увече, покривени до браде, читамо
из наших књига при црвенкастој светлости
крстића.

Али, када ја навучем рукавице, крстићи су
само крстићи, уопште не светле, и рукавице
служе оном чему су првобитно и намењене.

12. децембар 1993.

ЧАРОЛИЈА ЈЕДНЕ ЉУБАВНЕ РЕЧЕНИЦЕ

*Убог до убога, иллом кроз папир и свилу, све док не
покажете како дело настаје, јошво ни из чеї, како
поирава на глану пре неїо шїїо ће склизнуїи у свечаносїї
облака.*

*Александар Ристовић,
Писма сањалици, 1972.*

Читавог живота Александар Ристовић (1933, Чачак – 1994, Београд) бавио се, пре свега, или готово искључиво, поезијом. У свакој прилици, и при сваком помену његовог имена, најприродније је стога рећи: Александар Ристовић, песник.

Не само што је то најтачније, већ и стога што казати – Александар Ристовић, песник – значи одати признање обновитељу чудесног врта поезије, у којем пред нама, и у нама, искрасава чаролија стварања, у њеном аутентичном, самосвојно одгајаном виду. Истовремено се пред читаоцем указују и темељна значења ове увелико занемарене духовне дисциплине, и у поетском делу Александра Ристовића дубоко и инвентивно унапређен њен смисао: и живо језгро дакле, и фасцинантан домет њених покретачких постулата. И њене модерности.

Необично је, унеколико, што се оваква мишљења о Ристовићу јављају, све јасније, читаву деценију, па

и пуне две, након његовог одласка. Победа уметности – рекли бисмо, чудесне и неумољиве непорецивости Стварања – “освета смртне руке”, како би то именовала Вислава Шимборска. У овом случају, и недвосмислене, доследне песничке судбине, остварене чисто, у делу самом, те је кристалисање представа и књижевних судова, као и читалачки инспирисано тумачење овог јединственог песничког подухвата, изазовно, отворено сваком новом времену, и добродошло.

Но и у том закаснелом, а све штедријем одазиву овој поезији, садржане су потврде суштинског: рећи Ристовић, исто је што и посебним кључем, јасне поетичке сабраности, отворати различите нивое модерности његовог сложеног поетског света, распознатљивог свакад, у сваком часу и контексту, понајпре по упечатљивој моћи поетске вербалности, у којој је свака реч водич по читавој песничкој земљи, властелинству поезије, насталом у готово ексклузивној посебности Ристовићеве поетске радионице.

Ако појаву овог самосвојног песника, уистину, током више деценија, није пратила и заслужена пажња и озбиљније истраживање и валоризовање његовог дела, онда бољу страну те околности чини можда чињеница што појам *славе* самог песника – и иначе сасвим посебну и оригиналну личност – није узнемиравао, нити га је њен изостанак омео у стрпљивом остваривању његове поетске градње. Иако је задуго остала важећа и тачна констатација коју сјајни песник, преводилац и ерудита Иван В. Лалић, преноси свом пријатељу Чарлсу Симићу “преко океана”, упозоравајући га у једном писму,

1982, да је “Аца Ристовић добар песник који увек остаје некако у сенци. *An underestimated poet*” – поета, дакле, којим се овдашња јавна сцена није превише бавила – немала надокнада за тај пропуст и негативни биланс овдашње књижевне рецепције, јесте чињеница да појаву ове несвакидашње поезије па и најзначајније њене одлике нису пропустили да региструју најумнији песникови савременици – интелектуалци и песници, и сами посебног кова – почев од Јована Христића, Борислава Радовића, Милице Николић, и других, премда малобројних, у раздобљу од шездесетих до осамдесетих.

У читавом валу пак, једна нова стваралачка генерација, ослобођена књижевних предрасуда и критичких узуса претходног доба, готово здушно, деведесетих, а напосе након песникове смрти, прихвата Ристовића као “свог песника” – синоним одступања од сваког вида удовољавања културној и естетичкој матрици сазданој на појмовницима модерне, реновацији традиционализма, и сваком виду стеротипа утиснутих у укусе и потребе епохе, друштвену климу, књижевне манифесте, актуалне прокламације – стереофонију свих облика гласности и јавности.

Но управо и тиме, Ристовићевом самосвојном, тихом, апартном и доследном ауторском гесту, и језичком моделу, његовом – властитом харизмом заштићеном поетском свету – припада и посебна лаудација, као и похвала вредности његове поезије по себи: њене бескомпромисности и слободе, упечатљивог

отиска у поетском наслеђу, а исто тако и њеној верности трагалачком духу, који је унапређује, и изнова обликује – свеж и нов, доследан свом концепту вансеријске модерности, оне, која и важи, и значи, у сваком времену.

Објављивање поезије Александра Ристовића у избору и препеву на енглески Чарлса Симића (*Some Other Wine and Light* 1989, и *Devil's Lunch* 1999), баца посебно светло на значај и значења Ристовићевог песништва, у контексту оне модерности коју подразумева шири ракурс европске и америчке књижевне сцене. Као што је и антологија српске поезије, коју је сачинио овај песник – *The Horse Has Six Legs (An Anthology of Serbian Poetry, Edited and Translated and with an Introduction by Charles Simic, Graywolf Press, Saint Paul, USA, 1992)* – одредила, сасвим заслужено, и тачно, место поетског подухвата Александра Ристовића међу петнаестак посебних стваралачких личности у модерној српској поезији – између Васка Попе, на пример, и наследника родоначелних модерности 20. века, песника млађих генерација Новице Тадића.

Управо како је наговестио, профетски, у једној од најранијих и најбољих речи подршке – текстом посвећеним Ристовићевој првој збирци, *Сунце једне сезоне*, 1959 (часопис *Видици*, 1960) – Данило Киш, написавши: “Осећам неправду коју је ћутање нанело овом песнику, но и горки тријумф свих будућих антологија послератне српске лирике и та ме помисао теши. Ристовић је елегичар, један од најбољих, сав

саткан од опорих мириса и боја неког интимног *fin de siècle*-а, и под његовим прстима све ствари, сви предмети задобијају печат јесени, позлату сунца на заласку, и све се претвара у сенку, у љуштуру, у сећање, све:

*“Харџије у које увисмо хлеб,
кљује са већ сухим лишћем,
џера, љубичасто мастило, златине
усне мајчице, куџије са оџисцима усана. (...)”*

Вредно је, из више разлога, сетити се ове не само срдачне, већ и ретке, многозначне и стога импозантне, добродошлице, коју је Ристовићевој поезији пружио осетљиви и особен стваралац, у исто време непоткупив и изострен интелектуални и критички дух, бележећи, између многих, и ове тачности: “... Нигде литерарне, ерудитне асоцијације, нигде великих речи (...) Ретко се песма уздигла до једног тако племенитог рафинмана (не толико у језичком колико у сензибилном смислу), а да песма при том не зазвучи као превод. Осим Ристовића, не знам српског песника који би био по сензибилитету рафинованији, европскији, мање везан за нашу песничку традицију, а да при том није изневерио ни песму ни језик. Нека опора сензибилност, не више ни бранковска ни стражиловска, елегичност какву налазимо у Рилкеа у његовим најлепшим песмама ...”.

Уистину је сва посебност, другојачијост Ристовићевог поетског писма, сва опорост његове једноставности, и чаролија ненаглашеног, готово прикривеног, интимног лирског рукописа, сабрана у овом сензибилном апострофирању важних одлика раног Ристовићевог дела у песнички лого, који Киш именује упечатљивошћу *љубичастої зашїиїної знака*, а који ће и надаље, током деценија, остати, уз све стваралачке модификације, на неки начин трајно обележје Ристовићевог поетског дела.

Упечатљивост *знака*, не више у смислу свесне књижевне творбе смисаоности, у некој дуго припреманој ковници књижевних значења, колико посебности стваралачког *йечайша* у ауторском рукопису што је и сам уметничка еманација стварног, заводљивог и пролазног, што нас нагони да до самог дна пониремо у све у чему јесмо, јер већ ту и нисмо – у двостраности јасне, а опет флуидне чаролијске поеме двострукости – указује на особен карактер Ристовићевог поетског дела, али упућује и на оно значење поетског писма на које подсећа инспиративна забелешка филозофа и есејисте Петера Слотердијка о уметности као тетовираном животу. О Поезији која се експонира, јер “није мање од неке аналогије егзистенције” – безобјектна, отворена, смисаоност. (*Постмодерна аура* II, часопис *Дело*, април – мај 1989, превео с немачког Милан Соклић). Основне речи поезије образују се путем *еїзистїенцијалних шїеїовирања*, тумачи свој став Слотердијк, а управо то су знаци којима се писци уписују у матицу опстанка: *їде је жиї, шїреба да насїане језик*.

Поетско самоекспонирање је први парадокс Ристовићевог писма: тражимо у њему песника, по навици конвенционалног рашчитавања Субјекта, Идеје и Песме. Али, већ након раних Ристовићевих збирки, такав песник – у фигури и одећи традиционално знаног – више није ту. Уместо њега, налазимо поетску еманаацију: песничку емоцију, став, чувство, рефлекс догађајног или мисаоног, читав један нови живот – језик.

Неизбрисива и непатворена снага унутарње тетоваже, која пријања уз писмо, и која надаље експонира оно Ја – што упија, сазнање, наслеђује, открива и саздаје свој *језик-свешћ* – песнички је идентитет Александра Ристовића, посебно видан након прве стваралачке фазе и збирки објављених у периоду 1959-1969. Његова рана поезија, неспорне вредности, у благодати реминисцентних стихова и њихове мелодије, у понечему и даље носи одзвон епохе, и одговор лектирама, али у исти мах видљиво тражи и свој ритам и знак, између раичковићевске сете и миљковићевског симболичког жара и нерва, између “рилкеовске позлате”, и одјека озбиљности и свечане уздигнутости Персовог стиха, или једноставних еманација свуда допирућег, разоткривајућег и изнова затварајућег, зачаравајућег гласа витмановске песничке арије.

Чини се, наиме, да Ристовићева поезија устину почиње тамо где се песник од раног себе унеколико опрашта, окрећући се неизвесностима, смелим и помало ризичним искорацима из оног поетског маниризма којима упућују песнички врхови, трагови лектира, гласови савременика. Тамо, куда води

отворени изазов песничког језика (о чему сведочи већ и наслов и карактер збирке *Текстови*, 1969, на пример, али и велики тематски и значењски распони које назначује књига *О њушовању и смрти*, 1976).

Готово да би се могло рећи да се *песник Ристовић* рађа у својим често призиваним и призиваним снежним белинама, оног нигде још дефинисаног, али свежег, самосвојног почетка, још неисписаног *текста живоћа*, индивидуализованих знакова под којима дишу бића и појаве које га настањују, и из њега ишчезавају, смењујући се другим, што носе своју упечатљиву различитост, и подједнаку снагу свог идентитета. Текста дакле, који се остварује у сталном *настајању*, у новим поглављима песничког развоја и метаморфоза, што доносе нови интензитет и боју увида, кристалну јасност перцепције и рефлексја, и напokon тензију њихових судара, импакта – типично ристовићевских “додира одасвуд”, да би се све декомпоновало, и видело још једном – што назначује сву необичност, сложеност и дубину Ристовићевих визура и посебну озвученост његовог језика.

Ристовић сваком књигом, или њеним циклусима, развија нове и посебне мотивске окоснице, уплиће читаоца у читаве значењске и сликовне подструктуре свог поетског света, и у сваком од њих са нарочитом пажњом обликује кључне, оксиморонске феномене. Између осталих, и *блискости даљине* којој се настоји прићи, не нарушивши њену тајновитост и чар, у ваздашњој заводљивости, самог *примицања* и *удаљавања*, у којима су сав песнички вид, сва осетљивост и опора

мудрост песме – *знање освајања* – које, у сталном замаху преформулисања класичних односа знаковног језика, мора, негде, у снегу, оставити за собом читаво бреме универзално познатог, а у поезији већ увелико коришћеног. И као да је та отворена поетска авантура, у којој је свака тачка инвентивна инаугурација нових могућности и моћи песничког говора, остварење виспрене и захтевне Слотердијкове филозофско-поетичке скице: “тима што учим да говорим, стичем и слободу од знакова који су ја” – што свакако подразумева да се учење говора наставља, следом знакова које писмо у свом новом кључу осваја и стваралачки саопштава.

Запис аутентичне и личне доживљајности и асоцијација, као дубоки инскрипт знакова личне меморије и “иницијалне тетоваже”, дакако, при том не ишчезава, али се ројевима блиставе поетске опажајности, вербалне енергије и њене воље, упућује основама свог новог језика-света који, тек откривен и изговорен – као да је ту чекао одувек, да постане не само успутни судеоник песме, већ њен стварни и страсни покретач – творац – који неизбежно из свог првог плана потискује, или мења лик конвенционалног аутора.

Удаљавајући се од фигуре и гласа поетског субјекта који непрекидно говори себе, Ристовић их, у својим примарним захватима, преусмерава, разлаже и умножава. Он је тај који се сећа, и који открива, али и онај који оспорава своју мисао и запажање, који пита, негира свог претходника у говору. У разговору са самим собом, он је свакад и онај други – Неко – ко је тим

питањем дарнут, ословљен, прозван, и који пружа свој одговор, саопштава нешто, о другојачијем виду истог, о посве другој могућности искуства, призора, сећања, мишљења или слике. И управо тако, опраштајући се од сведоминантног, исповедног Ја, великопоседништва његове наративне моћи али и неминовне истоветности тона и порука ја-говора, Ристовић се примиче *обиљу знакова*, свом поетском “сањарењу у међави”, која уместо једне слике, фиксираних у меморији, њоме потакнут, бира преимућствено обиље призора што га опседају и прате, у којима се судара упамћено и замишљено, измишљено и претпостављено, омогућујући тако да се песма, у ритму непосредне, живе и сложене стварачке ситуације, “самопроналази”, обзнањујући, у ономе што саопштава, и свога аутора, и “ауторство” другог – присуство и говор света – а тако, и своју нову сазнајну и креативну природу, сложеност и контроверзе, распон и богатство новог исказног проседеа.

И када је аутор назива “малом песмом”, и када се узда у њену непретенциозност, истичући тако, пре свега, мотивски одабир фрагмената свакодневља, неусиљеност и природност песничког говара, али и суштинско старалачко уверење да постоје “и друге истине”, и важност свега другог, чини се да та јединствена, понекад уистину мала творевина речи, у свој чари и једноставности, у Ристовићевој поетичкој разазнатљивости и остварењу, није талац ни сопственог нити било каквог другог књижевно установљеног језичког наслеђа – омеђеног и озакоњеног домена песме, вербално, стилски и композиционо

успостављеног за сва времена, а доминацијом поетског говорног ега, канонски наглашеног и истакнутог. Она своју крхкост и одважну самосталност бира као слободу оглашавања неистражене, или понајчешће *йрећушане* збиље, у коју нас свакодневље уплиће, из које поничемо, премда превиђамо или заборављамо, или недовољно артикулишемо њену посебност, специфичну оличеност и оглашеност њеног присуства, које и није друго до често хаотични, дифузни ток нашег живљења, постојање само.

Са друге стране, сва волуминозност и значај прошлог, садашњег, пролазног – под претњом и извесношћу нестајања – управо потирањем и растварањем једнозначности, ма како то парадоксално звучало (но није ли управо у поезији све уистину могуће) – спасени су, *уздигнувши у йосйојање*, у безмерне алтернације нових значењских повезивања, у креативан, и неомеђен, отворен пут у опстанак. Сва нападалост искуства, меморије, сва лелујна нетрајашност животних спона и непроцењива вредност изгубљеног – светлуца у Ристовићевој песми у игривој вејавици речи, асоцијација и слика, што је измакла једносмерним улицама и везаностима за онај усамљећи *кончић шетшоваже*, подаништво субјекту, из којих је потекла, и уздиже се у прхкост очуваних цитата, у свој препознатљив и особен *знаковни йпраі*, у сложеност инвенције читања света и енергије говора што том читању даје значење инаугурације нове реалности – збиље језика. А она пак, у Ристовића – као аналоган постојања, многозначности живота – увек изнова почиње.

Ономе, за чим песник жуди, и иначе није довољан један, замишљени обрис и лик, у коме би био смештен објект његове чежње – не постоји једно, целина, којима би се рукопис тетоваже могао вратити, али ни Једно, жељено, којем би могао стремити, нити га изразити. Та артистички претпостављена, пуна досегнутост затворености, и статичности, била би неоспорно и негација писања, *рукописа*, посебно оног којим дише поезија. Између оног што је “изгубљено”, и онога што је нова авантура писања, која увек подразумева нови губитак, како пише Слотердијк, “отвара се простор за један живот, који се обраћа бићу што дише, говори, жуди. У том простору пружамо отпор сувише збиљском, и учимо се бити почетницима немогућег. Тај простор отвара поезија, излажући се неизвесном.”

Тако и “поетска обнова”, коју помиње Данило Киш, у Ристовића своју веру и посвећеништво поезији не исказује непосредним оживљавањем, већ пре скидањем ореола традиционално уграђених у саме појмове песништва, и певања. У Ристовића су пре свега на делу њихова развлашћења. Изван самоуверених аутовизура, идеала учености, налога високог естетизма или, било каквих обола ванестетичким идејама и песничком задатку, позиву и улози, Ристовићево поимање родоначелних вредности поезије је напросто – необична вера без идолопоклонства, чистоте без ларпурлартизма, и чаролије без опсена. Њена заснивачка моћ је у чињеници да поезија постоји и тамо где је мање, или понајмање очекујемо, она сама је изненађење, догађај – јер је обасјање вредности што почива у стварима

обичним, материјалним, што једнако су алатке постојања, колико су то и еманиције животне суштине у широким распонима својих кондиционала, могућности стварних, и потенцијалних, каткад “непоетских” и сурових, што положене су у појаве безличне и безимене, глуве и следе, синонимне неживоту – том ваздашњем предворју смрти – којима треба дати име, и глас, што ће исказати њихово порекло и судбину као секвенце животног безмерја, које им је случај поверио као једину животну сврху, ролу и имање.

Јасно је да продорност Ристовићевог изразито ауторског концепта и песничког проседеа, разграниченог од традиционалног, израња из особене поетике и идиома – који нису били лишени свог ризика самосвојности, и који нису свакад могли рачунати на аплаузе и подршку. Но Ристовић је сву тежину своје различитости носио са достојанством и једноставношћу аутентичног барда, чија је ексклузивност истовремено била, показало се, потребна, очекивана и нужна промена, у књижевној епохи средине и краја двадесетог века.

Ристовићева остварења, посебно након шездесетих, освајају пун ауторски замах – смели покрет одабира одломака, сцена и слика, из таме и клизне масе језика, или типског књижевног вокабулара. Израњају из властите отворености језику, једнако као и из снаге и опомена својих визија. А посебно синхроно – из доживљаја времена, што налик секвенцама каквог филма, заувек може измаћи оку, неспремном да их уочи у свој пуноћи, и пропрати у трансформацијама

новог кадра. У новом експонирању, и у новоизнађеном ритму говора, сазданог од кратких стиховних опаски, и низа динамичких језичких секвенци, Ристовић их издиже из мртвог мора таложења, таворења у времену, као егземпларне чиниоце супстанцијалности, које не лишава емотивних радијуса и читаве палете дочараних мириса, звукова, слика – свега у чему се елементарна стварност, природног и духовног реда, може огледнути, и исказати. Новог аспекта супстанцијалности, рекли бисмо, што израња из оног фундуса неискоришћеног вербалног инструментарија, који их уводи у ред представа што најбрже, и најефектније, могу спојити асоцијацију, реминисцентни бљесак, спознају и чулни отисак, и увести их у грађу песме као у новоизникло стабаоце – нови живот – у његову звучну, сликовну представу, најближу, по свежини свог настанка, оној примарној, која ју је надахнула, а видљиву у снеговима папира – распознатљиву, дистинктивну, у сверазличности основне поставке именованог и још неименованог мноштва – незаштићену, при том, и неподржану било чиме другим, до синергијом других знакова, из којих се рађа – под замахом руке која и надаље рише сву природну незаустављивост промена примарне материје, даје им видљиву потку, оквир, унутарње гибање и дах.

Своју свежину Ристовићев поетски говор, наиме, дугује основном поетичком избору и ставу, који љуља поставку о божанском удесу што напаја величајност песничког надахнућа а у неком писму завештања скрива формулу, готов испис дат изабранима. Песма у

Ристовића *постјаје* песмом, јер *поезија настјаје*, чини се, свакад изнова, у вазда новој тачки почетка. “Вечност” је, у Ристовићевом поетском уверењу и ангажману, са оном препознатљивом зачинском мешавином песничке шале и збиље, измрвљена, стављена у чашу крај постеље, у обед супружника, у први цртеж кћери, и још даље, отворена прозорима на којима се смеши јутро, музичким нотама свирају леденице, или се чује ноћ, тајанствена и бесконачна, где вазда, у дечачки устрашеној свести, удара “нешто о нешто”, или се покрећу шумови дана, у коме неко покушава упалити мотор залеђеног аутомобила, а неко други, бучно пристиже из својих окаснелости, летњих снатрења или винског пијанства. Она једнако тако клеца, тетура се, у шкрипи уморних костију, или се бели над челом самртника, а буди са јабуком на узглављу каквог дечака – за кога песник кадикад, са неком мером истовремене истинске идентификације и уметничке претпоставке, каже: неки дечак, можда Ја.

Она је заправо свуда, али не постоји другачије до као недокучива магија живота, и тајна смрти, пред којима је свака формула неприлагодива, недовољно осетљива, обеснажена, и вије се у речима као празан рукав на ветру.

Песник Ристовић, загњурен у трајашност свакидашњег, застрашен и занесен, подједнако, том прозирном, илузивном чари којом живот већ и сам наликује флуидним представама, а којој настоји да изнађе стиховни еквивалент животне импостуре – не верујући ни у монументалност нити освешталост поука,

ни у бесмртност поезије – и сам “смртан дабоме” – са пуним набојем своје домишљатости, мудрости, каткад и са хуморним и иронијским само/опсервацијама, свој поетски универзум успоставља инвентивно, чисто и прегледно – управо захваљујући декомпоновању много пута прононсираних формула поетског језика. Његова вера и сумња почивају у новоствореном простору у којем све говори, новообојеном поетском конкретношћу, која одашиље поруке о непроцењивој важности сваке појединачности што светли у свеопштој претећој тами, и говори својим малим причама самоисказивања, самоисписа, којима као да нема краја, јер је иза њих, и пред њима, неизрециво.

Иза песама и поетских записа, романа и есеја, стоји маштар изоштреног вида, преосетљивих чула, сам и свој – песник Ристовић, често стиховима призван у Лику песника, покаткад и у аутопортретском крокију, са отвореном бележницом на радном столу, и погледом упућеним ка дневном и ноћном видику, или у ослушкивању гласова улице, бучности какве гозбе, страхотности празнине, у диспутима са гласовима других, или са самим собом. Најчешће невидљив, или бар у позадини сцене. Не можемо открити, сасвим тачно, одакле долази и докле сеже вишеугаоност и стереофонија ове поезије. Њена јасност, и тајанство. Као да их први пут доживљавамо, у примарном светлу и визији, коју нам обзнањује Ристовићев стих, и које не може наметнути, издиктирати у перо, или слух, нека виша “истина” – ништа и нико одозго, и мимо тог писма, и нас, његовог примаоца, а које су заправо једино и искључиво у стваралачкој вољи и нашој спремности да је препознамо

и усвојимо као неизбрисив траг, име и дело, анонимног чинилаштва што даје смисао и ток маси, безличју и непомеривости силе која је вазда ту, спремна да све поништи и прогута.

У тој игри непрегледности, и издвојености, *освећености и шрена, њојединачности*, регистрова-не унутар нових исказних јединица поетског текста – рише, приповеда, плеше, сећа се, сањари, и виспрено се обраћа себи и нама, размишља, поскакује и плеше, Ристовићева песма: у три или четири стиха, попут капи кише, у самосталним облицима, поетским целинама, или у читавим низовима ненасловљених снопова, попут снегова и наноса њихових поема. Или, попут поглавља, великих или малих епизода, каквог поетског романа, или приче, свијене у једну једину реченицу стиха, попут даха, каква уме понекад бити Ристовића песма. Зачудне су енергија и моћ тих заснивајућих или евокативних малих творевина, које своје постојање, уверљивост, своју сликовну, исказну и маштовну снагу, дугују вољи, и управљености Ристовићевог поетског језика да рашчини овешталост поетских симбола и метафорике, и врати их на поетску сцену у новој, поетски животворној језичкој бистрини.

И када наликује “путу за пешачење” Ристовићев стих не тражи друго до да буде “у дослуху са стварним предметом”, и када се преобрати у испис сањалице, није друго до исповедни глас душе, каткад властите, којој је дата та јединствена, животно и поетски егземпларна улога, решеност да посведочи о стварности која се никад неће поновити.

Има неке непрорачунате, спонтане прецизности у основној поставци и новини Ристовићеве језичке

и поетске игре, која истовремено гради свој ритам и правила, избегава познате формуле, а која је ипак понешто понела са самих изворишта светске модерности, те, између осталог, и од оног Витмановог става да се невидљиво доказује видљивим, и да је “игра имагинације са чулним предметима природе готово равна чудноватој шаховској игри једне песме”.

Бити “миловатељ живота”, у витмановском смислу, или његов достојни и одани штовалац, у креативном, живом саодносу, пре свега значи уистину моћи упити, и еманирати све – за себе, и за песму. Витманов месарски момак што свлачи своје кољачко рухо или оштри нож за тезгом на пијаци, његови ковачи, запрљаних и маљавих груди, и невеста што кипти од путености, те затвореник, лармација, свештеник, потом и амбијенти – градске тржнице, полуосветљених и задимљених кухиња, пригушена светлост соба где “муж спава уз своју жену, и млади муж уз младу жену”, потом сан градова и сан села, пробуђене овце на пољима, и трава што расте у недоглед – све је то “обичан ваздух”, што витмановски купа куглу земаљску. Али и један нови дах, нови *ваздух ѿезије*, који је са Витманом ступио на светску песничку сцену двадесетог века, и постао његово опште добро, чији преломни, радикални час раскида не само са песничким темама већ и са до тада познатим поетским формама, организацијом стиха, или ритмом говора, одзвања током читавог столећа светском песничком позорницом, између осталог, и као парадигма *моћућеї* удаљавања од традиције, и облика слављених, и понављаних, у тој традицији.

У спектар ових витмановских новина, познато је, спада импозанти албум нових мотива, и њихових односа, који као да извиру из једног, сваком песмом чини се, први пут обасјаног фонда речи. Многе од њих свој “нови” живот дугују песниковој опажајној осетљивости, дару да их препозна, осветљавањем и именованом предмета којима до тада у поезији Витмановог језика, а и шире, није било места, као и вољи да искажу специфичан, нови осећај за равнотежу и за суодносе важног и неважног, “битног” и “непоетског” у самом поетском садржају, или “великог и малог” у избору песничких тема. “И не кажем да је корњача недостојна/ зато што није нешто друго”, кажу између осталог, инаугурални стихови ове снажне нове поетике, у “Песми о мени” (*Влаши шраве*, превео Иван В. Лалић, Бигз, Београд, 1974), “И не тражим од неба да сиђе кад ја то зажелим,/Распростирем га слободно и заувек”.

Парадокс поетске радикалности, између осталог, и у томе је што је у поезији читава револуција може бити спроведена у малом простору лирске песме, у њеној сићушности и моћности под слободним небом њене властитости. Ристовић је тај захват отпочео када је под свој креативни хоризонт из мелодије и вокабулара ране поезије извео живи и отворени песнички језик, превео га у обресе, у садржаје и нова својства своје песничке елегије, а са друге пак стране, у посве нову обликотворну енергију, ритам и унутарње законитости “мале”, па и најмање песме, која ће постати заштитни знак његове поезије. Чија је нова нормативност ништа друго до пуна индивидуалност поетског захвата, али и индивидуализовани језик по себи, моћ говора

сваке ставке поменутог реда ствари, сваког бића у поетском абецедаријуму, који нема и не износи никакву хијерархију, нити крунисано вођство, именоване наследнике, раздвојене границе овог и оног света. Где све именовано говори, трепери, светли, постоји.

Нигде толико бића и предмета, незаметних и непријатних, “недостојних” песничког именованја, колико у Ристовићевој поезији. Толико стварних и неотклоњивих пратилаца пешачких стаза, учесника у дневним и ноћним призорима, да по себи добијају ранг незамењивог песничког значења. Нигде у српској савременој поезији толико врана, мишева, жаба, гусеница, пужева, црва, свега што лети, мили, трчи; нити толико обичних предмета, лимених тањира, игли, свећа и свећњака, оловака, пера, мастионица, касапског алата, старих часописа, еротских фотографија, портрета владара и светаца на зиду, свештеничких мантија, радничког одела; толико невести и јавних жена, учитеља, гостионичара, гостионичарки, и ђака; толико гробаља, библиотека и нужника, брачних одаја, кухиња, сеоских светковања, самачких соба – колико је то у процесима које насељавају Ристовићеве песме. И које излазе на видело, јасно и једноставно, обасјане саме собом, или оном тако уобичајеном Ристовићевом “светлошћу одоздо”, што допире из доњих углова, којима не могу промаћи бића и појаве свакидашњег, корен и стабло живота, спрам свега што трепери у висинама, и опет са њих веје, засипа, пада, ка тлу, ка обичности, ка земљи.

Враћена језичкој “конкретности”, која твори своју зону зрачења зачету сваком појединачном речју и појмом,

Ристовићева лирска песма тако преиспитује, уза сво преимућствено значењско обиље, и начелно питање ризика што најчешће вреба у изгубљеној снази индивидуализације, у непрегледности опште материје језика и света, или новој могућности обезначања што се крије у ширини поетског вокабулара, тако блиско примакнутог уобичајеном говорном, означитељском.

Но сва евокативна вредност Ристовићевог поетског захвата саопштава управо саму супротност – моћ језика – што се из засноване потке поетског текста уздигне као *йовраїйна* снага означеног, у раскошни диверзаријум својих посебности, остварен у пуном значењу, у носећим ролама које има у поетском експонирању – језика, субјекта и света. Но исто тако и лирска индукција, у знаку повратка конкретностима што својом енергијом боје и напајају и појединачне и опште теме, уз сав песнички мизансцен индивидуалног, ствара и могућност да се захтеви лирске песме, ограниченог обима, а са присним контекстуалним ткањем малог броја речи, нађу пред једнаком опасношћу да затоме своја значења и покрете, у тескобном простору и гласности својих вербалних актера, што у новим суодносима и улогама оживљавају Ристовићеву песму.

Необична селективна снага у Ристовићевом гесту, међутим, чини и прворазредни отклон од ризика да песма замагли свој фокус, и да се њена најважнија нит изгуби у мноштву других, у асоцијативним сплетовима речи или у самој њиховој игри. Стваралачки потез,

који видљив и конкретни контекст Ристовићевој песме чини живим и изоштреним пољем његове пажње, заслуга је оне “руке сиромаша”, која, најближа виталном пориву, одабира најелементарније. Потврђујући тако, и животно, и естетички, потребу, готово глад за суштинским. Обновљући и основну законитост лирике – да живи и траје, кроз различите књижевне епохе и правце, доказујући се у најизазовнијем: да на малом простору, “малим” темама, каткад оскудним избором речи – и при том врхунским, индивидуализованим умећем – покреће разговор о основним људским вредностима. Што једнако су живе и важне у сва времена, и носе пуноћу озрачја песничког микрокосмоса, уникатног и вредног управо у свом примарном идентитету, непоновљивости, значењу по себи, колико и у универзалном поретку поезије.

И ко се сад не би сетио Катула, чија песма је живи, динамички рефлекс малог догађаја свакодневља, реалан, или измишљен, којим песник, у лакоћи своје “песмице”, и у случајном поводу њеног настанка, уз то и у несавршености записа, заправо савршено преноси једнако личну и објективну слику, као и посебан, уз то и лични, доживљај, вредан тога да буде забележен. А једнако тако, у дугом временском премошћењу, сетићемо се опет поменутог родоначелника светске модерности, Витмана, о чијем проседеу, његов преводилац у нас Иван В. Лалић разложно и уверљиво говори као о *снази креације*, која има корен “у

песниковом понављаном, упорном идентификовању свог личног доживљаја извесног заданог сегмента реалности са потврдом закона по којем се та реалност држи на окупу, у заједништву свега што живи, или најпросто постоји.”

Управо та специфична “новина” поезије, садржана у њеној чини се вечној и иманентној снази, а тако посебној, аутентичној модерности – у спремности, и спретности, да на свој начин, особено, изнесе оно што је неминовно, за дух и есенцију времена, колико и за наш живот, уједно и за биће песме, преносиво кроз свако време – као да је иза кулиса једне увелико у нас осветљене и слављене песничке сцене модернизма чекала Ристовићеву појаву да се осамостали, и исказе. И као да је самообзнана његовог новог почетка, била у сагласју са насловом једне од књига, који по себи већ значи и опредељење – избор, и став: *Та ѿезија* (1979).

Тек две речи, а индикативно, и супстанцијално, отворено читаво поље једноставног, и јединственог разногласја слободног песничког говора, који је, у смелих и надарених песника, сам по себи сертификат модерности.

Са великом тачношћу то на корицама књиге, као њен рецензент, тумачи Јован Христић: “Наслов *Та ѿезија* треба разумети као покушај да се нађе песнички израз за све оно што нам се у први мах чини да и не вреди да буде песнички забележено, али што – када га прави песник забележи – постаје права материја

поезије. (...). Потребан је само смео песнички дар који ће се усудити да се окрене и оном што поезија сувише често оставља по страни.” “Александар Ристовић има дар и има смелости да пише о оном о чему други ћуте” – закључује Христић.

Уверљиво то посведочује многи Ристовићев стих из осамдесетих, као и из доцнијег периода, пуне зрелости, али готово са таксативном тачношћу то саопштава ванредна песничка прецизност песме “Критика поезије”:

*Моја кћер ми рече
да моју најисајши њесму
о било чему,
о ма којој ствари
коју видим
или коју њризивам у сећању,
о једноставним њредмејима:
кушјији за шећер,
о виљушкама,
ножу
и њосућу.
Држао сам је за руку. Била је
јединствени кришичар моје њоезије.*

(Слеја кућа и видовиши стјанари, 1985)

Ништа јој се не би, у расветљавању Ристовићевог проседеа, могло додати, ништа одузети. Уистину, то је он, песник Ристовић.

И у најхитријем проходу кроз његово дело, отворено из ове перспективе, одизања плашта са самог језичког кода, који чини основну енергију Ристовићевог поетског говора, мимо метонимијских замена, дедукције, и метафоричког усложњавања, читалац је засењен обиљем детаља, сценама које би критика лако могла приписати “нижим” жанровима поезије, а којима је, у нашој поезији двадесетог века, први пут дато право постојања – право на њихово поетско самооглашавање, на њихов непригушен и немистификован, аутентични сјај.

У маниру доброг занатлије, Ристовић, уистину, пре свега, на поетску сцену враћа реч као *алајку* песничког говора. И управо њоме већ, готово клесарски одстрањује сувишно. Пред захтевним одбором и разграничењима, његова реч такозваног “обичног” говора улази у нови простор посебности, поетског расветљења, где нека од вајкада чамећа тајна и говору неприступачне, или јасном виду белодане а неизговорене истине, добијају, по себи, акценте незаобилазног поетског штива. У таквом, селектованом поетском казивању, феномени књижевних значења су поистовећени са пуном значењском енергијом коју носе речи, као да су први пут изнађене и у првобитној чедности својих значења изречене. А ту је већ и њихов покрет и замах, брзинска снага обасјања, удржена са истом елоквентном енергијом обичности, из које спонтано зрачи динамика

свакодневља, али и притајена реминисцентност, мирис и боја, што свакад су другачије – и чија флуидност готово нагони да их изнова пронађемо, макар и измењене, као представу о суштини догађања, о природи ствари, о неумитности нестајања свега што нам је знано.

Конкретност и илузивност сустанарски окупирају простор Ристовићеве песме. Остваривост једног, увод је у недосежност другог, те тако здружене, ове наспрамне, и готово посве различите могућности, опстају у својим подједнако реалним фасетама унутрашње поетске збиље и чине напоредни корен песничке инвенције. И њено покриће: неизмерност једног јединог тренутка, и неизмерност чежње за њим. Гледати заобљену кап како пада, а видети у њој ружу : “ширити бескрај, воспоставити биће, почињати ни од чега. Бити заједно“, како пише песник у својим *Писмима сањалици* (1972).

Бићи заједно – тај тајанствени шапат што прожима својом мелодијом сваки Ристовићев приказ и везује један за други, то мистично оглашавање Неког, у његовом Ја, разговор са неким Другим, неприметно и непрекидно присутним, а тек том најтананијом лозинком позваном, чини најсуптилнију структуру Ристовићевог поетског мишљења, или хтења.

Много је аутопоетичких обасјања, расутих у Ристовићевом делу, али једно од темељних, а ретко кад обелодањених, што куца као само биће лирике, налазимо у том обраћању песника неком коме је поверено право и могућност да непрекидно превазилази могуће, да у

својој реалности буде њен напоредни актер – онај који сања.

Но – колико болног у том додиру – “као да прелазите руком преко предмета који наносе јад”, колико рањености у том писму сањалице, ономе ко уистину види, да то стапање *привида, слике и огрза*, није друго до “Нека љубав пуна слика”, “што нас чини срећним, али наговештава привременост људског бића”. Као да је вечност уметности, неком вазда обновивом патњом, обавила тај каткад могући трен испуњења, и у њега свела читав непрекинути, једва икад остварив сан пун жудње. Јер, како пише Ортега и Гасет – то што чини суштину нашег делања, уметност и култура, и није *сав* живот, него сами час извесности, јасноће, чврстине. Она и није ту да би *заменила* животну непосредност, већ да би је *обезбедила*.

Прозирна спрам свог објекта, али истовремено и према његовој заборављеној, дубинској суштини, сјају којим се изнутра боје и њена видљивост и њено значење, и обриси твари, и њена иманентна енергија, Ристовићева песма је и зачаравајућа – попот приче коју први пут слушамо, у детињству, и било кад потом – а која нам нешто посебно, од елементарне важности за наше одрастање, и постојање, открива. Но његова уздржана елџија, крхка жанр-сцена, кроки, или готово хаику, свој кончић приче удевају, попут убода тетоваже, упорно и доследно, и у свој *групи идентитет*, језичку раван песме, и изван буке и жамора речи, истрошених књижевном реториком – налик тихом везу, обавијају

се око призора свакодневице, и унутарњих просјаја интима – чинећи да се драгуљи, обасјани снагом коју сама унутрашњост онога ко говори открива у себи и њима, зауставе, и да се тако изненада обасјани, и са посебним зрачењем сваког понаособ, помере из своје епизодичности, у кључну важност коју имају, не само у личном поетском албуму, већ и на великом платну препуном детаља и сцена, емотивног набоја и реминисцентног флуида, што налик је старинском ткању, патинираном и на свој начин трошном, али динамичном, попут серије слика сребрног екрана, на којима напоредно, и са истом убеђеношћу, и готово без даха, читамо живот. Прошли, садашњи, свевремен.

Живот анониман, песников, можда и наш властити. Многолик и многозначан. Какав јесте.

Тај ефекат изненађења свакад чека у Ристовићевој оптици, у његовом стиху. Он је већ ту, у самом полазишту песме, где се тачност, и самерљивост поља речи, истовремено испољавају са толико пуноће да се напоредно разоткривају у више димензија, што далеко превазилазе формална обележја слике. Но и поред тога, и она је и те како ту – у владању песничком вештином, и готово спонтаном одабиру песничког реквизитаријума, али и у отворености перспективе, у више симултаних поља у исти мах, дочаравању тренутка стварања, сећања, мисли, емоције и духа.

Вербална поставка песме, са њеним индуктивним капацитетом, отвара заправо читаву кутију са благом. И ако постоји граница где се видљивост исцрпљује, онда је она у исти мах танка црта под којом невидљиви

трезори излазе на видело. Граница и безгранично више не постоје у својим конвенционалним значењима, и простор уметничког парадокса, тако својствен Ристовићевој стваралачкој логици, показује се на делу тамо где је то готово незамисливо – у тачности поставке, у фактографској јасности, али и у суштинској двозначности дагеротипије, слике израђене помоћу сребрних соли. Сузе. Или исписа оног реда, у коме гледате кап, а видите ружу. Као што је негде забележио Ото Бихаљи Мерин, пишући да фотографија, као и сликарство – тумаче човекову слику – “чинећи душу видљивом”.

Тако је детаљ, подржан другим детаљем, у непрекидном дијалогу са конкретношћу, често на поетском плану осамдесетих заборављеном, овде у опозиту идеалној и општој слици, постао носилац, анонимни јунак Ристовићеве песме, а то су управо онај дар, и храброст, о којима Христић пише, а са којима Ристовић непрекидно, попут мајстора камере – у уличним призорима, гробљима, крчмама, месарским радњама, или сопственој радној соби – вишак светлости, илузије и спектакла замењује крупним планом, игром детаља, у којој су непосредно везани бића и ствари. Песник и перо, супруга са вечно стрпљивом иглом, девојчица и њен цртеж, дечак на саонама, гробар и уже, преузети из свакидашњих сцена, дечачких успомена или самих снова, у овим другачијим и неочекиваним поставкама песничке слике, постају носиоци нове, интригантне поетске игре, којом се, из почетног крокија, претапају у новоотворена поља песничке игре и поетских значења.

Ристовићево сликарско платно, каткад фламанско, катад ускиптало од напона унутарњих сажетости, каткад сензитивно, налик свиленој потки, у исти мах је клизно, филмско, док у својој основној импостури, као *књижевни шекспир*, тезаурум слика и речи, у нашој поезији готово први пут – мимо Павићевог прозног проседеа који ни сам није лишен поетског духа и геста – обелодањује један развијени, велики *речник њостојања*.

Ширина овог Ристовићевог, у потпуности самосвојног поетског подухвата, посебно је уочљива када се има у виду распон његовог дела, његова генеза. При чему гранање мотива, које не поседује нити заступа хијерархијски спектар, у свакој књизи понаособ добија своје место и значај, као подједнако животно и лексички важно и снажно обојено штиво, док је све његове привидно самосталне токове, уистину, тешко не видети у сродству, у везаности којом се распростиру у Ристовићевом делу. Жанровске или поджанровске дивергенције тако губе значај доминантних и споредних, привилегованих и мање битних. Оне се међусобно сустичу, преплићу, у необичном богатству поетског ткива, које упркос овом широком плану ауторске визуре, не губи ништа од оне за Ристовића тако уобичајне привржености детаљу, његовој посебној речитости и смисаоности. Заправо се њима и остварују, у свој својој панорамској ширини и животном опсегу које ова поезија чини тако видљивим и присутним, разгранатим и моћним.

Једно од најбитнијих својстава поезије и јесте привилегија коју има свака реч, да се разбуди у основној удомљености у језику. Где је сама – и под ауром својих могућности. Никад фиксирана, непомична, већ у

функционалној везаности за другу реч, ка којој се креће са својим значењским потенцијалом и обојеностима. У свој својој унутарњој конгруентној пуноћи, попут планете, сели се у нове временске и просторне системе – из садашњости у прошлост, са давних ливада у ритмове и говор града, проносећи собом ту могућност да се изван било какве друге задатости, расвешћује међу омаглицама, у првобитној чистоти, спремна за рашчињавања општости и демаскирање великих значења које им придају игре историје, или идеолошка предубеђења времена, манифести праваца, естетичка или било која друга завештања.

У таквом дезилузионом походу, бритко и виспрено, Ристовић, не ретко са хуморним обртом, успоставља своје узмаке и дистанце, и посведочује нови живот – дистинктивну могућност поетског контекста, што ослобођен наслеђених, предестинираних атрибута, или метонимијских авантура, непрекидно емитује непосредност свог присуства. Свежину и креативно обиље поетских опажаја, духа и *инвенције њрепознавања* аутентичних боја, осмеха, јада, малих разговорних цитата, ситних корака у забрђе и назад, у меланхолији сумрака, под ноћном лампом.

У врту својих успомена, тананости, али и у далеко озвученијој песничкој радионици, подједнако, међу светлостима и сенкама густе непроходности што чини свакидашњицу и њене егзистенцијалне задаће – сав пандемонијум постојања – оплемењен тек за који трен маштаријама, а вазда прострељен и просветљен збиљом, тек у позадинском свом плану, песмом осликава и

самог песника, никад другачије до за радним столом: песник – са писаљком – сред алатки једноставних речи и пред страшном и очаравајућом одсудношћу њихових примарних значења. Али једнако тако и пред страшном и несагледивом могућношћу заблуда, што управо стога, у конкретном, једноставном, у ономе што је у сродству са другим једноставностима, тражи допунску слику – своје корективе, и свој упоришни, коегзистентни, заједнички, код. Ристовић и друге, и све друго, види понајпре тако – здружене са њиховим готово конституентним атрибутима, који нису поетски украси, хиперболични омажи, већ најнепосредније везе са суштинским аспектима човековог бивствовања, основних животних ситуација – судбине – каква год била у метежу времена.

Понекад контекст песме захтева реч са патином, и циљаним контекстом непромењивости и трајања, ванвременог значења, којим их преносе различити титулари истог (заборављени већ вокабулар: *јосџиона, крчма, ѓаздарица, служинчад, целати и вешала...* никада није призван тек по себи); понекад је она у голом костуру тек назначене, могуће слике, ухваћене погледом сред урбаних призора, или налик скици, у померању грана пред прозорским окном – а каткад у двојном трагу рукописа као видљивог одсјаја унутарње рефлексije, одломка разговора са самом собом, фрагмента реченице, мисли, или опаске. Да би сваким овим потезом, уместо песниковог монолога и исповедности, сачинила посебан, и нов, рефлексни и рефлексивни, опажајни и емотивни, исказни и

дијалoшки, необично складани - декодирајући и енкодирајући – асамблаж.

У маху ће конкретан аспект слике, преузет из свакодневног мизансцена, таквим слоговним уплитањем грађе, постати одливак бивствовања, основна јединица емблемског вида постојања, који увек подразумева и сугерише више, и захтева да му песник приђе поново, из више различитих ситуација и сагледа га из више углова. У извесном сродству са прозним али и вишеструко прецизним и реминисцентим прозним *Елементима* Павла Угринова, овај вид референцијалног, значењског вишегласја којима одишу азбучници нашег постојања, препознатљиви у сваком времену, а са посебном аромом онога што припада само нама, чини се мелодијом неког недовршеног одрастања, који базичну књигу постојања чини вазда отвореном, рањивом и трајном у исти мах, а почев од збирке *Та поезија* ова димензија, рекли бисмо, боји читав ток Ристовићеве поезије, и даје му кључно стваралачко обележје.

А сва раскош разастирања појединости, убрзаних слика и исказа, тако у исти мах чини у Ристовићевој поезији видљивим и драматско несугласје са школским примерима поетске целовитости и савршености песничких порука и форме. На посве ристовићевски начин, спрам апострофирања великих књижевних тема стоји – ситни бод, малени захвати у живу материју живота, смрти, љубави, времена, историје, правде и неправде, очаја и смеха, стварања и љубави – песничка прича одмиче срменим фрагментима животних скица, кратких повести којима су дати животни дах,

форма и енергија самобитности; или су у крупном кадру слике, или у низовима микроприча, унутар свог новог коегзистентног простора, ови расути и презрени биљури свакидашњице, упорношћу њиховог сакупљача и аниматора, својим једноставним додирима и блискошћу егзистенцијалног простора којом су везани, освојили своје уметнички аутентично место достојног и самосвојног репрезентанта стварносног, посведочивши тако и о новом ступњу модерности свог проседеа.

То је, уједно, и сва она “распусност” и чар, коју песничка уметност може, у ритму и мелодији речи и духа, попут какве кантанте, извојевати пред самом собом, измакавши магмама нејасности, и ефемерија, мистификацијама и обманама, понављању стереотипа и готових формула, а не изневеривши тако ни оно што у Ристовићевим поетичким преокупацијама има привилеговано и једино важно место: “*сјај и јаг*” животних чињеница.

Претраживач најстаријих представа, предсократовских елемената, Ристовић не би био песник те снаге и хуморности, нити маг песничког преокрета слике, када не би у свом истраживачком походу зашао у сва песнички “обесправљена” и запостављена спремишта тривијалија, и начинио их царствима свог “сиромашког” прохода, и моћи обасјања коју проносе саме песничке речи, у великој обнови и ускрснућу животног потенцијала што пламти у набоју поетског штива. Из уздаха његовог полустиха, али и из једне у другу песму, нараста снажна и нова песничка аксеологија, која отире прашину са мноштва

предмета “за свакидашњу употребу” и уводи их “повлашћени” регион песме, инаугуришући у нашој поезији оне поступке без којих ће базични фондус песника деведесетих бити тешко замислив, чинећи тако прихваљивијим и разумљивим и оне “депое” или колекције реквизитаријама свакидашњице у поезији млађих песника, попут Слободана Зубановића или Душка Новаковића. Али, успостављајући, подједнако живо, и ону мелодију славља у коју су уденути сва превртљивост, замке и обмане света обичности, животних загонетки и чари, час минуле и усахле, час изнова успламтеле лепоте, у сукцесији којој је тешко видети и упамтити почетке и сагледати простирање - то *нишџа*, и *све* - што се изнова успоставља и преноси, енергијом додира, укрштања и међусобног прохода, такнув нас флуоросцентним титрајем своје *сџварне несџварности*, и уграђености сваког појма Ристовићеве песме у једнаку валидност грађе живота и смрти, видљивог и невидљивог, у моћ поетске речи да у привидној лакоћи и прозирности не омекша супстанцијалну јасноћу и не изгуби пуну референцијалност порука, крунишући их свакад неприметном поентом унутарњих контрадикција и фасцинантног преображаја у егзистенцијалну пуноћу – метафизичког сјаја.

Изражајна директност, семантичка јасноћа, и вишесмисленост, и појмовна бистрина укотвљена у обичности, уза сву непосредност говора, добијају тако сложеност и значењску напетост што сваку исказну, наративну нит Ристовићеве песничке елигеје,

и минијатуре, или ток сваке мале животне епизоде, свијене око детаља и из њега изведене, претварају у *дијалектички кончић* што спаја реплике и слике, или још изразитије, отвара, у свакој од њих, нови песнички дијалог, у којем су егзистенцијалне теме смисаоне доминанте, што управљају речима, уздижу их на заједничку основу, и дају им функционалност примарне, дијалектичке структуре унутар поетске материје, а тиме и пуноћу и животност песничког облика.

Речнички суживот елемената егзистенције, као и тензија њихових инхерентних боја и валера, у новој светлости унутарње визуре, што догађаје са непосредне животне сцене готово симултано преводи у поетско значење и значај посебног, уметности повереног људског наслеђа, та тескоба и сјај, конкретност и флуд, што умножавајући своје одразе и игре творе ново благо, и лепоту ваздаистог а увек различитог смисаоног проседеа који прати поруке саме егзистенцијалне прасуштине, та вредносна снага што сама собом чини многозначје намењено трајању, осветљено тек дашком ноћи и унутарњим пламичком слова – вазда пред праском нестајања – снагом своје опоре и чудесне непорецивости, и незауоставивом свежином, веју из Ристовићевих стихова, у налетима свих контрадикција што рађају нове слике, али не мењају магистралне линије ове поетске поставке света, у којој се, потезима необичног маштара, стварност *не удаљава*, већ се *враћа* оптици примарних, изоштрених визија. На малом простору песме, наиме, Ристовић свој поетски смисао готово да и не “гради”, већ му пружа могућност да

постане очигледан, изнутра обасјан, и само тако опеван и слављен – као вредност сама. Као неминовност удеса, уједно – и његова једина лепота.

Помагачи у том деликатном послу ојачања и сензитивног бојења речничке структуре елемената и постојања, поново су у Ристовића – речи. Кодне речи, које имају посебну улогу водича, одређују смер његових књига, и читаве токове песничких индикатива – кадрирања, заустављања у простору, или удаљавања, окрета, и творбе микропросторног радијуса значења што зрачи из саме унутрашњости песме. *Светиљка*, и *лампа* – обасјавају унутарњи простор поетске форме, али и поетску интиму, и бацају свој плам свему у простору, казујући да постоји и тај други јад, “ван мене” – или прича неког другог мене, кога виде, и коме воде друге речи, путујући и саме од тврдог задатка именовања или појмовног енкодирања, до илуминантне снаге најважнијих инстанци поетског говора, што заустављен, тек у понеком трену, истовремено бива и на прагу неке од нових могућности Ристовићеве велике, *нейрекинуће реченице*, у којој су *сјакалице*, *окно*, *окулар* оптичара, само нова речничка синтеза, управљена на блиско и удаљено, што почивају једно уз друго, нагонећи нас да их видимо у једном. Најчешће у нама самима.

И напослетку *Ружа*.

За ухом, на папиру, иза окна, слободна у својим шетњама видљивим светом, видљива и у растопљеном дашку оностраног. Она је тај шапат твари и њене прозирности, то немогуће свих реалија, у којима почива

Ристовићева песма. Свакад на другом месту, са новом улогом – превртљивке, милоснице, изворне, маштарске, еротске, чисте или свеле, јаросне и податне, отпорне и смртне, уцвале сред трња и пустиог грања – синоним етарског разастирања, “лукавости” претрајавања и нових цветања, те луталаштва кроз знане пределе поетских предложака и асоцијација, све до потпуне предаје, без остатка, свом песнику – сада већ са пелудом његових успомена и чежњи, а свакад у свеукупној, скарлетној и етарској суштини свог постојања.

Велики, продужени, неугасли и обновиви синоним љубавне реченице, коју Ристовићева поезија твори на платну живота као његову хипостазу, свијен је каткад и у обресе гусенице, листа, маленог пуџа пред кућним прагом. Но понајчешће – у ружу.

Она је ту да потврди сву величајност обичности, растући уз плот, уз длан, уз свакидашњи животни обронак – или уз нутарњи дашак душе, у коме се сваки час огледне једно ново ништа, узмака и смрти, што једнако нас чине. Ристовићева маестрална песма о “једном путовању у Нигде”, о једној путници са птицама у крилу, о испуштеној бочици с мирисом, није друго до надстварно снажан испис невидљивог, ишчезлог, одбрањеног у световима овдашњим, тако моћно, заштитно расцветалим у визији руже у старинском аутобусу, слици ван рама, у ванвременој нежности снежног пејзажа душе.

Моја маји у сѿаринском ауѿобусу
прелази оѿроман ѿуѿи. Преко залеђених
ливада,
крз снеѿом оѿрхван ѿланински ѿредео.

Седећи иза возача, разѿовара са ѿим
о необичном времену. Љуљушка се
на свом седишѿу са малим ѿѿицама у крилу.

Кадикад сѿоља чују се крици,
али се не виде они који су изложени
мучењу, неѿде од некоѿ.

Наједном у ауѿобусу осећа се
јак мирис ружа, као да је неко исѿусѿио
бочицу
с мирисом, или ѿрља између шака ружине
лаѿице.

Моја маји ѿуѿује у Ниѿде
зимским ауѿобусом. Кадикад јој је
иње на лицу. Побелела су јој усѿа и обрве.

Имам довољно разлоѿа да верујем у ѿено
ѿуѿовање,

*шоме ме учи метафизика, али и једно
посве лично осећање времена и бесмртности.*

3. фебруар 1993.

(“Ружа за ону која није овде”,
Песме 1984-1994; 1995)

Фасцинанта могућност речи, да својом сновном суштином буде добачена у Нигде, али и враћена, са стварносним набојем присног дијалога тако удаљених равни, које су приближене тек у две речи – *ружа* и *иње* – стваралачки лого овог песника уистину чини посебним, зачудним, видљивим и транспарентним, оствареним пре свега потпуном једноставношћу песничког говора, који при том, ништа није затајио, и ништа изневерио, пренагласио и скрио. “Опипљивост” ове сновности и недодиривости, са чврстим покрићем у “посве личном осећању времена и бесмртности” истовремено је, у артистичком смислу, без усиљености досегнута, природна, неилузивна чаролија могућег.

Поезија Александра Ристовића увек је уосталом могућност “разговора”, који је зачет у стиху, као теза и антитеза, у чијим је преклапањима свака тачка оспорена и изнова успостављена. Као песничко мишљење, чији ток и аргументи, тврдње и сумње, не само што не ремете питкост и динамику песничке нарације или слике, већ им додају вехементност и свежину, а само

песничко мишљење изводе на нивоу *поетске мајеушке* – разлажући поетске дефиниције и поигравајући се њиховом општошћу, чинећи оно што “поезија вазда чини”, у тежњи за досезањем чврстих појмова, и сократовски им приписујући особености што не постоје као нешто одвојено од саме природе бића и ствари, као пука мисаона претпоставка или “идеја” – враћајући тако на поетску сцену сво богатство онога што “Платон презире”.

О пореклу наших идеја?

Ево на пример, шправе. А ако не ње,

онда су шу бейон и метални предметш.

(Плаино, 1989)

Бојећи призоре, људе, њихова делања, или понеки кућни детаљ, тачно, чак и хуморно, неком новом пропратном нотом и прецизном цртом за које верује да им припада, Ристовић изоштрава, и обнавља свој поетски дијалог. Чинећи се да говори о знаном, он отвара двојну перспективу своје зачаравајуће игре – вртешку збиље – чинећи видљивијим оно што је вазда ту, у самој суштини ствари или у човековој нарави, док у налету песмовног окрета, читаво царство реалија у исти мах обеснажује сваку општост и безличност која би да је доведе у опсег пуких идеја.

Опонирајући тако вазда и “свезнајућем” писцу, Ристовић се иронијски и свесно прихвата своје изабране позиције “неупућености”, и привидног незнања. “Неук”, до граница наивности, његов песник је стога вазда онај који се пита, и тражи одговоре, пред затвореним вратима тајне, која можда и не постоји, која је чиста фикција, пред неуништивим механизмом збивања, који је свакодневно, и очевидно, на делу. Чија је унутарња законитост заправо у видљивом, појавном свету, животу који живимо, и у нама самима.

Непосреднијег уласка у књижевне “теме” и њиховог упућивања у само срце збиље чини се да и нема, и Ристовићев песник препушта обиљу примера да то остваре, да *говоре*, да изведу песму пред нова питања, прихватајући се тако оног дела сократовске методе по којем се субјекат унапред представља као “незналица”, кога други, и све друго, наводе да спозна реалност. Јаву – која на концу увек премашује могућност да се о њој сазна све – те тако извесна уздржаност и скромност, привид незнања или скепса, и приличе песнику. И то песничко прибежиште, та тачка, каткад насумично одабрана, из које се осматра делић света што вазда измиче, као и све што је блиско и удаљено, што се настоји примаћи оку или још више удаљити, не би ли се јасније спознало, постаје уобичајени ракурс и задатак Ристовићеве “мале песме”, ухваћене сред збиље или сна – у маштарији која чини близаначку основу самог животног ткива, и његове вазда ишчезавајуће, сновне природе, што се изнова да дочарати, накратко зауставити, “навиком” срицања стихова.

Изворна зона песме, у крхкој моћи и нејакости свог и песниковог умећа, тако је уистину у нечему блиска не само сократовској позицији почетног незнања, већ и русоовске примарне невиности у доживљају света, али једнако тако и сасвим ововременом, па и свагдашњем стваралачком опрезу и скепси. Било да је привидна, фингирана, и свесно одабрана, или унеколико истински успостављена, она је, у својој сведености, необично продуктивна, и значењски волуминозна, будући да ремети сваку, па и сопствену унапред створену и фиксирану представу, претварајући је у ново питање, и преносећи тако, из једне у другу епизоду поетске приче, своју прикривену, и најистрајнију мотивску енергију – жељу за наставком приче, за путовањем. Жудњу, којој целина непрекидно измиче, док се, у исти мах, у њеној недосежној промењивости, и обиљу непоновљивог, чини видиљивом представа о бићима и стварима, *о йоновљивосѝи усѝројсѝива* које их у њима самима чини здруженим, и супротстављеним, а које свакад отвара нова питања о суштинским односима светлости и таме, видљивог и невидљивог, добра и зла, малог и великог – у сталној промењивости снага и распореда, у игри песничких поља привида и реалности.

Хуморни и самоиронијски осврт на песничко “незнање”, тако стаје и спрам сјаја пречесто наглашених “великих истина”, али је каткад то већ и сама светлост дубинских и нових поетских илуминација. Песничка дијалектика указује се као начин *йризмичної виђења* – судар познатог, искушаваног и декомпонованог, који ће обасјати, изнова, пламен топле и рањиве спознаје

о законима мере, унутарњој непомеривости веза, и безграничном обиљу њиховог распрострањања, у којем су сваки дан и сваки трен једно острво, а сваки човек Јасон са својим благом, чији безмерни опсег у песми није друго до светлина властите перцепције, догађај властите, чисте унутрашњости.

У простору малог свог поседа, песме, све што песник види његово је, све што има, унапред је изгубљено, и само њој поверено. Али све што воли, светло је, завештано животу – који ван њега, у унутрашњости својих закона, траје. Овострано и онострано тако су од исте грађе, дочаране без уобичајеног реквизитаријума великих метафичких тема, и ослобођене величајног оглашавања и видно истакнутог креда. У духу, дакле, у поезији необичног, хуманог дезилузионизма, рашчаравања и зачаравања, који је, у типично ристовићевској, обратној пројекцији, прожет религијом живота – вером у бесконачност једне једине непрекинуте, љубавне реченице.

Стога, ако је у понеком случају песникова аутовизура блиска слици писца затеченог са писаљком и лампом, и под унутарњим сенима ноћне бриге и скепсе, што у тај час одређују његов поглед на свет, у следећем трену то већ може бити отворен хоризонт, преимућство песничког измирења линије видика и унутарње реминисцентне климе, у којој се види, прозире више.

Не може се увек тачно рећи где је у Ристовићевој песми окидач који тај ванредни час обасјања измирује са поетском, смиреном ауторефлексијом, јер је, у основном поетичком ставу, она непрекидно будна, на

опрезу. Одабирајући непосредне животне ситуације као примарно поље песме, а детаљ као краљицу сваке случајности, та визура спонтано, по себи већ, изједначава песничко искуство са оним које припада човеку уопште, док присуство онога који изнутра осветљава “свој јад”, није друго до отворен и готово уравнотежен угао гледања на појаве унутрашњег и спољашњег света. Те тако и оно *окуце, ситакло ойшичара*, у прецизном устројству песме оваквог ангажмана и тока, постаје *ракурс бивсџива*, који омогућује проход из мале егзистенцијалне теме у важност и вредност песничке структуре као вида сазнања.

Тај значајни *окулус*, пре него поетска тема, у свакој је од стваралачких етапа Ристовићевог стварања, готово уграђен у песничко поимање живота, коме је стваралачка зрелост само придодавала нова изоштрења.

Не одвајајући се од свог одабраног става и преференцијалне ноте – једноставног исказа о једноставним стварима – Ристовић лирску песму изводи до нових увида и новог степена тежине који им ови увиду дају. Готово као свевремени реликт, из његових каткад оштрих интерполација, шуштећи у пролету са гваша и папира графичке јасноће, искрсава свакад и стиховни документ о различитим конотацијама основних животних појмова и искустава – попут песничког освешћења, сазнања о човековом постојању у времену, или ситуацијама које нису тек нанос друштвених хронологија и историјских мена, већ непосредни испис, траг који говори о омеђеностима, подељеностима и дисхармонијама унутар људске

природе. И као што у поезији намењеној деци (*Лак као ђеро*, 1988; *Неки дечак*, 1995) Ристовић не избегава опскурне слике што говоре о opakим навадама владавина и власти, рата, некажњених злочина и безразложне казне, тако се једнако у његовим стиховима импресиво одвија и постојана демистификација анђеоског – тог привида који запоседа снове, а непрекидно говори о стварној бесконачности саме жеље за утехом, за новим лицем и бићем невиности света, блискошћу и љубављу, док му се истовремено, као из негатива филмске траке, или подлоге папира, као противтежа, указује *јеванђеље њо ђаволу* – снажно и као ретко кад у нашој модерној поезији формулисана, рељефно истакнута и експлицитна визија таме, која претходи каснијим поетским посветама овој теми, између осталог, и понајпре, у антипсалмима Новице Тадића и набоју сличног карактера и тежине која је обележила овог песника.

Никако не треба, међутим, испустити из вида тај оштри угао постављен између заноса и растрежњења, који збирка *Празник луде* (1990), на пример, а потом и *Хладна шрава* (1994), сублимирају из двојства разастртог под светлим и тамним окриљем и специфичним знацима књига *Нигде никої* (1982) и *Дневне и ноћне слике* (1984), на пример, попут “мрља у негативу”, супротстављајући лепоту и ругобност, и дограђујући, поемама о кућним мувама, мишевима, свињама (тим “господарицама брлога”), и другим до тада у нашој у поезији прећутаним, обезначеним и неименованим појавама, фасцинантну сликовност сметлишта једног

Леонида Шејке, а уводећи, управо властитом “поетиком ђубришта” – свега отпадног, споредног – важну алтернативну ноту поетичког порицања разлике између великог и малог, и разградње поетских “величајности”. Афирмишући, другим речима, маргиналност и поглед “одоздо” – реалност најближу самом животном садржају.

Мотивска бизарност песама о нужницима, гостионама и јавним кућама, далеко од исфорсиране и тенденциозне бласфемичности, много је пре, и више, низање бриљантних опаски о самом фундаменту људске природе и животног поретка ствари. Слика једне “мале и укусно припремљене сахране”, властите при том, или иронијски и горкохуморни осврт на “механизам смрти” који нас неће мимоићи, ма како безимени или значајни били, стоји тако спрам изврсне песме о Шекспировој смрти (*Хлагна шрава*), депатетизоване до последње нијансе обичности – уз служинчад, чувара баште, сметларку, ноћне посуде, и немоћне, прозирне анђеле – преточене у чисту анонимност догађаја који се дешава било коме и било кад, те напоредном детронизацијом самог мотива смрти или славе, свраћа пажњу, као што Ристовићев стих свакад чини, на раван обичног искуства, појава и бића опхрваних заједничком, и увек различито означеном судбином.

Управо то искуство Ристовића занима и у свим “бласфемиама” призора из јавних кућа, те тако и циклус “Јавне девојке” (*Дневне и ноћне слике*), у сјајном проседеу низања “негатива”, рефлексних и

неочекиваних слика савршене поетске прецизности, изнедрује галерију разноликих крокија тајних посетилаца, њихове, у додиру са “срамним” и прокаженим, изненада огољене карактере.

Једнако тако и хладни проходи “анђела смрти”, или разговор скелета – у Ристовићевим песмама, тамне и зачудне интонације и визуре, никако нису призвани у предзнаку антипоезије, већ као овој поетици нужна, и витална, обрнута пројекција раја, равнотежа коју у својим визијама песник налази у опаскама о делању “духова градитеља” и “духова разградитеља” свега што нам је знано, па и онога што тек слутимо – као вазда присутну и једино владајућу “размену искуства”, својствену управо поезији – “јер једног нема без другог” – те тако “садржај и значење” у песми постоје као предмет, и његова вечита сенка. А ту смо већ негде и ми, и наше данас, и наше сутра, живот и сенка постојања, те Ристовићева поетика једноставности своје ударне атрибуте на нов начин стиче у разнообразности форми којима мора, свакад изнова, исказати оно што је било, што јесте и тек долази и нестаје, што језик песме враћа вазда на почетну тачку, претварајући саму реч у животни феномен по себи – *семенку њог језиком*.

Дијалошка структура Ристовићеве поетске приче, у игри супротности, остајући и даље везана за “ниже жанрове” и мотиве свакодневља, мења тако опсеге значења кодних речи, што на нов начин акцентују поетска сазнања. Када својим стихом каже “Ја своју јабуку љуштим до краја”, или кад за наслове својих

књига одабере оне попут *Кост* и *кожа* (1995) и *Хладна шправа*, Ристовић нас суочава са дубоком повратном снагом исказне форме. Оном, која песми даје и нешто више, што допире из саме дубине увида, што из равни егзистенцијалне теме, и индуктивног потеза, улази у раван симболистичког озрачја. Пристижући увек из посебног сегмента емпирије, ове назнаке у Ристовића, међутим, изнова претресају наслеђена значења. Игла веза његове Јефимије (*Хладна шправа*) црта другачије призоре у односу на слике које је оставила традиција. Тај вез *нашавља* танку линију Ристовићевог писма, између оностраног и ононостраног, спајајући је, у овој књизи, управо метафориком хладне траве – са новом и зачудном енергијом клесања у леду, у чистој транспаренцији – са оним што свој одраз и покриће има у реалном животу. Остављајући нас при том у слободној вери да и оно што је тако транспарентно, следом овог *метафизичког кончића* песничке визууре, и, напokon, песничког осећања, узвраћа свему ономе што постоји, настаје, и никад сасвим не ишчезава – обнављајући се, попут снегова, и трава. Попут речи љубави, смрти – и самог живота.

У Ристовићевим поетским визијама, и остварењу, измењен је тако сам карактер разговора о великим темама. Једна од најтрадиционалнијих, у лирици свих времена, тема смрти – силе која ништи све што знамо, не остављајући му трага, бришући га из регистра живота и стварања – постављена је у нов однос унутар поетске структуре, у *најоредности* раскрыјеног поетског атласа, где, једна крај друге, велике равни живота и смрти

постају међусобно обасјавајући екрани, у којима снежна сазвежђа не гасну, и ништа што је од елементарне важности не ишчезава, већ постаје видљивије, обасјава разлоге због којих ће, у неком другом виду, и времену, наставити своје крхко објављивање, у појавности која чини једноставни појмовник свакодневља, којим, кадикад, уметност успева јасно сажети представе о животу. Тако, ван традиционалне и религијске визије нестајања, као услова за нов, узвишен и блажен облик новог живота, ова тематска раван постављена је, у визури Ристовићеве поезије, која непрекидно држи отворене странице своје *енциклопедије живота и смрти* – не само као метафизика реалног, већ и као одговор на једно од најтемељнијих питања уметности – да ли конкретност, посебност, сама животна честица, безнадежно и заувек нестају у општој материји.

Песма Александра Ристовића фасцинира реалношћу која се простире пред нашим очима, у нашим сензацијама и сећањима, у фантастичним и фантазмагоричним микстурама, сабраним у оксиморонске, алогичне везе – толико да је, у њеној природи и текстури, осећамо као вид сопствене, надреалне искуствености. Њена одређеност и јасност, али и тананост и исклизивост, прочишћене, до крајњег ступња поетске скрупuloзности и сензибилности, обнављају се ритмично, а свакад у другом виду у овој поезији – онако како чине живот и природа – и осветљавају, у непоновљивој, креаторској снази, обичност што извире у новом виду, у самом свом корену, а да ниједна од њених нијанси није идентична

са другом, нити другој налик. Свака је по себи попут новоозвучне струне какве травке, или новоизникле песме која се зачиње у самој речи.

Ристовићевим надреалним титрајем реалности, у његовој енциклопедији живота и смрти, славе се тако, собом на делу, сами изворници.

И онда када је читав спектакл обичности, свега видљивог, напоредан са невидљивим, они заједно чине смисао. Трансцендентална раван ове поезије чини се да и не постоји, мада осећамо њено присуство. Она није изван ствари – настаје, живи и нестаје са њима – те је и њихова *мистичност* ненарушава, будући да се поново рађа, у истим врстама и подврстама биља, птица, једнако важним у целом поретку света, и бића, колико су то и животност анђеоског праха, или пепела што остаје за демонским походитељима наших снова и збиље, као њихова, и наша, невидљива, унутарња природа – сама суштина, што се испољи под посебним, ултравиолетним зраком поетске луцидности, а коју ухвати љубавна, песничка форма, као *структура смисла* – поетски знак који је види, чита, прозира, дочарава, и слави, у њеном властитом унутрашњем устројству, и такву је отчарава, зачарава, и чува – по мери њене спољашње и унутрашње збиље, које су једно. Попут маленог предмета, у песми “Игла моје супруге” (*Песме 1984-1994*), са стотину њених “неверовано брзих убода у фину тканину”, али и са тајанственим њеним, јединим, сребрним оком, којом мајушност те корисне стварке наговештава и нешто посве друго од онога што чини – величајући саму себе “загонетним поступцима”, и прелазећи у сасвим нову мистичну бодрост својих

изазова, којима ваља бити на расплагању, “било кад и на било ком месту”.

Позорност тог празног ока, над живахним и спретним бодом, уистину бди у посвемашњем простору Ристовићеве песме, дарујући му свој просев, и леденост своје тишине.

У Ристовићевој разуђеној енциклопедији живота и смрти, озарења и саблазни, тако је и сам песник, или сугерисани “лик” песника, најчешће пред једва савладивим изазовом двојности, скромна појава - вазда иза призора који нам предочава, са хумором, иронијом, или са уздржаном емоцијом и страхом. И сам готово да је хипостаза укупних диспропорција малог и великог, видљивог и невидљивог, које налазимо, посувда у Ристовићевој песми, која нас ипак не оставља без достојног одговора у поетској логици коју његова поезија отвара, својим повратним следом, у простору сваковрсног прожимања слика, боја и гласова. Једна *холограмска пројекција* свеукупности – оностраног и ононостраног, ефемерија и есенције – напаја његов верс као сама еманација суштина, чији нам се сукус чини готово чулно, недвосмислено присутним.

“Филозофичност предмета”, и језика, о којој говори Ристовић, тако постаје не само предуслов најнепосреднијег сазнања, већ и краљевска дисциплина савладавања празнине што се отвара након сваке инстанце на животној сцени испуњеној вредношћу тренутка. Чудесност језика у томе је, пише Ристовић у постуخمумно објављеним *Малим есејима* (1995), што

се ствари “преображавају у њему, долазе до спознаје о самима себи, потиру се или потцртавају, замењују места како би наново, сада не у конкретном реалном простору, живеле неки свој други живот, испуњавајући по ко зна који пут, откако је поезије и нас, празнину која остаје након доживљеног”.

И у најкраћим Ристовићевим песмама чује се шумор лишћа, новина, шкрипа снега, цилик пруге, цактање маказица што секу нокте, посвуда лете дрвени и метални предмети, богови и демони шаљу своје знаке, и ова поезија их прима са добродошлицом онога који се не боји “Нечег него Ничег”. А “Поезија нас непрекидно подсећа да имамо ова чула: очи, нос, кожу, ухо, да при томе можемо видети оно што чујемо, чути оно што видимо, опипати оно што гледамо, осетити мирисе звукова”, пише Ристовић. Неизбежно ћемо се стога изнова сетити опасности Данила Киша: “Слепци, птице, анђели, руже, љубичасто мастило, свет горког новалисовског сна, читав арсенал заборављене поетичности, папрати, шешири од цвећа, шуме успомена – све је то нашло поново своје место у песми, не као површна сликовитост и као кулиса од картона, него све то одаје једну есенцију, како би рекао Рејмон, есенцију која је чисти мирис живота и која постаје материја за поетско уживање”.

Уистину, свему је у Ристовићевој поезији дато право да уђе у песму, и она је, усмерена ка свему, постала од *свећа* и *свих*, сачињена тако да је све ту изаткало, чини се, песму о себи. И све је подједнако могуће, у духу једне особене лиричности, у замаху

и ритму оне древности и модерности, која каткад зближава просветљујуће тихе стазе будистичких поклоника и урбане застанке америчких и европских песника прошлог века – што не траже, нити нуде, ни трајна решења нити догму, већ дијалектичку игру дисхармоније и реда, пустоши и смисла – у најбољем случају – оно потпуно испуњено искуство јединог могућег – до краја освојеног и проживљеног часа.

Поезија је ту пут, више него задаћа и постављени циљ, не резиме нечег смишљеног и до краја сроченог, већ скица пута, и његов траг, вијуга размишљања. Допунимо ли регистар Кишових асоцијација на Ристовићеве “чисте мирисе животе”, можемо стићи и до оних песника, чији је поетички избор – како пише и један од тумача поезије Роберта Крилија – песма као “чињеница сопствене активности”, што постоји у себи и за себе, тако да на њу можемо да мислимо не само као на “израз” већ и као на “догађај”. Остварење таоистичке “неусловљености” – прсте и посредне чари искуства, саме поетске праксе садашњег времена – коју у исти мах можемо назвати “пажљивом, враголастом бескорисношћу која садржи одигравање и увећање суштинских особина”.

Те и онај дослух Ристовићевог “ветропира и ветропирке”, тако лековит, и сва она сметеност, загледаност у простор, беспосличење и скитња, нису друго до пут ка освајању суштинског залога – пуноће неусловљености, догађајности једног јединог тренутка. Као што се и хитање Ристовићеве поетске реченице остварује као највеличајније остварење поезије саме,

преобраћање у оно што је, како пише у *Малим есејима*, “њој самој било довољно”: “да означи судбину људског постојања као непрекидно варирање маште од једне могућности до друге, вазда испуњена једним, реалним тренутком “.

Као да налози стварања и постојања, у неком посебном сагласју, налазе себи иста места, у поезији – тој реченици којом се једновремено стиже и упамћеном и замишљеном – засигурно, увек неком новом почетку, што у обиљу неисказаног, и неисказивог, не обећава ништа друго до даљи наставак. За Ристовића је таква стварност најплоднија “бескорисност”, или, стварност поетског сна. Нека изненада отопљена, озарена тачка путовања. Јер “Поезија је нарочита врста маштања, усмерена према темом уобличеној материји. Све је испуњено њом. Као добар разговор али у коме се не разазнаје ни један од саговорника”.

Посве у знаку једне од теза Петера Слотердијка, тог песника међу филозофима, исказане већ насловом његовог есеја, а која гласи : *гоћи на свети – гоћи до језика*, лиричар Ристовић управо тако, лирски, неагресивно, и без повишене реторичности, али, и не одустајући од својих поетских изазова и поставки, чини се и у немогућем исписује – са једнаком даром ослушкивања “материјалности збиље”, и њене флуидности – своја неодустајања: жар са којим у играма под дрвећем, детиње, и младалачки, али и меланхолично, сред одрастања, у осами, запитано тражи “одакле допире глас као златна игла у коју је уденут конач вајкадашње љубавне песме” (*Мали*

есеји). И тај глас је заправо сав склад, или измирење, које не поништава стварност околних предмета, а не ствара ништа друго до мелодиозни траг осећања сигурности. Поезија и егзистенција се, тако, у својим жудњама, показују као међусобно солидарне, како каже Слотердијк: “Самоекспонирање и самоистрајавање су конститутивна кретања” – потези “праве метафизичке делатности”. Стога и тамо, где се то чини понајмање остваривим, у крајњим, заграничним искуствима, “када се експонира”, када нађе свој глас, своје речи, поезија казује управо то “да егзистирати, значи истрајавати у светској ноћи.”

И Ристовићево осећање “безбедности”, онај конач што прошива његове стварности у сасвим обични па ипак величанствени ћилим овог и оног света, које каткад дели гробна трава, а каткад спаја она са пролећних ливада, где и *Христӣ час лежи над пољем, / час хода пољем*, или она, о чије се влати у свом првом ходу ослања Немања, детенце “засад невидљиво” – није друго, до нови облик разговора, глас златне игле, и одговор светској ноћи, који сажима, и често понавља Ристовићев једноставан ритам песме:

*Савршенство је у довршености
онога што никада не може бити довршено.
Зар је шрава довршена, а тек дрво?*

(*Плаћно*)

Негде је Ристовић забележио да му се чини најважнијим од свеукупног ишчезавања сачувати “један пуни тренутак”. “Уновчити остатак”, пред нестајањем.

Учинак његове поезије је управо подигнути ниво линије одбране, што није само накнада за губитак. И није само лични глас, већ оно што поезија уистину чини – додацујући коноп спаса, свакоме од нас. Савременику, сапутнику, или некоме незнаном, будућем. Знак, или писмо охрабрења, исписано на светлој страни таме. Онако како се обично пише тестамент, да би у њему била видљива вредна заоставштина, видљиви белег времена и света, или просто, једина вечност, садржана у поруци љубави.

*Рекоше ми да шрава ни о чему не говори
нејо да онај*

*коме је шјо на ѡамеши и шјо би и сам хшео
рећи*

док седи у шрави

или док налакћен лежи у шрави

сшавља у њена шобожња усша.

*А ја, сшорећи се са друћима колико и са самим
собом*

и идући преко шраве,

*ошажам да је свака сшабљичица у разшовору с
оном до себе*

и да ми се, све заједно, обраћају једним

шласом,

*који ми удева у ухо
царолију љубавне реченице.*

(“Тајна”, Дневне и ноћне слике)

У јасности тог сазнања, и благој, свуда присутној једноставној и старински отменој, непосредној а ипак уздржаној емоцији, понајпре видим поетску реч Ристовића.

Снагу такозване његове мале песме, или баладе о истрајању.

Док модерност овог певања и сама непрекидно интригира, будући да пристиже, у свакој од песникових књига, са новоприспелим таласом енергије и поверења, што активира прастару снагу песничког заната која почива у обичној речи. Не залазећи у митске регионе, нити се ослањајући на колективно памћење као једину и нужну ризницу проверених појмова, звукова и слика – илуминантна, она своју аутентичну и стога увек живу жицу модерности црпи из неког свог особеног фундамента – из личних сећања, завичајаних албума, породичне историје, када их усваја са емоцијом и поверењем, али и из хронолошких трагова времена, када им обелодањује скривена, прећутана значења, измакла хрестоматијама, записана у самим судбинама. И чини то са истраживачким жаром и скепсом, продевајући свој двоструки ред опажаја кроз кинематографску оптику, и хитрост емитовања збиљских и могућих слика.

Сензибилна и објективна, лирска и иронична, динамична и рефлексивна, Ристовићева поезија

развија проседе који није био познат лирском дискурсу осамдесетих, а који постаје његов поетски хабитус и лирски карактер његовог писма, његов уверљив, и плодан поетски траг. Енергија његових песничких слика, и њихова дијаметрална укрштања, што почев од збирке *Та поезија* превазилазе меланхолију раних записа, новим ритмовним целинама емитују неусиљену, незауставиву разноврсност, упитну разностраност, разоружавајућу свежину и уверљивост надреалистичког набоја, што искри из сваког фрагмента, или малих вербалних медаљона, из сваке деонице Ристовићеве ритмичке стиховне фразе.

Готово неизбежно, сетим се Превера, и импакта његове прве збирке *Речи* (1946), његових вербалних каледоскопа, који су унели вишестраност у панорамске снимке свакодневља, и потом, у следу година, и изван надреалистичких слика, или сред њих, умеле еманирати спонтаност, интиман тон, уграђен у разноврсне стилове, и расположења, сачувавши тако обележје малих *прича*, *повести*, које је и сам Ристовић, преведећи Преверову књигу *Histoires* (1963), објављену под називом *Поезија* (1969) одредио као “*својство* дивног и многостраног лирског проседеа који плени”.

Како је записао у свом поговору за ову књигу, Преверов свет, “целовит у настајању”, попут је олује што се диже из свакодневне баналности. Освојио је читалаштво васцелог света, те је без сумње импресионирао и свог преводиоца – управо “реалношћу која је лирска” – будући да је читаво краљевство слика, што извире из Преверове стваралачке “филозофије

беде”, у стању да одрази и уметнички еманира разноструке визије, или, како би формулисао Ристовић, сам живот – ”махнит, благ и суров”, што је у стању, дакле, да из прашине свакодневља ухвати супстрат, *необичности саме обичности* – која остаје упечатљив, заједнички белег читаве процесије слика што се рађају под уличним светилкама, или у оскудном кућном мизансцену, у озарју малих прича или пак бизарних, драматских обрта, призора неправди, друштвеног апсурда и фрагмената огољујуће историјске збиље ухваћених ширококутним објективом стиховних призора.

На том платну, допуњаваном небројеним стваралачким потезима, Преверова сетна и иронична Ода Беди (*О блајонаклона Бедо/га не постојојши шребало би те измислиши*), из књиге коју је Ристовић превео, није друго до свесно одабрано поетско фокусирање два збиљска плана која ће касније формулисати Преверове “Маштаонице” (*Сунце ноћи*, у преводу Радивоја Константиновића, 1983) као “немогућу магију/вртешке слика, лика и прилика/ живота”, изоштравајући при том и основни оксиморонски запис: *Боја светлости /и боја шмине/близнакиње су/ истје светиљине* – који постоји као природно светло Ристовићеве песничке *лојике алоичности*, оса која емитује вехементност његових слика, што увек доносе два призора у исти мах – реалан и претпостављени, личан и објективан – допуштајући им да говоре из себе, самом истином те двојности.

Познати, мали свет, обојен каткад мистиком, где и у Превера “нешто куца негде”, са узбудљивом,

тајанственом једноставношћу, или опори његов мозаик од “шкриљаца” – што чини видљивим да “У позоришту живих бића/свака ствар има да одигра своју улогу/ да се појави и нестане/уплаши начини задовољство изазове сузе / и смех (*Сунце ноћи*) и песника Ристовића, Преверовог читаоца и преводиоца, учврстили су, верујем, у његовом генијуму, двојаком уверењу, да су фанстастичка и надреална, колико и невина нарав, што потиче “из природе саме” – а тиме и близаначка страхотност и драж које уметност еманира – насељене у сваком микропростору света и интима, да бораве у свакој тачци реалног, и да је најпримеренија песничка мелодија она која је сачињена од речи што су у стању да то двојство искажу, чинећи праоснову уметничког ткања.

И стога су, у Ристовићевом писму, његови редови и од сукна и од свиле, од траве али и од леда и стакла, исткани с подједнаким уверењем и покрићем. А оживљена је њима једнако топла колико дезилузиона поетска перспектива, са својим меланхоличним, хуморним и иронијским обзором. Читава хуманистичка потка Ристовићевог виђења света и његовог певања, саздана од самих егзистенцијалних суштина, у исти мах је и разлог што сваки пренаглашени продор у расап слика у њима ипак изостаје, што су оне, у иницијалном гесту и исходу, упркос раскоши свог отвореног дијалогског поретка и ројења, сабране, и у свим варијантама или у својој суми, збране под окриљем свог невидљивог и спонтано прихваћеног и заштитног, симболичног значаја. Као да извиру из истог извора:

стабла, корена травке, или крунице руже.

Надреалистички и маштарски излет у немогуће ухваћен је тако у праоснови свих песникових елементарних и крунских појмова, чија је двојност још наглашенија.

Ристовић не пропушта да у својим есејима нагласи, а стиховима сугерише, да његов “надреализам” саздан од *предмета, ограда, и слика*, постоји “у некој врсти чаробне и натприродне истине”.

Питање је нашег властитог умећа и воље да досегнемо ову “домишљатост”, што потиче из саме поставке света – да је освојимо, у себи препознамо, како је била и наша домишљатост – тиме што бисмо пристали да се “удвојимо”, и да је пратимо у оном већ успостављеном поетском поступку, којим дише у самом постојању, одашиљући нам безбројне поруке о себи. Песник је, у таквој перспективи, понајпре посебан прималац сигнала. Стога читава поетска авантура и зависи у неку руку, у Ристовића, од русоовског “природног човека”, песника и његове потпуне способности разумевања себе самог – као свега другог. Стога живети, и спознавати живот, у његовој поетици значи пре свега служити се *свим чулима*, првим и најпоузданијим способностима које нас квалификују да будемо осетљиви примаоци представа и познаваоци непосредне, изворне појавности, али једнако тако и кадри да *духом* – којим, по Русоу, највише “осећамо” живот, природу, ствари, и сав свет – будемо најближи себи.

Ристовићева двојност ту је само прва основа, која тражи “апсолутну” песничку спремност – ништа друго до *расцусносѝ руже*: одговор маштарству креације света, једном готово увек иницијалном, заносном гесту, који не познаје поделе на дух и тело, чула и ум, више и ниже регионе бивства те ни свог стваралачког посланства, будући да у свакој замамној промени, и у сваком трену, мора и може остварити другост, спознати и огласити – мноштво. Човек, та русоовска *бројна јединка*, сред бројне различитости света, у Ристовићевој поетичкој визури у песнику налази свој прононсирајући медијум, како би сам Ристовић рекао, инструмент – *сачињен од кошѝију и меса* – чија творевина рађа онај посебан “сиромашки сјај”: дар обасјања, којим сијају слике и одрази неизбројивих различитости. Изузетност дара стога је у Ристовића увек “извесна психичка супстанца”, својствена детињству, која у песничком делу налази свој језички еквивалент. “Давно, у детињству утиснути у свест, доживљаји у уметничком делу искрсавају у својој наивности, свежини и непосредности”, каже Ристовић (анкета часописа *Поља* 1974) – и то је уистину сама суштина Ристовићеве “теорије” песништва, његова “надреалистичка” новина, којом песнички свет искрсава, управо у његовом делу, у својој необичности, и оној свежини коју носи у сваком животном фрагменту. “Довољно је да удахнете мирис који се шири у виду концентричне распустности, па да свет прихвати *ново обележје*”, пише песник у својим *Малим есејима*, док се управо у његовом делу посведочује увек неки од најконкретнијих и најсуптилнијих начина да “бројна јединка”, у свом “изузетном дару”, узврати важности

сваке нијансе те новине, што се у поетској дисциплини не поимају као теоријски скуп варијетета, филозофски или религијски апсолут, већ као једноставна моћ коју исказује целина – захваљујући својим деловима.

У односу на конвенционално схваћени, фиксирани апсолут, у Ристовића целина увек подразумева неку другачијост, и сугерише и свакад другачији пут ка њој: *“Наћох Боја,/био је мален и мањи од било кої малої предмета: од лавице чиоде,/Од зрна жићарице, од шруни материје/која лебди у ваздуху и видљива је тек ако је осветлимо/јаким извором светлости”* (“Други пут”, *Празник луге*). Ни бескрајност, та вечита песничка опсесија, ту више није друго до прстохват прашине, једна од заустављених могућности, у песничкој осетљивости намах означена “догађајем од посебног значаја” – тренутак, или сам случај – којим нам се обзнањује као “нова новина”, нарастајућа со поезије Александра Ристовића, која неком супстанцијалном сагласношћу, што подразумева разлике, везује и Ристовићеве песничке форме – баладу, елегију, малу поетичку распру, и модификовани хаику, песму која каткад има три, а кадикад и четири стиха, и свакако фигурира као најмања од свих форми Ристовићеве “мале песме”.

Сваки од ових поетских облика биљурна је чудесност, којој је приступ увек вишегласан, вишевластан – као “посао са више значења” (у истоименој песми) – невидљива кутија, са невидљивим кључићем, “којим покушавате да досегнете /такозвану оностраност/предмета и поступака”. Но свакој од тих

брушености, што задире у суштинску важност материје која чини живот, нешто увек и преостаје, преокреће се у нову могућност свог неоткључаног и тек оглашеног посланства, јер није друго, до целовитост делића постојања. Огољен, каткад, за гладних година “сведен на пуко ништа” – у свету који је такође “безрук,/ безоок, безглав” – тај фрагмент међутим, у двострукој равни *Хладне љраве*, где је могућ и разговор самих скелета, и “имагинација костура” – чини да и ништа у Ристовића, никада није до краја и уистину ништа, већ заметак, “грађа” за будуће постојање.

Ни бескрај, одакле потиче распусни окрет руже, ту није далеко, јер и она сама може бити и овде и тамо, а да тај став не изневери поетику здравог разума: оностраност је једнако присутна могућност као и она друга, која преобраћа својства, из једних у друге, јер је заправо оно Ристовићево “Стварно и нестварно у исти мах”, што и постоји ради будног погледа на ово овде, и сада, “метафизичког дотурања истине привидима сваке врсте”, или “оправданог очијукања са објективном стварношћу”: *Нећу ошћићи да ледам у оно шћо не љостћоји/и шћо не бих моћао именовати/након лледања./осим речима које означавају оно шћо љостћоји./уистћину, важно ми је љостћојање било коћ бића или било коћ љредмета./сићушностћи/колико и оћромностћи./оноћ шћо је малих размера и које љошћово да не заузима никакав љпростћор/и оноћ шћо је великих размера/и које исћуњава сав љпростћор./обухватћајући његове четћири димензије :/ширину./висину./дужину/ и дубину (...),* говоре, са невероватном прецизношћу, стихови Ристовићеве песме (“Чиним то ради других”, *Слећа кућа и видовићи*

стианари), подвлачећи црту која би се могла схватити окосницом модерности певања оних генерација које су, након Ристовића, ступиле на сцену српске поезије краја века: *Имам гар шек да именујем/ не дух но само њошјање*.

Не треба заборавити да Ристовићево каткад заобилазно, посредно, каткад огољено и непосредно, његовој поетици прирођено и упоришно, “оправдано очијукање са објективном стварношћу”, није друго до још на један начин наглашена поетика једноствости.

Може се рећи – и посебна верзија Русоовог отпора *угесу цивилизованог човека* – један вид такође живог, и увек актуалног поетског ангажмана, који није далеко од негдашњег Миљковићевог поимања “поезије као апсолутног и недемагошког облика хуманизма”. Једнако тако ни од постмодерног императива *јовора стварности*. Нити пак, додајмо, оне вазда нужне етичности “чистог погледа”, разликовања истине и привида – посебно битне у ери њихових енропијских замена, у империји технолошких и комуникацијских чуда. У њој је залог оне повратне моћи обиља која приспева из очевидности, колико и из талога унутарњих спознаја, и бесцене накнаде коју пружа “сиромашки сјај”, неидеологизоване, ни за тренутак поремећене реченице постојања – песме, која, на заманом трагу руже, у окрету од привида ка истинама, нуди “сигурнију повест, задовољство и тежину света” (*Мали есеји*). Или, казано Ристовићевим стиховима: *Бої, Слобода и Бесмртност:/ да великих ли шема./ То ја и јоворим о њима/ јоворићи о кайи кише и ветру!* (*Песме 1984-*

1994) – где сва љупкост овог преокрета, што носи пах и седимент хаику исписа, нипошто не занемарује ни “филозофију здравог разума”, поетски продубљене русоовске филозофичности, по којој “Није највише живео онај човек који је највише година бројао, него онај који је највише осетио живот”.

Разумност изван рационалног, Ристовићева “нада и расипништво” имају покриће и у његовом поетском, непатетичном, прочишћеном дотицају самог дна удеса, што га промптно укључује и у свако поглавље велике светске приче о поетској модерности. Довољно је сетити се стихова: *Господе, стигао ми је до ушробе/ твој суштинствени пољубац: / од клинаца је, од чавала/ од ножева са двоструком оширицом*, из књиге *Коси и кожа*, исписане у целини у духу својеврсне поетске аскезе, и остати затечен, зустављеног даха, каогод и пред сасвим другачијим, раскошним озрачјем *руже љреврљивке* – оне посве различите стваралачке могућности проносирања хумане позиције, развијене у духу поетске екстраваганције, еротизма, ласцивности, са ваздашњом ристовићевском аромом престапа – коју проносе неуки ђак, протува, пијанац, гост на свадби, раскалашна и румена невеста, гошћа на гозби, или онај вечити сањар и призивар опсцености – па се наћи на батајевски осветљеној страни света, што у кључу еротизма, слављењем престапа, опева у ствари светковину живљења, онај тренутак који га чини чаробним, и у тој чаробности божанским. Где је у исти мах на делу посведочење, одигравање и увећање конститутивних одлика људскости, постојања самог.

У сваковрсној екстравагантности која избија из парадоксалне једноставности Ристовићевог стиха, подигнут је дух опоја, невине дионизијске чаролије, која је у исти мах и вид Ристовићевог сталног отпора општим местима књижевности, догматици и рестриктивном рационализму, или, једноставно, празнорекој реторици. Са непресушном инвенцијом и маштовношћу, тај отпор се у његовој поезији исказује као иманентна естетика додира, осећаја, или потреба да се поезија суочи са сликом стварног човека, и отвори његовом самосазнању.

Између појмова *еџзистенција* и *речи*, у Ристовићева је успостављена непосредна и непрекидна, жива веза, непрекидно, и непосредно, струјање значења.

У својим есејима Ристовић често истиче став да поезија “није све”. Али између оног ништа, што сјаји у нама, и изван нас, она види, и гради опипљиву, стварну могућност спонтаног сусрета наше природе и природе стварности коју живимо. Када пише да “Рука поезије мора уистину бити рука сиромаша, и да њена лепота мора долазити из ње саме”, Ристовић зна да је привилегија поезије њена непосредност, и једноставност, њена готово огледалска природа. А огледала, пише Сарамаго, прихватају, али и одбацују – у њима смо оно што уистину јесмо. Једноставност тих огледалских порука јесте у Ристовићевој песми говор о ономе што нас уистину чини: “сјај и јад наших чињеница” – или обрнутим редом: “јад, и богатство”. Поезија као домишљатост и “бескрајана могућност варирања маште”, једина су њена и условна хиперболичност – у суштини, бесконачна сума

могућности да се исказе њен увек обновив хуманизам. Уверење да “постојимо/ у самој потреби за постојањем”, а да ниједан вид дуализма – живота и смрти, душе и тела, предмета, природе, и културе – није ту призван да укине безмерно богатство те исте пукости егзистенције, нити суштине бивства – готово необухватне сфере њихових међусобних спона, узајамних додира, и обасјања.

Промењив и жив, Ристовићев поетски универзум у стању је да спрам вишеструктурних, неопипљивих пројекција живота постави своје постојање као најживотнију представу о њему. Јер Ристовићев “оптичар” није нико други до онај што најстварнију стварност носи у духу, са пуним залогом интимног дотицаја. Творац огледала, дакле, у којима је слика о постојању самом. Оптика Ристовићевог вечитог луталице стога је у исти мах и она анонимног усамљеника, у замкама властитог, али и општег човековог усуда, но исто тако и песника, нагнутог над његовом “свакодневном невољом”, заробљеног једном или другом оскудицом – елементарном људском прикраћеношћу. То је оптика коју песник не изневерава, ни када је у позицији слободног израђивача сочива, на трагу Преверове “Песме стаклоресца” (*Поезија*), који увек са извесним одахом може рећи: “Како је лепо/ оно што може да се види/кроз песак кроз стакло/кроз решетке...” Или, када може изрећи, попут Ристовића самог, да је “дотурање истине привидима свих врста” наша једина сигурност у несигурном свету. “Ићи дуж пута – за обрисима крила – посртати са лампом

милосницом” – а осећати ту “сигурнију повест, задовољство и тежину света”.

“Понекад нам је заиста потребна та зебња, те крхотине у срцу, та магла око главе” – да би се сав голи инструментариј нашег опстанка сагледао у сасвим новом светлу, ухватио “мирисом двојности”, пише Ристовић у својој поетској прози (*Писма сањалици*) – “као кад се куцне о неки предмет, и он изненада ослободи кретање у свим правцима”. Или, као када “спајате садашњи час са вечношћу, сталност и промену”.

Ристовићев разговор са душом, тако посебно исписан, уистину је спајање два краја невидљивог, доступан само сањалици, који поетику времена и простора сажима у необично виђено суштаство: у посвете ономе што потиче од саме “природе ствари”, у којима је затворено и оно најближе оку сањара – илузија, коју стварност протицања, то *нишџа* што нас чини, исказује као потпуну.

Но тај неочекивани обрт, везаност два краја нестајања, оног прошлог и оног будућег, онога што је већ иза нас и оног што поуздано предстоји, Ристовић једним поетским тренутком обједињује и у безмерну потпуност свог разговора с душом, и крунише га као вазда могуће присуство јасних целина, “из којих настаје делатност сузе, отиска стопала, жабљих облака, луне у коју поверовасте”. Облик и обрис тренутка – што је у једном часу моћан, док га већ у другом даље носи тек душа сањара, најважнији посед и омаж времену свих времена – *сањарење* само – тако важно и одсудно као да је оно само “со земље”, њена есенција, одлучујућа за

опстанак света – једна је од најлепших, у нашој поезији, и најсуптилнијих, љубавних посвета писању и самом постојању.

Тај “живи хербаријум”, који један мирис прожима другим, и траје, то сањање на делу, у својству онога што је власно, и једино у моћи да преобрати данас у сутра, разумевајући несталну природу света и ствари, привид над привидима, и његову етарску суштину – није друго до обећање, које је души, и поезији завештано, и једино њима, оствариво: “Љубав као увод у неко другачије састајалиште” – онај фантастични призив још необзнањеног разговора, тајна могућег, која покреће следећи корак, окреће следећи лист – “удева у ухо/ чаролију љубавне реченице”.

Ристовићев стиховни вез налик је манастирској лози. Познаје свето, а не одваја се од камена, дрвета, које обавија, од руке која ју је одгајала. Или је она та која је предала живот, живахност, опој, истрајност и жилавост њој – вијугавој издрживости и мудрости писма. Не знамо шта је ту пре и више свето. Одиста светли, у светској ноћи. Сигуран пут кући. Некој удомљености у нама, завичајности оне песничке могућности да спозна реалност а сачува дар сновића – игру поетског вида и маште, интуиције и инвенције, у којој изгубљено може и мора бити изнова нађено. Као што и сусрет свих времена у чистом, елементарном обасјању простих истина, и залогу трајања, мора бити саопштен – као да се први пут збио у том чудесном и страшном врту света, у тој речи, којом се отвара, а која сваку појаву у њему изговара понаособ, са осећањем

скрушености и узвишености. Сјаја и тајанства. И тако пева.

Једна од последњих песама – “Зима 1993”, у једној од последњих, постхумно објављених Ристовићевих књига (*Песме 1984-1994*), не опева врхове света, и узвишена стања духа, већ врхове на рукавицама песникове супруге. Сама их је исплела, каже песма, “од грубе сељачке вуне купљене на пијаци. //Али сваки прст на њима израђен је у различитој боји/а онај заједнички део има црвене крстиће /са обе стране, и они су од вуне”. Када је напољу студен, или кад нестане светла, ти крстићи “сјаје се у мраку као да су од злата” (...) ...”Увече, покривени до браде, читамо /из наших књига при црвенкастој светлости крстића”... Као и манастирска лоза, и ово плетиво, или у некој другој песми, просто, трава – стихови Ристовића што памте детињство сновића, и виде у својим поетским сновима збиљу човековог детињства – могућност да реч почне изнова – бележе сву чаролију љубавне реченице, која не може бити изговорена цела, до краја.

Ристовић ми је увек деловао као помало заклоњена, тајанствена појава, урођена у мноштво, коју бисте једва препознали у градском метежу, у шетњи, или аутобусу. Можда би га разликовао тек замишљени поглед, црни цемпер високе крагне, као у француских егзистенцијалиста.

Била сам уредник две његове песничке књиге, а у Редакцију у којој сам радила свратио је два пута – да их донесе. Није звао телефоном да се узрујано распитује о судбини својих рукописа, није се понашао као писац

од важности. Није држао до функција и звања. Није наступао у јавности, заговарао ове или оне песничке токове, држао говоре, гостовао, нити је био пречесто позиван, о свачему питан, слављен, награђиван. Нити је, чини се, за то марио. Био је презаузет, испуњен тиме што је био Песник – записивач своје љубавне реченице – метафоре песме о истрајавању у светској ноћи. Реченице, коју је немогуће сустићи. Зарад ње и оне неотклоњиве ноћи, знао је да ваља почињати изнова, готово испочетка. Бити песник. Посвећен тој једноставној свакодневной навици, “од посебне важности за мој живот” .

Шта би о томе могло боље сведочити од књига које је Ристовић објављивао ритмички, готово сваке друге године, а које су зрачиле и својим старим, и новим значењима, а готово је свака била изведена са прицизношћу нове стилистичке дисциплине и у вокабулару за њу осмишљеном – као да је ту и у том часу и настао. Или од оног фасцинантног сандука са рукописима, који су га надживели, стиховима и лирским есејима, који су објављени тек након његовог одласка.

И у интерпретацији, у читању Ристовићеве поезије, свакад је могуће стати на нови ниво, почети из другог кута. Застати на једном видиковцу, а знати да постоји и други, који тек чека. Ускликнути, са одушевљењем, и чинити то опет, рефренски, као Рејмон Кено када је настојао укратко дочарати дело Бориса Вијана: “Али ни то није све”; “Не, ни то није све”!

Када мислим на Ристовића, мислим на тајанство те кутије. Није она двоструког дна, кутија илузионисте. Једноствано, песничка је – и стога је без дна.

У њој је могуће наћи многе бескраје: дневнике постојања, читања, сећања, имагинарне списе, читати их понаособ, или сагледати заједно, у свеукупности, која извире из маленог региона речи, а из њене унутрашњости допире свуда њена обасјавајућа моћ, њено знање, истраживање, претпоставка, машта. Моћ обичног погледа, и готово детиње, чаробњачке инвенције, способне да зађе иза привида непрозирности, и упуту нас разазнавању што је каткад и *иза* моћи говора, у луцидности једног јединог погледа.

Уза све, имати ту моћну слободу од знакова који су Ја, а који га њему изнова враћају, са поузданим благом свега виђеног, схваћеног, призваног. И на великом путу свиле и трава, обухватом чула, мисли и погледа, саздати тај холограмски потпис са “љубичастим знаком” на папиру – без завршне тачке у реченици, без маргине.

А то је већ енигма, и чаролија, са именом Ристовић.

И изнова откривена насушност поезије. Поверена сржи писања, Души Писма, у бескрајној ноћи света, која се, напokon, и негде, покаткад, ипак мора повући: “Толико сам самовао да ме се и ноћ одрекла, измислих песништво не за доколицу но да бих живео... “

Тања Крајујевић

Земун, јануар-март 2013.

БЕЛЕШКА ПРИРЕЂИВАЧА

Све песме овог избора пренете су из првобитних издања поетских збирки Александра Ристовића, у аутентичном облику. Приређивач је, у фуснотама, упутио на извесне ауторске или уређивачке омашке и штампарске грешке, присутне у појединим песмама тих издања, које су овде исправљене.

Избор хронолошки прати и преноси поезију Александра Ристовића, према годинама издања његових књига.

У корпусу књига, сачињених на темељу рукописне заоставштине, које су након песникове смрти приредили Милица Николић и Милош Стамболић, а објавио Нолит 1995. године, публиковане су, уз књигу *Мали есеји*, и четири књиге поезије Александра Ристовића – *Коси и кожа* (поема), *Неки дечак*, *Свештиљка за Ж. Ж. Русоа* и *Песме 1984-1994*. Иако све носе исту годину издања, песме из овог избора представљају их према хронологији настанка самих рукописа, на коју указују белешке приређивача: поема *Коси и кожа* написана је 1982-1983, песме из збирки *Неки дечак* и *Свештиљка за Ж. Ж. Русоа* настале су у периоду 1988-1992, док обиман избор *Песме 1984-1994* већ својим насловом упућује на раздобље у којем су песме настајале, те је тај временски след поштован и у сачињавању овог избора.

Лирске форме, попут малих есеја и цртица, од посебног значаја за стваралаштво Александра Ристовића, иако носе високу књижевну и поетску вредност, на жалост, нису могле бити уврштене у ову књигу.

Посебну потешкоћу при сачињавању избора представљале су Ристовићеве књиге поезије сачињене у виду обимних збирки ненасловљених песама (попут књига *Дневне и ноћне слике*, 1984, *Плаћно*, 1989) и поеме *Коси и кожа* (1995), или пак дужи тематски обликовани циклуси унутар појединих збирки песама. Иако ове форме чине сигнификативна, специфично мотивски акцентована гранања, или “подврсте” основних Ристовићевих поетских огледања, поштујући обим овог издања, представљене су мањим распонима селектованих песама.

Циклуси ненасловљених песама – *Повраишак раишника*, *Из џејне бележнице* и *Даниноћ*, означени годином 1994, из рукописне грађе (*Песме 1984-1994*) очевидно припадају концепту замишљених и недовршених целина, и овде нису заступљени, те се овај избор завршава песамама из припремане збирке *Ноћни суд* (датиране 1983, а публиковане такође у постхумној књизи *Песме 1984-1994*), будући да носе пун печат довршености и да су исписане у маниру најбоље Ристовићеве поезије.

Велику и топлу захвалност за сваки вид помоћи у приређивању књиге дугујем породици Александра Ристовића и његовој кћери Ани Ристовић.

Т.К.

БЕЛЕШКА О ПЕСНИКУ

Александар Ристовић рођен је 1933. године у Чачку. Дипломирао је на Филолошком факултету у Београду. Био је професор у чачанској гимназији, а затим уредник у издавачким предузећима “Младо поколење” и “Нолит”, у Београду.

Објавио је књиге поезије:

Сунце једне сезоне, Нолит, Београд, 1959.

Име природе, Багдала, 1962.

Дреће и свећлосћ унаоколо, Просвета, Београд, 1964.

Венчања, Нолит, Београд, 1966.

Текстови, Просвета, Београд 1969.

О путовању и смрти, Нолит, Београд, 1976.

Та поезија, Нолит, Београд, 1979.

Улој на сенке, СКЗ, Београд, 1981.

Нигде никој, Нолит, Београд, 1982.

Горе и доле, Градска библиотека у Чачку, 1983.

Дневне и ноћне слике, Народна књига, Београд, 1984.

Слеја кућа и видовити станаари, Нолит, Београд 1985.

Лак као перо, Библиотека “Распуст”, Нолит, Београд, 1988.

Some other Wine and Light, Selected poems, The Charioteer Press, Washington, 1989, у преводу Чарлса Симића).

Плаћно, Народна књига, Београд, 1989.

Празник луге, Просвета, Београд, 1990.

Посхумно су објављене Ристовићеве књиге поезије:
Хладна шрава, песме. Матица српска, Нови Сад, 1994.

Мириси и џласови, поезија, у избору Павла Зорића, Српска књижевна задруга, Београд, 1995.

Издавачка кућа “Нолит”, објавила је, такође посхумно, избор из песникове рукописне грађе у пет томова, који су сачинили Милица Николић и Милош Стамболић:

Кост и кожа, поема. Нолит, Београд, 1995.

Неки дечак, Нолит, Београд, 1995

Светиљка за Ж.Ж. Русоа, Нолит, Београд, Београд, 1995.

Песме (1984-1994), Нолит, Београд, 1995.

Мали есеји, Нолит, Београд, 1995.

Ристовић је написао и романе *Трчећи пог грвећем* (1970), *Писма сањалици* (1972).

Бавио се превођењем (Жак Превер: *Поезија*, “Мала књига”, Нолит, 1969) и књижевном критиком.

У избору и препеву Чарлса Симића изашле су две књиге Ристовићевих песама на енглеском језику: *Some Other Wine and Light* (The Charioteer Press, Washington, 1989) и *Devil's Lunch* (Faber and Faber, London, New York, 1999).

Александар Ристовић добитник је више назначајнијих признања за поезију: *Нолићове награде* (1982) и *Змајеве награде* (1983) за књигу *Није нико, Окшобарске награде Београда* за књигу *Слепа кућа и видовићи станари* (1986) и награде *Бранко Миљковић* (1991) за књигу *Празник луде*.

Почасни гост Дисовог пролећа у Чачку био је 1983.

Преминуо је 30. јануара 1994. године у Београду.

САДРЖАЈ

РАНЕ ПЕСМЕ

ПРОЛОГ.....	5
ПТИЦА.....	6
ДРЕВЕЋЕ И СВЕТЛОСТ УНАОКОЛО.....	7
ВЕНЧАЊА.....	8
ИМЕНУЈЕМ ТО МЕСТО ГДЕ ДРХТИШ ГДЕ ПОЧИЊЕШ.....	9
О ПУТОВАЊУ И СМРТИ.....	10

ТА ПОЕЗИЈА

ЈАБУКА У ГОСТИОНИЦИ.....	24
КАП ВОДЕ.....	25
ПОСЛЕДЊА ПЕСМА.....	26
ИСТОРИЈА.....	27
ДРВО.....	29
СРЕДИШТЕ.....	30
ИМЕНА.....	31
БИЋЕ.....	32
ПРИСУСТВО.....	34
ЉУБАВНА ПЕСМА.....	35
ВЕЧЕРА МОЈЕ СУПРУГЕ.....	36
ПЕСНИК СЕ ОБРАЋА СВОЈОЈ СУПРУЗИ.....	37

УЛОГ НА СЕНКЕ

САБЛАЖЊИВ ОДНОС.....	38
ВРЕМЕ СА ДРУГЕ СТРАНЕ.....	40
РАВНОТЕЖА.....	41
МЕХАНИЗАМ СМРТИ.....	42
У СЈАЈУ ЗАЛАЗЕЋЕГ СУНЦА.....	43
СРЕЋА.....	44
ДРУГОЈАЧИЈИ ПРИЗОР.....	45
РЕЧИ.....	46
У ОДБРАНУ ПОЕЗИЈЕ.....	47
РУЧАК РАВНОДУШНОГ ЧОВЕКА.....	49
ПОЉСКИ РУЧАК.....	50
НЕВИДЉИВИ РУЧАК.....	51
РУЧАК ПЕСНИКА.....	52
СНАГА ДОКАЗА.....	53
УРА ТРАВО.....	55

НИГДЕ НИКОГ

ПУТ ЗА ПЕШАЧЕЊЕ.....	56
ЧИТАВ ПРИЗОР.....	57
МОЛИТВА.....	58
ГРЧКА.....	59
ВИШЕ СВЕТЛОСТИ!.....	60
О ДУШИ.....	62
О СМРТИ И О ЈОШ КОЈЕЧЕМУ.....	64
НИГДЕ НИКОГ.....	66
У ДОСЛУХУ СА СТВАРНИМ ПРЕДМЕТОМ.....	67

ОДСЈАЈ.....	69
ПРИВИЂЕЊЕ.....	70

ДНЕВНЕ И НОЋНЕ СЛИКЕ

ТАЈНА.....	71
ПЕСНИЦИ, У МИШЈУ РУПУ!.....	72
СТОГОДИШЊЕ ДРВО.....	74
ЈЕДНО У РАЗЛИЧИТОМ.....	76
ИСКУСТВО.....	78
ПОСЛЕДЊИ РАЗГОВОР.....	80
ЈЕДНИМ ПОКРЕТОМ РУКЕ.....	81
БОЖЈИ ДЕО.....	82
КУЋНЕ МУВЕ.....	83
ПЕСНИК СЕ ОБРАЂА СВОЈОЈ СУПРУЗИ	84
НАДМЕНОСТ.....	85
СТЕПЕНИШТЕ.....	86
АНТИМОЛИТВА.....	87
ВОЖЊА БИЦИКЛОМ.....	89
ХЕГЕЛ НА ПЛАТОНОВОЈ ГОЗБИ.....	90
НИШТА.....	93
ДИЈАЛЕКТИЧКИ КОНЧИЋ.....	94
НЕУОБИЧАЈЕНО.....	95
ЈАВНЕ ДЕВОЈКЕ.....	96

СЛЕПА КУЋА И ВИДОВИТИ СТАНАРИ

МАЛА ПЕСМА.....	105
РАЗГОВОР СА САМИМ СОБОМ.....	106

НЕ О РАЗМЕТЉИВОСТИ.....	107
КАПЕТАНОВА КЋИ.....	109
ЕКСПЛОЗИЈА.....	110
ЖЕНСКИ ДУХ.....	113
НАДА И РАСИПНИШТВО.....	114
РАЗЛОЗИ ЗА И ПРОТИВ.....	115
КРИТИКА ПОЕЗИЈЕ.....	117
СРЕЋА.....	118
ТРЕНУТАК.....	119
СА СВИХ СТРАНА.....	120
СЛИКА ИЗ СУСЕДСТВА.....	121
СЛЕПА КУЋА.....	122
ВИ, ДУГЕ ПЕСМЕ.....	123

ЛАК КАО ПЕРО

ПРАЗНА КУЋА.....	124
О КЛАЊУ СВИЊЕ.....	126
НЕКО И НЕШТО.....	128
МАЈ.....	129
НЕКА ГОШЋА.....	131
О НЕКОМЕ И РУЖАМА.....	132
МИРИСИ.....	133
ХИТЛЕР.....	134
СНЕГ.....	136
РУЖА ЗА УВЕК.....	137

ПЛАТНО

ПЛАТНО.....	138
-------------	-----

ПРАЗНИК ЛУДЕ

РАНИ И ПОЗНИ РАДОВИ.....	163
1001 БУБИЦА: СМРТ.....	167
ЂАВО.....	168
ДРУГИ ПУТ.....	172
ЈАГОДЕ.....	174
ПРЕДМЕТ ЗА МЕТАФИЗИЧАРЕ.....	175
НИ ВЕРГИЛИЈЕ.....	176
ДРВО.....	177
ВАГА.....	178
ПОСАО СА ВИШЕ ЗНАЧЕЊА.....	179
ПРЕПОЗНАВАЊЕ.....	180
СЛОБОДА ДЕЛАЊА.....	181
ДА БИСМО ВИДЕЛИ ДРУГЕ И ЗАДРЖАЛИ ИХ ШТО ДУЖЕ У СЕЋАЊУ.....	182
ДУША.....	184

ХЛАДНА ТРАВА

ПОЗИВ.....	185
ПОЕТИКА ЈЕДНОСТАВНОСТИ.....	186
СПОМЕН НА КИША.....	187
СПОМЕН НА ПОПУ.....	189
ПРЕМА ЈЕДНОЈ РАЗГЛЕДНИЦИ.....	191
НОЋНА КИША.....	193

ЈАД И БОГАТСТВО.....	194
ТИ МАЛА ЛАМПО.....	196
МРТВИ.....	197
ХОРАЦИЈЕ.....	199
СРЕБРНА КАШИЧИЦА.....	201
ЉУБИЧАСТО.....	202
БАКИНА СМРТ.....	204
ЗВУК ЗВОНА КАО ДА ДОЛАЗИ ИСПОД	
ЗЕМЉЕ	205
ЈАБУКА.....	207
ЈЕФИМИЈА.....	209
СКЕЛЕТИ.....	210
И ЖИВ ТАКОЂЕ.....	211
МОЈА ЖЕНА ЈЕДЕ СНЕГ.....	212
ОНИ КОЈИ СУ НАМ БИЛИ ЗА ЛЕЂИМА.....	213
ГРАЂА ЗА БУДУЋЕ ПРЕДМЕТЕ.....	214
ШЕКСПИРОВА СМРТ.....	216
ПЛАВЕТНИЛО.....	217

КОСТ И КОЖА

КОСТ И КОЖА.....	218
------------------	-----

НЕКИ ДЕЧАК

НЕШТО КАО ПЕСМА.....	234
СНЕГ.....	235
ЛЕДЕНЕ ЛУШЕ.....	236
НЕШТО НАРОЧИТО И ОБИЧНО.....	237

САН.....	239
ПРИЗОРИ.....	240
ВИСИБАБЕ.....	242
ЛЕТЊА НОЋ.....	243
МИРИСИ И ГЛАСОВИ.....	244
ЛУДО ВРЕМЕ.....	246
ЛЕБДЕЊЕ.....	247
АНЂЕО.....	248

СВЕТИЉКА ЗА Ж.Ж. РУСОА

ВЕЧЕ.....	249
ДВОСТРУКА СЛИКА.....	250
ТИ СОБНА РУЖО.....	251
ПЕСМИЦА ОД СРЕБРА.....	252
ЈЕДНО ИСТО.....	253
КО И САМ ШТО ЈЕСАМ.....	255
ПЕШАЧЕЊИ И УСПУТ ГОВОРЕЊИ С	
ЉУДИМА О БИЛО ЧЕМУ.....	256
МАЛИ ТАЊИР.....	258
ДА СМЕТНЕМО С УМА ГРОБОВЕ И ДРУГО.....	259
НОВА РАДОСТ.....	261
СВЕТИЉКЕ ДУЖ ОВИХ ДАНА.....	262
ПАСУЉ.....	263
НЕКО ДЕВОЈЧЕ У МОЈИМ УСПОМЕНАМА.....	265
КИША.....	266
У ПУНОМ ЈАДУ И СЛАВИ.....	267
ЧАС ПОЕТИКЕ.....	269

ГРОБОВИ ПЕСНИКА.....	270
О СЈАЈУ ЛИПЕ.....	272

ПЕСМЕ, 1984-1994

КАО ТУЋИ ДАХ У ЛИЦЕ.....	273
ДА БИХ СЕ ВИДЕО ЈОШ ЈЕДНОМ.....	275
ДОДИРИ ОДАСВУДА.....	276
ОТВАРАЈУЋИ И ЗАТВАРАЈУЋИ.ИЗВЕСНУ КУТИЈУ.....	277
КИША.....	278
РУЖУ ПРЕМЕЋУЋИ ИЗ РУКЕ У РУКУ.....	279
ЕГЗИСТЕНЦИЈА.....	280
НЕКА ДЕВОЈКА, МОЖДА ТИ.....	281
САЊАРЕЊЕ УСРЕД ПРОЛЕЋНИХ РАДОВА.....	282
РАЗМЕНА ИСКУСТАВА.....	284
ПЕВАЊЕ И МИШЉЕЊЕ.....	286
СЈАЈ И ЈАД ИЗВЕСНИХ ЧИЊЕНИЦА.....	288
НЕВОЉА ОД ЦВЕЋА.....	290
МОЛИТВА.....	291
ИГЛА МОЈЕ СУПРУГЕ.....	293
О ХОДАЊУ ПО ВОДИ.....	295
ДУША.....	296
ЧВРСТ ПОГЛЕД.....	298
БРАЊЕ ЈАБУКА.....	300
ЂАЧКУ ГУМИЦУ ДРЖЕЋИ У РУЦИ.....	302
ВЕЧЕРЊА ПЕСМА.....	304

ПРАЗНИК ЈЕ, О РУЖО САД ВЕЋ	
НЕВИДЉИВА	306
РУЖА ЗА ОНУ КОЈА НИЈЕ ОВДЕ.....	309
ДЕЧАНИ.....	311
ХТЕО БИХ ДА САМ МРТАВ.....	314
ОСМЕХ.....	316
ЧУДОВИШТЕ.....	317
ПОСЕБАН НАЧИН САЊАЊА.....	318
ТИ КЊИГО МОЈИХ ПЕСАМА.....	320
ДА ГЛЕДАМ У НИШТА.....	321
ЗИМА 1993.	322

Тања Крагујевић/ <i>Чаролија једне љубавне</i>	
<i>реченице</i> (Поговор).....	324
Белешка приређивача.....	399
Белешка о песнику.....	401

Александар Ристиовић
СЕМЕНКА ПОД ЈЕЗИКОМ
Прво издање
2014.

Уредници
Ненад Шапоња, Милан Бјелогрић

Рецензенти
Ненад Шапоња, Тања Крагујевић

Лектура
Олга Марковић

Коректура
Марија Мејић

Припрема за штампу
Ненад Дајић

Пласман
Књижара АГОРА, тел. 023-526-738; 063-578-822
Клуб књиге ГНБ „Жарко Зрењанин”, 023-566-210

Издавачи
АГОРА
Зрењанин, Коче Коларова 12 А
e-mail: agora.zr@gmail.com; www.agora-books.co.rs
Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин”
Зрењанин, Трг слободе 2
e-mail: biblioteka@zrbiblio.org; www.zrbiblio.org

За издавача
Драгослава Живков Шапоња, Милан Бјелогрић

Штампа
ГНБ „Жарко Зрењанин”, Зрењанин, Трг слободе 2

Тираж
500

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

821.163.41-1

РИСТОВИЋ, Александар

Семенка под језиком : изабране песме / Александар Ристовић ; избор и поговор
Тања Крагујевић. – 1. изд. – Зрењанин : Нови Сад: Агора; Градска народна библиотека „Жарко
Зрењанин“, 2014 (Зрењанин : ГНБ „Жарко Зрењанин“). – 413 стр. ; 21 см. –
(Библиотека „Аријел“; књ. 8)

Тираж 500. – Чаролија једне љубавне реченице: стр. 324-397 - Белешка о песнику; стр. 401.

ISBN 978-86-6053-142-3

COBISS.SR-ID 288564231

*Библиотека
„Аријел”*

Тања Крагујевић
Стаклена шрава

Луција Ступица
Чело на сунце

Станислав Барањчак
Аудио и видео

Тасос Ливадитис
Виолина за једнорукој

Ханс Магнус Енценсбергер
Ојрошћајни йоздрав асћронауша

Сара Кирш
Црно ојледало

Александар Ристовић
Семенка йод језиком